

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

**Opleiding tot leraar voortgezet
onderwijs van de tweede graad
cluster Mens & Maatschappij (M&M)**
voltijd/deeltijd

Hogeschool Rotterdam

**De kracht van
kennis.**

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

**Opleiding tot leraar voortgezet
onderwijs van de tweede graad
cluster Mens & Maatschappij (M&M)
voltijd/deeltijd**

Hogeschool Rotterdam
Instituut voor lerarenopleidingen

CROHO nr. 35201, 35202, 35203, 35197
en 35411

Hobéon Certificering

Datum

9 februari 2022

Panel

Kernpanel:

Drs. R.B. van der Herberg, Dr. B. Koster, Drs. H.M. Claessen en D. Da Silva Valadares

Vakpanel:

Drs. T.M. Dias Pedro Gomes, K.P.J. Langendonck en Dr. T. van den Bogaart

Studenten:

D. Da Silva Valadares

Secretarissen:

G.C. Versluis, Drs. G.W.M.C. Broers en S. Graves

INHOUDSOPGAVE

1.	BASISGEGEVENS	1
2.	SAMENVATTING	2
3.	INLEIDING	6
4.	OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN	8
5.	ALGEMEEN EINDOORDEEL	23
6.	AANBEVELINGEN	24
7.	OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN AARDRIJKSKUNDE	27
8.	ALGEMEEN EINDOORDEEL AARDRIJKSKUNDE	42
9.	AANBEVELINGEN AARDRIJKSKUNDE	43
10.	SCORETABEL AARDRIJKSKUNDE	44
11.	OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN AE/BE	47
12.	ALGEMEEN EINDOORDEEL ALGEMENE ECONOMIE EN BEDRIJFSECONOMIE	62
13.	AANBEVELINGEN ALGEMENE ECONOMIE EN BEDRIJFSECONOMIE	63
14.	SCORETABEL ALGEMENE ECONOMIE EN BEDRIJFSECONOMIE	64
15.	OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN GESCHIEDENIS	67
16.	ALGEMEEN EINDOORDEEL GESCHIEDENIS	81
17.	AANBEVELINGEN GESCHIEDENIS	82
18.	SCORETABEL GESCHIEDENIS	83
19.	OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN MAATSCHAPPIJLEER	86
20.	ALGEMEEN EINDOORDEEL MAATSCHAPPIJLEER	101
21.	AANBEVELINGEN MAATSCHAPPIJLEER	102
22.	SCORETABEL MAATSCHAPPIJLEER	103
	BIJLAGE I Programma, werkwijze en beslisregels	104
	BIJLAGE II Lijst geraadpleegde documenten	112
	BIJLAGE III Panelsamenstelling	120

1. BASISGEGEVENS

NAAM INSTELLING	Hogeschool Rotterdam
status instelling	Bekostigd
resultaat instellingstoets kwaliteitszorg	Positief, 16 september 2019
NAAM OPLEIDING (zoals in croho)	Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad <ol style="list-style-type: none"> 1. Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Aardrijkskunde 2. Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Algemene Economie 3. Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Bedrijfseconomie 4. Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Geschiedenis 5. Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Maatschappijleer
registratienummer croho	<ol style="list-style-type: none"> 1. 35201 2. 35202 3. 35203 4. 35197 5. 35411
domein/sector croho	Onderwijs
oriëntatie opleiding	hbo
niveau opleiding	Bachelor
graad en titel	Bachelor of Education
aantal studiepunten	240 EC
afstudeerrichtingen	Algemeen Vormend Onderwijs (avo) en Beroepsgericht Onderwijs (bgo)
locatie	Rotterdam
Varianten	Voltijd, Deeltijd, Verkort, Kopopleiding
joint programme	n.v.t.
onderwijstaal	Nederlands
datum audit / opleidingsbeoordeling	12 t/m 14 oktober 2021

2. SAMENVATTING

Het Instituut voor Leraren van Hogeschool Rotterdam leidt studenten op tot tweedegraads leraar Engels, Duits, Frans, Nederlands, Aardrijkskunde, Geschiedenis, Maatschappijleer, Algemene Economie, Bedrijfseconomie, Wiskunde, Natuurkunde, Biologie, Technisch Beroepsonderwijs en Associate degree (hierna: Ad) onderwijsondersteuner Technisch Beroepsonderwijs.

Alle beoordeelde tweedegraads lerarenopleidingen van Hogeschool Rotterdam vertonen een verstrekkende gelijkenis qua structuur, doelstelling en reikwijdte van de onderwijsleeromgeving, wijze van toetsen en beoordelen, deskundigheid personeel en voorzieningen. Dit maakt het mogelijk op algemeen niveau kwalitatieve uitspraken te doen die dan voor alle onderzochte opleidingen gelden. Alleen daar, waar op het niveau van de individuele opleiding aanleiding is van dit algemeen oordeel af te wijken, wordt daar in de samenvatting melding van gemaakt.

Over de deeltijdvariant van de tweedegraads lerarenopleidingen Engels, Duits, Frans en Nederlands en de voltijd- en deeltijdvariant van de tweedegraads lerarenopleiding Technisch Beroepsonderwijs en de Ad-opleiding onderwijsondersteuner Technisch Beroepsonderwijs die participeren in het experiment leeruitkomsten zijn aparte beoordelingsrapporten geschreven.

Standaard 1. Beoogde leerresultaten

De tweedegraadslerarenopleidingen (hierna: de Lero) van het Instituut voor Lerarenopleidingen (hierna: IvL) baseren zich voor de voltijd- en de deeltijdvariant van de opleidingen aantoonbaar op de landelijke bekwaamheidseisen en de generieke en vakspecifieke kennisbases en hebben hierover regelmatig contact met vakgenoten en het werkveld. Dit gebeurt o.a. in overleggen met de beroepsgroep – onder andere in 10voordeleraar-verband, in vaknetwerken en in het Algemeen Directeurenoverleg Educatieve Faculteiten (ADEF) – en in overleggen met de veertien opleidingsscholen.

De Lero heeft de bekwaamheidseisen in leerresultaten (LERs) uitgewerkt die zij op handelingsniveau heeft geformuleerd vanuit de wens om het beroepshandelen centraal te stellen. De leerresultaten liggen ten grondslag aan het nieuw ontwikkelde curriculum 'de Koninklijke route' dat vanaf 2020-2021 fasegewijs wordt geïmplementeerd. Tijdens de visitatie hebben auditteam en opleidingen met elkaar afgewogen of de nadruk op het handelingsdeel, waar de LERs op gericht zijn, mogelijk ten koste zou kunnen gaan van het kennisdeel. De generieke kennis is wel terug te zien in de leerdoelen van de modules.

De Lero heeft een duidelijke visie op het onderwijs, waarbij 'leren' en het opleiden van pedagogisch en didactische bekwame leraren die het leren van leerlingen ondersteunen centraal staan. Het ontwikkelen van onderzoekend vermogen, het aannemen van een onderzoekende houding en het doen van onderzoek naar de effectiviteit van het eigen handelen en daar weer van leren, zijn belangrijk elementen in het opleiden. Hierin werkt de Lero nauw samen binnen de opleidingsscholen.

Sterke punten acht het auditteam ook de focus van de Lero op taal en taalgericht lesgeven. De Lero besteedt expliciet aandacht aan het ontwikkelen van interculturele competenties en vaardigheden.

Het auditteam is op grond van bovenstaande punten, waaronder een duidelijke onderwijsvisie op het leraarschap waarin 'leren' centraal staat en veel aandacht voor onderzoek en taal, van oordeel dat de voltijd- en de deeltijdvariant van de tweedegraads lerarenopleidingen van IvL 'voldoen' aan deze standaard.

Standaard 2. Onderwijsleeromgeving

Het auditteam is van oordeel, dat de Lero wordt verzorgd door bevlogen, toegankelijke en vakdeskundige docenten, die een grote drive laten zien. IvL/de Lero besteedt veel aandacht aan professionalisering. IvL werkt nauw samen met een drietal lectoren die samen met

hogeschoolhoofddocenten kleinschalige onderzoeken uitvoeren ten einde de komende jaren 'het eigen handelen te verbeteren'.

Voor nieuwe docenten is er een stevig driejarig scholingsprogramma: een inductietraject. De studenten zijn buitengewoon positief over hun docenten.

In het generieke deel krijgen de studenten beroepsvoorbereidende lessen rondom onderwijskunde, pedagogiek, didactiek, onderzoek en werkplekieren. Binnen deze onderdelen komt de generieke kennisbasis aan bod. Door docenten die het generieke curriculum verzorgen onder te brengen bij de clusters, zorgt de opleiding voor een verbinding tussen het beroepsvoorbereidende deel met het vakspecifieke deel en met het werkplekieren. Daarnaast zijn de clusters in toenemende mate platforms voor samenwerking tussen de vakgroepen, bijvoorbeeld bij vakkenintegratie en burgerschap. Dit verschilt nog wel qua tempo en urgentie per cluster.

In de vakgeoriënteerde leerlijn ontwikkelen de studenten ook de kennis en vaardigheden die zij nodig hebben om in de scholen les te kunnen geven.

De opleidingen bedden het ontwikkelen van onderzoekend vermogen, een onderzoekende houding en het doen van onderzoek in in de lessen pedagogiek en didactiek, waarbij de studenten gebruik maken van de CIMO¹-logica. De studenten zijn hier evenals de docenten tevreden over en vinden CIMO een praktische, stap-voor-stap denk- en werkmethode.

Het werkplekieren heeft een centrale positie in de opleiding. De Lero werkt in het Samen Opleiden nauw samen met het werkveld in 14 opleidingsscholen. Nagenoeg alle voltijdstudenten (96%) en een groot aantal deeltijdstudenten (75%) lopen hier hun stages. Op elke opleidingsschool is een begeleidingsstructuur opgezet met getrainde werkplekbegeleiders (WPB'ers) en schoolopleiders (SO'ers) en vanuit de Lero met Instituutopleiders (IO'ers). Het samen leren en werken op een opleidingsschool acht het auditteam van grote meerwaarde voor de studenten. De Lero en partners hebben een effectieve werkwijze voor samenwerking ontwikkeld. Hierin spelen regiocoördinatoren een grote rol. Op stagegebied c.q. plaatsing van studenten zijn grote vorderingen gemaakt sinds de vorige accreditatie.

De scholen organiseren ook zogenoemde transferbijeenvakken, waarbij de studenten van de Lero kunnen kiezen uit een programma met relevante, actuele thema's en/of intervisiebijeenvakken. Het aanbod mag nog wel meer gelijkgetrokken worden op kwaliteit voor alle studenten, aldus het auditteam.

Ook maken alle studenten tijdens hun studie minimaal een periode kennis met het mbo. Dat is een sterk punt.

De Lero zorgt er in de lessen en tijdens het werkplekieren voor dat de studenten hun internationale en interculturele competenties kunnen ontwikkelen. Er is veel aandacht voor het omgaan met diversiteit, het bieden van gelijke kansen en racisme. Tevens kunnen studenten voor een stage en/of studie – o.a. via de minor Studie in het buitenland - naar het buitenland.

Sterke punten zijn voorts de aandacht die de Lero besteedt aan studiesucces en aan het behouden van de studenten voor de opleiding - en dus voor het beroep van leraar - door de focus op binding, de inzet van peercoaches, didactisch coachen, ondersteunend onderwijs en het bieden van voldoende en passende stageplekken.

Er zijn voldoende mogelijkheden voor eigen invulling van de studie via keuzevakken en minoren.

---

¹ CIMO staat voor: Context – Interventie – Mechanisme - Outcome

De huisvesting, de generieke en vakspecifieke materiële voorzieningen en de informatievoorziening zijn op orde en werken ondersteunend aan de studie.

Gelet op de hierboven genoemde sterke elementen in het programma en de deskundige docententeams, komt het auditteam tot het oordeel 'voldoet' voor standaard 2 voor de voltijd- en de deeltijdvarianten van de tweedegraads lerarenopleidingen van IvL.

Standaard 3. Toetsing

De tweedegraads lerarenopleidingen hebben met het IvL-Toetskader en het daarvan afgeleide toetsplan en met het toetsprogramma, beoordelingsrubrics en cesuurbepaling hun toetsstelsel goed op orde. De opleidingen toetsen op een valide, betrouwbare en inzichtelijke manier met behulp van gevarieerde toetsvormen of de studenten de beoogde bekwaamheidseisen en daarvan afgeleide LERs en leerdoelen hebben bereikt. Met haar uitgangspunten rondom formatief evalueren en meer holistisch beoordelen sluit de Lero aan bij actuele ontwikkelingen in het onderwijs.

IvL zorgt voor adequate professionalisering van de docenten op het gebied van toetsen en beoordelen. Aandachtspunten zijn de feedback en feedforward die niet (altijd) zichtbaar zijn op het beoordelingsformulier en het verschil in kwaliteit en kwantiteit van de feedback. De examencommissie en de vier toetscommissies spelen een centrale rol bij de borging van het eindniveau. Het auditteam acht de commissies taakvolwassen. De commissies staan aantoonbaar boven de stof en borgen de kwaliteit van het toetsen en beoordelen – de PDCA-cyclus – nauwgezet. Het auditteam acht de intentie van de examencommissie om het 'zorgen' en 'borgen' meer te scheiden, belangrijk.

De examencommissie is nauw betrokken (geweest) bij het sinds 2019 ingezette nieuwe afstuderen aan de hand van de CIMO logica (zie boven). Gezien de aanzienlijke veranderingen is het belangrijk dat de examencommissie het nieuwe afstuderen monitort c.q. monitort of de studenten in de eindwerken de beoogde LERs daadwerkelijk aantonen.

De kwaliteit van de toetsing in coronatijd is door alle betrokkenen goed bewaakt.

Het auditteam komt op grond van bovenstaande positieve punten en met in achtneming van de genoemde (kleinere) aandachtspunten tot het oordeel 'voldoet' voor deze standaard voor de voltijd- en deeltijdvarianten van de tweedegraads lerarenopleidingen van IvL.

Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten

Het auditteam is van oordeel dat de studenten in hun eindwerken 'vakdidactisch onderzoek' en 'afstuderen startbekwaam' hebben aangetoond dat zij op het vereiste bachelorniveau beschikken over de bekwaamheden van een startbekwaam tweedegraads leraar. Daarnaast hebben alle afgestudeerde studenten de landelijke kennisbasistoets met minimaal een voldoende afgesloten.

Het auditteam beoordeelde alle eindwerken met minimaal een voldoende.

In artikelen over het vakdidactisch onderzoek hebben de studenten aangetoond dat zij op basis van hun verlegenheidsvraag/probleemstelling over het algemeen een duidelijke onderzoeksvraag hebben geformuleerd, die zij met behulp van verschillende methoden nader hebben onderzocht en in de eigen praktijk hebben uitgetoet. Het auditteam beoordeelt de gekozen onderzoeksonderwerpen als relevant voor de betreffende vakken. Bij sommige studenten was het evenwel nodig voor het auditteam om naast het artikel ook kennis te nemen van het onderliggende learning portfolio om het gerealiseerde niveau van de student goed te kunnen beoordelen. Verheldering van de verhouding tussen het artikel en het learning portfolio in het beoordelen van het gerealiseerde niveau is nog een aandachtspunt voor de Lero. Daarnaast zag het auditteam bij sommige studenten nog aandachtspunten bij het afstuderen, zoals de wenselijkheid van een scherpere en kleinere probleemstelling en methodologische onderleggers die vrij summier waren.

In de 'eindwerken afstuderen startbekwaam' hebben de studenten op basis van bewijzen aangetoond dat zij de beoogde LERs hebben gerealiseerd.

Alumni en vertegenwoordigers vanuit het werkveld onderschrijven dat het niveau van de afgestudeerden voldoende aansluit op het niveau waarop zij geacht worden in de beroepspraktijk te functioneren. Met name de innovatieve leraar die beschikt over onderzoekend vermogen en een onderzoekende houding, werd als kenmerkend genoemd. Ook het gegeven dat besturen studenten direct na afstuderen een baan aanbieden, duidt voor het auditteam op tevredenheid over het niveau van de afgestudeerden.

Het auditteam komt op grond van bovenstaande tot het oordeel 'voldoet' voor standaard 4 voor de voltijd- en de deeltijdvariant van alle tweedegraads lerarenopleidingen van IvL.

Algemene conclusie:

De docenten van de Lero zorgen er samen met de scholen voor dat alle studenten als leraar voldoende zijn toegerust; zowel voor de kleine dorpen als voor de grote stad.

Het auditteam is van oordeel dat alle opleidingen voldoen aan de vier standaarden. Het eindoordeel luidt daarom 'positief' voor alle opleidingen. Het auditteam adviseert de NVAO derhalve tot het behoud van de accreditatie van de tweedegraads lerarenopleidingen van Hogeschool Rotterdam.

Na instemming van de panelleden is dit rapport vastgesteld door de voorzitter te Den Haag op 9 februari 2022.

3. INLEIDING

Panelsamenstelling:

De audit bij de tweedegraads lerarenopleidingen en de Ad-opleiding onderwijsondersteuner Technisch Beroepsonderwijs van Hogeschool Rotterdam is uitgevoerd binnen de visitatiegroep HBO Tweedegraads lerarenopleidingen groep 2.

Acht van de in totaal elf audits zijn uitgevoerd door panels vanuit Hobéon en drie audits zijn uitgevoerd door panels vanuit NQA.

Voorafgaand aan deze audits hebben NQA en Hobéon met elkaar afgestemd over de opzet van de audits en de samenstelling van de auditpanels. Ook heeft er een vooroverleg plaatsgevonden met alle hoofdvorzitters van Hobéon en NQA over de opzet en uitvoering van de audits en generieke gesprekstema's.

Onderstaande rapportage betreft de audit bij Hogeschool Rotterdam op 12, 13 en 14 oktober 2021. De rapportage bestaat uit een generiek rapport over alle aspecten die gelden voor alle tweedegraads lerarenopleidingen en een vakspecifiek rapport per opleiding of cluster van opleidingen. Over de opleidingen die participeren in het experiment leeruitkomsten zijn aparte beoordelingsrapporten geschreven.

De audits:

Voor de driedaagse audit bij Hogeschool Rotterdam stelde Hobéon in overleg met de opleidingen een kernpanel samen. Het kernpanel voerde op de eerste auditdag de gesprekken over alle generieke onderwerpen die op al de tweedegraads lerarenopleidingen en de Ad-opleiding onderwijsondersteuner Technisch Beroepsonderwijs van Hogeschool Rotterdam van toepassing waren. (Deze laatstgenoemde opleiding valt samen met de deeltijdopleidingen talen onder het experiment leeruitkomsten.)

Op de tweede en derde auditdag vervulden de drie kernpanelleden de rol van voorzitter bij de audits van de opleidingen in het cluster talen (voltijdvariant) respectievelijk exact (voltijd- en deeltijdvariant) respectievelijk mens en maatschappij (voltijd- en deeltijdvariant). Bij deze gesprekken voegden zich vakinhoudelijke panelleden met kennis van het betreffend vak/vakken. Tevens vond op de derde auditdag de audit plaats bij de lerarenopleidingen die meedoen in het experiment leeruitkomsten: i) de deeltijdvarianten van de vier tweedegraads lerarenopleidingen talen en ii) de tweedegraads lerarenopleiding Technisch Beroepsonderwijs en de Ad-opleiding onderwijsondersteuner Technisch Beroepsonderwijs. Bij deze audit waren een andere voorzitter en andere vakinhoudelijke panelleden betrokken.

De student uit het kernpanel sloot aan bij de audit bij de opleidingen uit het cluster talen (voltijd) en bij de audit bij de opleidingen talen (deeltijd) en Technisch Beroepsonderwijs die deelnemen aan het experiment leeruitkomsten. Een tweede student voegde zich op dag 2 en 3 bij de gesprekken van de opleidingen in het cluster exact en het cluster mens en maatschappij. Het kernpanel en de vakpanels werden ondersteund door drie secretarissen vanuit Hobéon. (Zie voor de panelsamenstelling bijlage IV.)

Instituut voor Lerarenopleidingen (IvL)

IvL bestaat uit de hbo-bachelor Opleiding tot leraar basisonderwijs (Pabo), de hbo-master Leren en Innoveren, dertien tweedegraads lerarenopleidingen en een Ad-opleiding onderwijsondersteuner Technisch Beroepsonderwijs. Naast de voltijd- en de deeltijdvariant bieden de tweedegraads lerarenopleidingen ook een kopopleiding aan: een éénjarig, beroepsvoorbereidend onderwijstraject gericht op studenten met een afgeronde, specifieke vakopleiding in het hoger beroepsonderwijs (hbo) of wetenschappelijk onderwijs (wo). De tweedegraads lerarenopleiding Geschiedenis kent alleen nog een voltijdvariant. Daarnaast is er een afdeling (post-hbo) die onder andere het Pedagogisch Didactisch Getuigschrift (PDG) voor docenten in het mbo aanbiedt. IvL heeft meer dan 4000 studenten.

De tweedegraads lerarenopleidingen (de Lero) van IvL leiden studenten op voor twee werkcontexten: het algemeen vormend onderwijs (avo) en het beroepsgericht onderwijs (bo).

In de afstudeerfase kiest een student voor de afstudeerrichting die hoort bij een van de twee werkcontexten. Uitzondering zijn de tweedegraads lerarenopleiding Technisch Beroepsonderwijs en de Ad-opleiding onderwijsondersteuner Technisch Beroepsonderwijs, die alleen voor de werkcontext bo opleiden.

IvL heeft met het KennisCentrum TalentOntwikkeling (KCTO) de afgelopen jaar drie nieuwe lectoren aangetrokken: een lector Pedagogiek, een lector Didactiek en een lector Leren-leren. IvL is voornemens nog een vierde lector te werven.

Met deze lectoren wil IvL door kleinschalige onderzoeken uit te (laten) voeren de komende jaren haar eigen handelen verder verbeteren.

IvL heeft een assessmentcentrum met het keurmerk van Hobéon. Dit expertisecentrum is onder andere verantwoordelijk voor het opleiden van gecertificeerde assessoren binnen de Lero en binnen de opleidingscholen.

Ontwikkelingen sinds de vorige accreditatie (2015)

De vorige accreditatie vond plaats in 2015. Alle opleidingen zijn met een overall 'voldoende' beoordeeld. Het toenmalige auditteam noemde een aantal aanbevelingen (generiek en op opleidingsniveau), waarmee de lerarenopleidingen aan de slag zijn gegaan:

Generiek:

▪ Het auditteam beveelt het management van de lerarenopleidingen aan de regie te houden op de faseringsverschillen tussen de opleidingen en de clusters waar het gaat om het gezamenlijk opleiden, de verbinding van de (leerlijnen behorend bij de) twee kolommen vakmanschap en meesterschap en het implementeren van de onderzoekslijn. Het auditteam beveelt de opleidingen aan hierbij gebruik te maken van elkaars expertise.
▪ Het auditteam beveelt de opleidingen aan te kijken naar de huidige opzet van de deeltijdprogramma's en te streven naar flexibeler trajecten en meer maatwerk, zowel generiek als vakspecifiek.
▪ Het auditteam beveelt de opleidingen aan tempo te maken met het laten volgen van de Basiskwalificatie Examineren door examinatoren.

De Lero meldde dat er sinds de vorige visitatie in 2015 veel is gebeurd. Zo is Hogeschool Rotterdam in 2016 gestart met een concept van decentralisatie. Voor de Lero betekende dit dat niet meer voor elke opleiding eenzelfde onderwijsconcept moest gelden. Onderwijsopvattingen, toetsperiodes en de omvang van toetsen mogen sinds enkele jaren per opleiding verschillen. Dit komt vooral tot uitdrukking in de vak- en vakdidactieklijn. Ook is het centraal aangestuurde cluster beroepsvoorbereiding - zoals dat voorheen heette - vanaf 2017 verdeeld over de clusters en valt dit onderwijs niet meer onder één centrale onderwijsmanager. Het doel was om meer verbinding aan te brengen tussen de generieke lijn en de vakleerlijnen van de opleidingen.

De Lero is sinds 2019 aan de slag gegaan met het formuleren van de nieuwe bekwaamheidseisen in de vorm van leerresultaten. Deze leerresultaten liggen ten grondslag aan het nieuw ontwikkelde curriculum 'de Koninklijke route' dat vanaf 2020-2021 fasegewijs wordt geïmplementeerd.

In onderstaand rapport (generiek en opleidingen binnen het cluster) worden bij de verschillende standaarden de bevindingen van het auditteam met betrekking tot de genoemde aanbevelingen beschreven.

4. OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN

4.1. Beoogde leerresultaten

Standaard 1: De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten beschrijven aantoonbaar het niveau (associate degree, bachelor of master) zoals gedefinieerd in het Nederlands kwalificatieraamwerk en de oriëntatie (hbo of wo) van de opleiding. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die vanuit het regionale, het nationale en het internationale perspectief door het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde leerresultaten tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving.

Bevindingen

Voor de tweedegraads lerarenopleidingen gelden vanaf 1 augustus 2017 de vakinhoudelijke, vakdidactische en pedagogische bekwaamheidseisen voor de leraar voortgezet onderwijs (VO) en de leraar middelbaar beroepsonderwijs (MBO) die zijn vastgelegd in het Besluit bekwaamheidseisen onderwijspersoneel. Op landelijk niveau heeft afstemming plaatsgevonden over deze drie bekwaamheidseisen. De bekwaamheidseisen voldoen ook aan internationale eisen met betrekking tot het niveau (NLQF²6) en de oriëntatie.

Het auditteam heeft geconstateerd dat de tweedegraads lerarenopleidingen – hierna: de Lero - van het Instituut voor Lerarenopleidingen (hierna: IvL) van Hogeschool Rotterdam de bekwaamheidseisen voor de verschillende onderwijsonderdelen nader hebben uitgewerkt in leerresultaten (hierna: LERs), die zij in nauwe samenwerking met het werkveld hebben ontwikkeld. De LERs zijn uitsluitend op handelingsniveau geformuleerd vanuit de wens om het beroepshandelen centraal te stellen. De LERs bouwen op in vijf niveaus: i) propedeuse, ii) ervaren, iii) specialisatieklaar, iv) startbekwaam, vi) inductie. Laatstgenoemde niveau heeft betrekking op de eerste jaren van de daadwerkelijke beroepsbeoefening. Het niveau 'startbekwaam' staat gelijk aan het niveau van de bachelor NLQF6. Aan de hand van deze LER's heeft de Lero het curriculum opnieuw vormgegeven. (Zie over de LERs en het curriculum verder standaard 2 en de vakspecifieke rapporten.)

Binnen hun bacheloropleiding kunnen studenten kiezen uit twee afstudeerrichtingen: i) de afstudeerrichting algemeen vormend onderwijs (avo), gericht op de onderbouw van havo en vwo en ii) de afstudeerrichting beroepsgericht onderwijs (bo), gericht op vmbo, praktijkonderwijs en mbo.

De bekwaamheidseisen en LERs gelden ook voor de kopopleiding, omdat de kopopleiding ook opleidt tot leraar vo en/of mbo. Omdat studenten van de kopopleiding reeds een specifieke vakopleiding in het hoger beroepsonderwijs of wetenschappelijk onderwijs hebben afgerond, voldoen zij aan de vakinhoudelijke bekwaamheidseisen. De kopopleiding richt zich daarom op het realiseren van de vakdidactische en pedagogische bekwaamheidseisen.

Eigen inkleuring/profilering

Het auditteam heeft geconstateerd dat de Lero sterk inzet op het opleiden en het behouden van leraren. Het begrip 'leren' staat centraal in de onderwijsvisie van de Lero. Ze wil samen met het werkveld en de studenten leren door o.a. een onderzoekende houding aan te nemen en onderzoekjes te doen naar de effectiviteit van het handelen. De Lero werkt daarin nauw samen met het werkveld – binnen de opleidingscholen - die eveneens de ambitie hebben om de beste leraren op te leiden.

---

² NLQF: Nederlands Kwalificatie Raamwerk (Qualification Framework)

Om ervoor te zorgen dat studenten de opleiding succesvol doorlopen en niet onnodig uitvallen, zet de Lero sterk in op de pedagogische relatie, op studiesucces en op binding met de studenten. Ook besteedt de Lero veel aandacht aan het beheersen van de Nederlandse taal en aan taalgericht lesgeven. (Zie daarover verder standaard 2.)

Met enkele opleidingen participeert IvL al in het experiment leeruitkomsten. IvL heeft de ambitie de flexibilisering uit te breiden naar de andere opleidingen; in de deeltijd- maar ook in de voltijdvariant. De eerstvolgende opleidingen die hiermee aan de slag gaan zijn Wiskunde en daarna Economie.

Kennisbasis

De Lero heeft de landelijk vastgestelde generieke kennisbasis (Kennisbasis Generiek, 2017) en vakspecifieke kennisbasis aantoonbaar verwerkt in de curricula. Deze kennisbases zijn binnen het project 10voordeLeraar in samenspraak met de beroepsgroep ontwikkeld en worden periodiek geactualiseerd. In 2017 heeft voor zowel de inhoud, het niveau en de breedte van de vakinhoudelijke, vakdidactische en algemeen didactische en pedagogische kennis een herijking plaatsgevonden. Deze herijking is landelijk gevalideerd door het werkveld en externe inhoudelijke deskundigen.

Tijdens de visitatie hebben auditteam en opleidingen met elkaar afgewogen of de nadruk die de Lero in de LERs legt op het handelingsdeel mogelijk ten koste zou kunnen gaan van het kennisdeel. In de LERs is de generieke kennis niet terug te zien. De Lero meldde desgevraagd dat de generieke kennis wel terug te zien is in de leerdoelen van de modules. Via de toetsen van de modules bewijzen de studenten dat zij de vereiste kennis beheersen. (Zie standaard 3.)

Onderzoek

Zoals al hierboven is beschreven, ligt de focus van de Lero op 'leren'. De Lero stimuleert de studenten een onderzoekende houding aan te nemen en de effectiviteit van hun handelen op de werkplek te onderzoeken en daarvan te leren. Het doen van praktijkonderzoek moet een professionele leerstrategie worden. De hogeschool kiest voor ontwerpgericht actieonderzoek met behulp van de CIMO³-logica. (Zie daarover standaard 2.)

Internationale dimensie

De studenten van IvL maken dagelijks kennis met de uitdagingen en kansen die de multiculturele stad Rotterdam te bieden heeft. Daarom besteedt de Lero expliciet aandacht aan het ontwikkelen van interculturele competenties en vaardigheden. In de lessen en tijdens het werkplekleren komen internationale en interculturele aspecten aan de orde. Tevens kunnen studenten stage lopen en/of studeren in het buitenland. (Zie verder standaard 2.)

Afstemming met vakgenoten en het werkveld

Het auditteam heeft geconstateerd, dat de Lero regelmatig afstemt met werkveldpartners in de regio en op landelijk niveau met andere lerarenopleidingen over de bekwaamheidseisen, de generieke en vakspecifieke kennisbasis en de uitwerking hiervan naar de generieke en vakspecifieke opleidingsprogramma's.

IvL is vertegenwoordigd in het Algemeen Directeurenoverleg Educatieve Faculteiten (ADEF) waar de tweedegraads lerarenopleidingen van de verschillende hogescholen met elkaar afstemmen over eisen aan de leraren en actuele ontwikkelingen in het veld. Daarnaast participeren docenten van de verschillende opleidingen in vakinhoudelijke netwerken.

In vergelijking met de vorige accreditatie heeft de opleiding grote vorderingen gemaakt ten aanzien van het Samen Opleiden. De Lero werkt samen met het werkveld in veertien opleidingsscholen in een groot deel van Zuid-Holland, Zeeland en West-Brabant. Binnen de verschillende soorten overleggen tussen de Lero en de opleidingsscholen vindt veelvuldig afstemming plaats over o.a. de bekwaamheidseisen en de vertaling daarvan naar LERs, de uitwerking daarvan naar het curriculum en het Samen Opleiden en de toetsing.

---

³ CIMO staat voor: Context – Interventie – Mechanisme - Outcome

Weging en Oordeel: voldoet

De Lero baseert zich aantoonbaar op de landelijke bekwaamheidseisen en de generieke en vakspecifieke kennisbases en heeft hierover regelmatig contact met vakgenoten en het werkveld. De Lero heeft de bekwaamheidseisen in leerresultaten uitgewerkt die zij vervolgens op handelingsniveau heeft geformuleerd vanuit de wens om het beroepshandelen centraal te stellen. De generieke kennis vanuit de kennisbasis is wel terug te zien in leerdoelen.

De Lero heeft een duidelijke visie op het onderwijs, waarbij 'leren' en het opleiden van pedagogisch en didactische bekwame leraren die 'het leren van leerlingen ondersteunen' centraal staan. Het ontwikkelen van onderzoekend vermogen en een onderzoekende houding en doen van onderzoek naar de effectiviteit van het eigen handelen en daar weer van leren, zijn belangrijk elementen in het opleiden. Hierin werkt de Lero nauw samen met de opleidingsscholen.

Sterke punten acht het auditteam ook de focus van de Lero op taal en taalgericht lesgeven. De Lero besteedt expliciet aandacht aan het ontwikkelen van interculturele competenties en vaardigheden.

Het auditteam is op grond van bovenstaande punten, waaronder een duidelijke onderwijsvisie waarin 'leren' centraal staat en veel aandacht voor onderzoek en taal, van oordeel dat de voltijd- en de deeltijdvariant van de tweedegraads lerarenopleidingen van IvL 'voldoen' aan deze standaard.

4.2. Onderwijsleeromgeving

Standaard 2: Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. Hierbij wordt rekening gehouden met de diversiteit van de toegelaten studenten. De docenten zijn zowel inhoudelijk als didactisch voldoende deskundig om de opleiding te verzorgen en geven begeleiding. De onderwijsleeromgeving bevordert dat studenten op actieve wijze deelnemen aan de vormgeving van het eigen leerproces (*student-centred*).

Indien het onderwijs in een andere taal dan het Nederlands wordt verzorgd, motiveert de opleiding deze keuze. Dit geldt ook indien de opleiding een anderstalige opleidingsnaam hanteert. Docenten beschikken over voldoende beheersing van de taal waarin zij doceren. Voorzieningen worden niet beoordeeld, tenzij deze specifiek voor de betreffende opleiding zijn getroffen.

Bevindingen

I. Inhoud en vormgeving generieke programma

Koppeling bekwaamheidseisen – programma

Zoals al onder standaard 1 is vermeld heeft de Lero de bekwaamheidseisen nader uitgewerkt in LERs. Deze zijn op handelingsniveau geformuleerd aan de hand van de piramide van Miller⁴. De opleidingen formuleerden gezamenlijk de LERs voor het generieke curriculum. Daarnaast formuleerde elke opleiding LERs voor de eigen vakleerlijnen. (Zie daarvoor de vakspecifieke rapporten.)

Opzet en inhoud generieke delen van het curriculum

Het generieke deel in het nieuwe curriculum 'de Koninklijke Route' valt onder de noemer 'Samen Opleiden' (studiejaar 1 en 2). In het 'oude', uitfaserende curriculum heet dit onderdeel de 'Integratieve Beroepslijn' (studiejaar 3).

In het generieke deel krijgen de studenten beroepsvoorbereidende lessen rondom onderwijskunde, pedagogiek, didactiek, onderzoek en werkplekleren. Binnen deze onderdelen komt de generieke kennisbasis aan bod.

In de gesprekken tijdens de audit besprak het auditteam ook hoe de opleidingen het beroepsvoorbereidende deel verbinden met het vakspecifieke deel en met het werkplekleren. Docenten die het generieke curriculum verzorgen zijn bij de clusters ondergebracht. Bij het cluster Mens & Maatschappij zijn de docenten die verantwoordelijk zijn voor de beroepslijn ingebed in het vakteam van elke opleiding. Ze hebben voorgaand aan een studie onderwijskunde al een vakinhoudelijke bevoegdheid behaald en kunnen op deze manier het vak goed verbinden met de beroepsvoorbereidende lessen. Bij het cluster Talen is er een apart docententeam voor de beroepslijn en is men nu op zoek naar hoe dit team kan worden ingebed in de vakteams. Bij het cluster Exact is er eveneens een apart docententeam voor de beroepslijn aanwezig. Deze docenten zorgen voor verbinding met de (vakdocenten van de) opleidingen o.a. door het bijwonen van vergaderingen. Het is voor kleine opleidingen zoals Natuurkunde, Duits of Frans ook niet haalbaar om een aparte docent voor de beroepslijn aan te nemen.

Het auditteam stimuleert de clusters Talen en Exact de verbinding wel te blijven borgen.

De verbinding van de generieke vakken en het werkplekleren zag het auditteam o.a. terug in de werkplaatsen. In de Samen Opleiden - lijn nemen de studenten deel aan werkplaatsen over de generieke kennisbasis. Een werkplaats bestaat uit een of meer bijeenkomsten bijvoorbeeld gericht op drama of logopedie. De studenten maken opdrachten in de praktijk die aansluiten bij

⁴ Miller: weten-toepassen-laten zien-doen

de kennisbasis, zoals een gesprek met leerlingen, een online les maken, een les ontwerpen op basis van leertheorieën of een systematische aanpak van de verbetering van het pedagogische klimaat in de klas. Met deze opdrachten tonen de studenten de realisatie van de LERs aan. Centraal staat hierbij: 'hoe ga je morgen toepassen, wat je vandaag hebt geleerd?' De studenten kunnen niet langer een losse module halen, maar moeten het geleerde ook altijd op de werkplek toepassen. Dit sluit aan bij de focus op het handelen in de LERs. De studenten zijn tevreden over de werkplaatsen. Ze vinden dit een waardevolle toevoeging aan de opleiding.

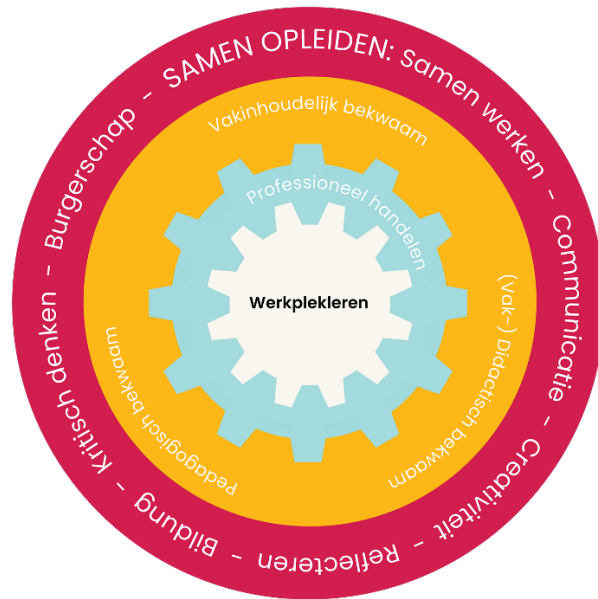
Een mooi leer-werkproject waarin die verbinding ook is terug te zien, is 'Mentoren op Zuid' voor propedeusestudenten. Participatie in dit project is verplicht voor alle eerstejaars studenten die (nog) niet bekend zijn met de grootstedelijke context. De studenten worden mentor van een leerling op een van de scholen voor voortgezet onderwijs in Rotterdam-Zuid die zij wekelijks begeleiden in de klas. De studenten maken op deze manier kennis met de doelgroep en met verschillende culturen. Ze leren tevens op een veilige manier hoe ze deze leerlingen kunnen ondersteunen door het stellen van vragen.

Een ander kenmerkend aspect dat in de lessen in alle opleidingen is verweven, is het taalontwikkelen lesgeven. Vanuit de gedachte dat (een goede beheersing van de) taal essentieel is voor het leren en dat er een duidelijk verband is tussen taalniveau en leren, focussen alle docenten in hun lessen ook op het verder ontwikkelen van de Nederlandse taal en het juiste gebruik hiervan. Daarmee geven de docenten tevens het voorbeeld aan hun studenten hoe zij op hun beurt in de klas het taalvaardigheidsniveau van hun leerlingen verder kunnen ontwikkelen. Het principe van het zogenoemde 'dubbele bodem leren' is hierbij duidelijk aanwezig. Het auditteam acht dit taalontwikkelen een sterk punt binnen de Lero waar veel instromers vanuit het mbo zitten en veel studenten voor wie de Nederlandse taal niet de moedertaal is. Het is belangrijk dat studenten uit deze doelgroepen ook goede leraren worden en als rolmodel kunnen dienen in de multiculturele scholen met een zeer diverse populatie.

De studenten die de kopopleiding volgen, krijgen een passend aanbod. Het eenjarig programma bestaat uit lessen onderwijskunde, pedagogiek en (vak)didactiek (22 EC), studieloopbaanbegeleiding (8 EC) en stage (30 EC). De studenten moeten zelf een stageplaats regelen.

Beroepsgerichtheid/Samen opleiden

Het auditteam heeft geconstateerd dat de Lero de studenten veel gelegenheid biedt om praktijkervaring op te doen. Dit is in lijn met de visie van de Lero dat het handelen in de beroepspraktijk het uitgangspunt is voor de inrichting van het onderwijs. Dit krijgt vorm in Samen Opleiden, waarbij de opleidingsscholen samen met de Lero de verantwoordelijkheid nemen om studenten op te leiden tot bekwame leraren. Het werkpleklernen heeft dan ook een centrale positie in de opleidingen. Hier komen alle leerlijnen samen, waarbij de student de verworven kennis en vaardigheden in de praktijk toepast.

Al vanaf het eerste studiejaar staan er stages op het programma. Alle studenten sluiten hun opleiding in het vierde studiejaar af met een stage op niveau 4, waarin zij zelfstandig voor de klas staan en verantwoordelijk zijn voor het eigen lesgeven en functioneren in de school. De Lero werkt al vele jaren nauw samen met het werkveld/de scholen in het samen opleiden. In 2016 is binnen de toenmalige opleidingsscholen overeengekomen dat er gestreefd wordt naar het samen opleiden van alle studenten (100%). Het auditteam acht dit een goed uitgangspunt, daar het stagelopen op een opleidingsschool voor alle studenten van meerwaarde is. Ten tijde van de audit was dit percentage binnen de voltijdvariant nagenoeg gehaald (96%). Voor de deeltijdvariant streven de Lero en de scholen naar 75%. Ook dat percentage is al bijna gehaald (60%).

De Lero kent nu veertien opleidingsscholen met daarin een grote diversiteit aan grote en kleinere scholen, scholen met specifieke onderwijsconcepten, dorpsscholen en scholen in de grote stad. Studenten ervaren wel verschillen tussen de opleidingsscholen; het is zaak om de bandbreedte tussen de opleidingsscholen te verkleinen. De studenten worden door de Lero geplaatst op een van de opleidingsscholen. Ze hoeven niet zelf te solliciteren. Daarmee voorkomt de Lero dat studenten bijvoorbeeld op basis van hun naam of vooropleiding geen plek krijgen. Binnen de opleidingsschool waar de studenten zijn geplaatst kunnen zij vervolgens op basis van hun eigen interesse/ambitie kiezen op welke bij de opleidingsschool behorende school/scholen zij stage willen lopen. Het auditteam heeft geconstateerd dat ook het mbo goed is vertegenwoordigd in de opleidingsscholen. Alle studenten maken tijdens hun studie minimaal een periode kennis met het mbo. Dat is een sterk punt.

IvL maakt zich er ook sterk voor dat alle studenten de gelegenheid krijgen om (voldoende) stage te lopen en ervaring op te doen. Tijdens de audit vernam het auditteam dat de directeur van IvL in 2019 actie heeft ondernomen toen scholen geen stageplekken meer ter beschikking stelden, omdat ze kampten met grote lerarentekorten en geen tijd meer hadden voor het bieden van begeleiding aan studenten. IvL en de scholen hebben vervolgens samen naar oplossingen gezocht vanuit de gedachte dat het hun gezamenlijke verantwoordelijkheid is om voldoende leraren op te (blijven) leiden.

Op elke opleidingsschool is een begeleidingsstructuur opgezet met getrainde werkplekbegeleiders (WPB'ers) en schoolopleiders (SO'ers) en vanuit de Lero Instituutsopleiders (IO'ers). De WPB'er, SO'er en IO'er begeleiden/coachen vanuit hun eigen rol de studenten en zorgen er met elkaar voor dat er een transfer plaatsvindt van hetgeen de student in de opleiding en op de werkplek leert. Het auditteam heeft van de studenten vernomen dat er wel verschil is tussen de IO'ers in de (frequentie van de) begeleiding en ook in

de eisen die zij stellen, bijvoorbeeld met betrekking tot de opdrachten die ze moeten uitvoeren. De studenten zouden ook het liefst begeleid worden door een IO'er vanuit de eigen vakgroep. De WPB'er op de school is wel altijd een leraar uit het eigen vak. Het auditteam acht het belangrijk dat er nog meer afstemming plaatsvindt tussen de IO'ers over hun manier van kijken en handelen ten aanzien van het vakaspect.

Op veel van de opleidingsscholen worden intervisiebijeenkomsten met heterogene groepen studenten georganiseerd; heterogeen naar studiejaar en vak. Ook zijn er scholen die zogenoemde transferbijeenkomsten organiseren, waarbij de studenten van de Lero (en studenten van de universiteit en de leraren van de school) kunnen kiezen uit een naschools-programma met relevante, actuele thema's. Het auditteam heeft kennisgenomen van dit aanbod en is daarover te spreken, evenals veel studenten dat zijn. Voorbeelden van thema's zijn 'activerende didactiek', 'samenwerkend leren', 'didactische coachen'. Het auditteam constateert wel dat de verschillen in het aanbod tussen de opleidingsscholen nog groot zijn. Dat zou met betrekking tot de kwaliteit van het aanbod voor alle studenten meer gelijkgetrokken mogen worden.

De Lero zorgt ook voor een duidelijke overlegstructuur tussen de Lero en de scholen en tussen de scholen onderling, waarbij de verschillende betrokkenen regelmatig met elkaar afstemmen over opzet en inhoud van het samen opleiden. IvL heeft daarvoor een aparte manager Samen Opleiden aangesteld. Daarnaast kent de Lero een aantal regiocoördinatoren en heeft elke opleidingsschool een programma-manager. Met name de regiocoördinatoren zijn in de afstemming zoals ze dat zelf noemen het 'wisselmanneltje'. Zij zorgen voor de verbinding tussen alle partijen. Dat acht het auditteam essentieel met het oog op het bieden van gelijke kwaliteit van werkplekleren voor alle studenten. Het is belangrijk dat hierop vanwege de ingezette decentralisatie binnen IvL een goede regie blijft.

Onderzoek

In het nieuwe curriculum 'de Koninklijke Route' is er geen aparte onderzoekslijn meer opgenomen. Al vanaf het eerste studiejaar dagen de docenten de studenten uit om op microniveau te kijken naar de (eigen) onderwijspraktijk en daarop hun acties te richten. Tijdens de lessen krijgen ze daarvoor van de docenten handvatten aangereikt met betrekking tot de methode(s) die ze daarvoor kunnen inzetten. Er is geen sprake meer van losstaande onderzoeksopdrachten in het curriculum. De onderzoekjes worden ingebed in de lessen pedagogiek en didactiek. Bij het doen van deze onderzoeken moeten de studenten na het eerste jaar gebruik maken van de CIMO-logica. In het tweede studiejaar krijgen de studenten een introductie in CIMO en gaan ze ermee oefenen. De studenten die het auditteam sprak, konden goed uitleggen hoe ze daarbij te werk gingen. Ze waren hierover tevreden en vonden dit een praktische, stap-voor-stap denk- en werkmethode. De docenten zijn hierover ook tevreden: het zorgt voor samenhang in wat de student onderzoekt en het zorgt voor gericht handelen. Zo wordt een (eind)onderzoek niet meer een opeenstapeling van losse onderzoekjes, zoals de docenten voorheen nog vaak zagen. (Zie over het afstuderen met een vakdidactisch onderzoek verder onder standaard 2 en 3 in de vakspecifieke rapporten.)

Ten tijde van de audit zette het IvL volop in op professionalisering van docenten in de CIMO-logica en op het begeleiden van studenten.

IvL heeft met het KennisCentrum TalentOntwikkeling (KCTO) de afgelopen jaar drie nieuwe lectoren aangetrokken: een lector Pedagogiek, een lector Didactiek en een lector Leren-leren. De lectoren Pedagogiek en Didactiek zijn expliciet verbonden aan het primaire proces binnen de Lero.

Samen met hogeschoolhoofddocenten voeren de lectoren kleinschalig onderzoek uit ten einde de komende jaren 'het eigen handelen te verbeteren door de pedagogische waarden te expliciteren en de studenten nog beter te begeleiden bij het leren leren'. Voorbeelden van onderzoeken die in het auditgesprek werden genoemd zijn: Binding, Grip op studiesucces, Pedagogische afwegingen, Studievaardigheden bij Wiskunde, Inclusiever onderwijs bij Mens en Maatschappij. Deze onderzoeken versterken de curricula en de opbrengsten komen tevens ten

goede aan de docenten, aldus de betrokkenen. Het auditteam trof hiervan tijdens de audit concrete uitwerkingen aan binnen de opleidingen, zoals Binding en Grip op studiesucces. (Zie standaard 1 en hieronder bij de paragraaf 'studeerbaarheid en studiebegeleiding'.)

Alle onderzoeken van de lectoraten zijn actie- en ontwerpgericht, analoog aan de studentonderzoeken. (Zie hierboven.)

De opleidingen betrekken de lectoren ook bij het onderzoek van de studenten.

Een aandachtspunt acht het auditteam nog het samenwerken van de lectoren met het werkveld: de opleidingsscholen. Terwijl de Lero een grote beweging maakt naar het werkveld, ziet het auditteam niet dezelfde beweging bij de lectoraten. De betrokkenen meldden desgevraagd dat de lectoren nog maar een jaar of nog korter geleden zijn gestart. Zij hebben zich eerst gericht op betekenis (van de onderzoeken) voor het IvL, zoals uit bovengenoemde onderzoeksthema's blijkt. Tevens is er nog werk te verrichten op het gebied van bijvoorbeeld het professionaliseren van docenten in het begeleiden van studenten.

Internationale/interculturele dimensie

Zoals al onder standaard 1 is beschreven, besteedt de Lero expliciet aandacht aan het ontwikkelen van interculturele competenties en vaardigheden. In de lessen en tijdens het werkplekleren komen internationale en interculturele aspecten aan de orde, is er veel aandacht voor het omgaan met diversiteit, het bieden van gelijke kansen en racisme. Studenten die dat willen kunnen de minor 'Lesgeven in de grote stad' volgen. Tevens kunnen studenten voor een stage en/of studie naar het buitenland. Via de minor 'Studie in het buitenland' kunnen studenten voor langere tijd (2+ maanden) naar een ander land. Uit de documentatie blijkt dat er een stijging is van het aantal studenten dat naar het buitenland gaat. Ook komen er internationale studenten naar het IvL.

Daarnaast krijgen docenten op de Lero de mogelijkheid om hun kennis en expertise te delen met internationale studenten en collega's. Zij doen dit vooral tijdens internationale conferenties. Ook worden zij in de gelegenheid gesteld om binnen de professionalisering zelf kennis en vaardigheden op te doen en hiermee de eigen opleiding te verrijken. De Lero ontvangt met regelmaat internationale collega's op de opleiding om kennis te delen. Afgelopen Coronajaren zijn er online netwerkconferenties geweest. Zo wordt het Erasmus+ project STEAM Stars na een fysieke start in het najaar 2019 online uitgevoerd.

Ondersteunend onderwijs, keuzevakken en minoren

Het auditteam heeft geconstateerd dat de Lero de studenten voldoende gelegenheid geeft om zich te verbreden en/of te verdiepen. Ook biedt de Lero studenten de mogelijkheid om deficiënties weg te werken. Dit alles draagt bij aan de in de Lero zo sterk naar voren komende studentgerichtheid.

Ieder studiejaar is er in het curriculum ruimte/tijd voor ondersteunend onderwijs en keuzeonderwijs ingeroosterd. Studenten die dat wensen/nodig hebben, kunnen extra ondersteuning krijgen om deficiënties weg te werken. Er worden diverse workshops, bijeenkomsten en keuzevakken aangeboden die inspelen op de huidige trends en ontwikkelingen in het onderwijs en de samenleving. In studiejaar 3 of 4 kunnen studenten kiezen voor een minor (totaal 30 EC). Studenten kunnen kiezen uit een hogeschoolminor, een minor+ (honoursprogramma), een doorstroomminor, een externe minor of een internationale minor via 'studie buitenland'.

Instroom en doorstroom

De opleidingen voldoen voor de toelating van de studenten aan de wettelijke vereisten. Er stromen zowel studenten in die direct vanaf het havo of vwo komen, maar de Lero kent ook veel studenten met een mbo-4 diploma. Daarnaast stromen er studenten in die reeds eerder een hbo- of wo-opleiding volgden. Op basis van de vorige studie kunnen studenten instromen in de voltijd- of deeltijdvariant of in de kopopleiding. Deeltijdstudenten die een tweedegraads lerarenopleiding Nederlands, Engels, Duits of Frans, Technische Beroepsonderwijs of een Ad-opleiding onderwijsondersteuner Technisch Beroepsonderwijs willen volgen, stromen sinds 2019-2020 in in de flexibele route binnen het experiment leeruitkomsten. (Zie verder over deze

deeltijdopleidingen de afzonderlijke rapportages.) Een mooi voorbeeld van nieuwe instroom trof het auditteam bij het project 'statushouders voor de klas' waarin de Lero participeert.

Studiebegeleiding en studievoortgang

Het auditteam heeft geconstateerd dat de Lero zeer veel aandacht besteedt aan studiesucces en aan het behouden van de studenten voor de opleiding; en dus voor het beroep van leraar. Daarin trekt zij - zoals ook al uit bovenstaande blijkt - samen op met de opleidingsscholen. De Lero zet conform het hogeschoolbeleid sterk in op 'binding'. Dit doet ze zoals al bij standaard 1 is beschreven vanuit een pedagogische insteek.

In het kader van de aandacht voor studiesucces werkt een aantal opleidingen mee aan het lectoraatsonderzoek 'Grip op studiesucces'. Een onderdeel van dit project betreft de Lero-brede aanpak om te gaan werken met betekenisvolle onderwijsseenheden van minimaal 5 EC. Bevindingen uit het onderzoek worden breed gedeeld. Ook zetten de opleidingen peercoaches in. Dit zijn tweedejaars studenten die de eerstejaars studenten helpen/coachen bij de studie. De studenten krijgen daarvoor een training waarin ze leren coachende vragen te stellen. Naast het feit dat dit de eerstejaars studenten helpt bij het (leren) studeren, leren de tweedejaars studenten tevens om goede vragen te stellen; een vaardigheid die ze weer kunnen inzetten in hun eigen lespraktijk op de school.

Daarnaast is er - zoals al hierboven is beschreven - sinds 2019 hard ingezet op het bieden van voldoende en passende stageplekken.

Om te voorkomen dat studenten al (te) vroeg een baan accepteren - een reëel gevaar met het oog op het huidige lerarentekort - en daardoor de studie op een lager pitje zetten, maakt de Lero afspraken met alle studenten en besturen van de opleidingsscholen. De studenten mogen in jaar 1 en 2 geen baan en pas vanaf jaar 3 een kleine baan (maximaal 4 uur per week) accepteren, zodat zij nominaal kunnen afstuderen.

Uit de rendementsgegevens blijkt, dat al deze maatregelen helpen bij het verhogen van het uiteindelijke rendement. Het studiesucces gaat omhoog; zij het dat de groei per opleiding nog wisselend is.

Onderwijs in coronatijd

Het auditteam heeft geconstateerd dat de docenten zich moedig door de coronatijd heen hebben geslagen. Het auditteam vindt de inzet van de docenten een compliment waard. Uit de gesprekken werd duidelijk dat de docenten heel snel zijn overgeschakeld van fysiek naar online onderwijs. Vanuit de gedachte dat iedere docent ook steeds bij moet leren, had de Lero al enige jaren - dus al voor de coronacrisis - ingezet op de mogelijkheden van onderwijstechnologie en op blended learning. Daarnaast was er al een grote praktijkopdracht in het Samen Opleiden rond digitale didactiek (Arrangeren Digitaal Lesmateriaal).

Voor de vierdejaars studenten heeft de Lero vrijwel direct documenten opgesteld met informatie over alternatieven voor het assessment startbekwaam. (Zie ook standaard 3.) De stages zijn grotendeels doorgelopen. Veel studenten hebben op hun stagescholen geholpen met het online maken van lessen.

De studenten die het auditteam sprak, waren wel heel blij dat ze weer echt de scholen in mochten en ook weer de geplande begeleiding vanuit de Lero ontvingen. Niet elke student had in de coronatijd zijn IO'er gezien. Maar de nabijheid van de docenten voelde als heel warm, aldus de studenten.

(Zie voor toetsing in coronatijd standaard 3.)

II. Personeel

Het auditteam trof bij alle opleidingen bevlogen, toegankelijke en vakdeskundige docenten aan. De docenten die het auditteam sprak, lieten een grote drive zien. Het auditteam beveelt het management in dit verband wel aan om de werkdruk van de docenten in de gaten te houden. Uit de evaluaties, het studenthoofdstuk en de gesprekken tijdens de audit is gebleken dat de studenten buitengewoon positief zijn over hun docenten. (Zie daarover ook de vakspecifieke rapporten.)

IvL sluit aan bij het Hogeschoolbeleid dat alle docenten minimaal zijn geschoold op hbo-niveau en dat minimaal 80% van de docenten masterniveau heeft. Er is veel aandacht voor professionalisering. Zo hebben alle zittende docenten de assessorentraining gevolgd, zodat ze kunnen worden ingezet als examinerator/assessor en hebben ze hun Basiskwalificatie Examinering (BKE) behaald of gaan ze met BKE aan de slag. Ook staan er op het 'scholingsmenu' trainingen taalgericht lesgeven, didactisch coachen en professionalisering CIMO en het begeleiden van studenten hierin. De teams van Talen en Exact zijn inmiddels getraind in didactisch coachen. Het cluster Mens & Maatschappij start hiermee in het studiejaar '21-'22. Ook het werken op basis van hoge verwachtingen is in het didactisch coachen ingebed. De studenten kunnen op hun beurt het principe van het didactisch coachen weer toepassen bij de leerlingen in hun eigen klas (double-loop-learning). Een aantal docenten heeft een Seniorkwalificatie Examinering (SKE). Een groot aantal docenten is geregistreerd als lerarenopleider bij de VELON. (Zie verder over deskundigheden de vakspecifieke rapporten.)

Naast de training en certificering van de eigen docenten zet IvL ook sterk in op professionalisering van de WPB'ers en SO'ers. (Zie ook onder 'Beroepsgerichtheid/samen opleiden'.)

Het auditteam heeft geconstateerd dat IvL alle nieuwe docenten een stevig driejarig scholingsprogramma – een inductietraject – aanbiedt, waarvoor de docenten een dag in de week zijn vrijgeroosterd. Dit traject bestaat o.a. uit kennismaking met de organisatie, coaching bij het onderwijs en de begeleidingstaken, intervisie (ook met de andere nieuwe docenten), verwerven basiskwalificaties BKE en waar van toepassing Basiskwalificatie Didactische Bevoegdheid (BDB), assessmenttraining, taalgericht lesgeven en basistraining coachen, waaronder didactisch coachen. Een aantal basistrainingen kunnen de docenten inbrengen voor hun VELON-registratie.

Het auditteam is zeer te spreken over dit inductietraject, waarmee de nieuwe docenten zo snel mogelijk op het gewenste niveau kunnen functioneren in de Lero.

III. Generieke voorzieningen

De Lero is gehuisvest in de Hogeschool Rotterdam-locatie Museumpark. In het gebouw beschikt de Lero over passende voorzieningen. Er zijn voldoende grote en kleine(re) leslokalen, collegezalen, werkplekken en stilteplekken. In de mediatheek kunnen alle betrokkenen actuele bronnen raadplegen; ook online. Alle informatie over de studie – de cursushandleidingen en cursusbeschrijvingen, het toetsen en beoordelen, de onderwijs- en examenregeling, de stage et cetera - is te vinden in de Hogeschoolgids en in de elektronische omgevingen Osiris en in CumLaude.

Weging en Oordeel:

Het auditteam is van oordeel dat de tweedegraads lerarenopleidingen van IvL een stevig en praktijkgericht programma bieden aan alle studenten in de voltijd- en deeltijdvariant en in de kopopleiding. Door dit programma te volgen, kunnen de studenten de benodigde bekwaamheden, de daarvan afgeleide leerresultaten en kennis en vaardigheden ontwikkelen. Zie voor de weging en het oordeel over standaard 2 verder de vakspecifieke rapporten per opleiding.

4.3. Toetsing

Standaard 3: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Toelichting NVAO: De beoordeling is valide, betrouwbaar en voldoende onafhankelijk. De eisen zijn helder voor de studenten. De kwaliteit van de tentaminering en examinering wordt voldoende gewaarborgd en voldoet aan de wettelijke deugdelijkheidsvereisten. De toetsen ondersteunen het eigen leerproces van de student.

Bevindingen

Systeem van toetsen en beoordelen

De Lero baseert zich op het IvL-toetskader (november 2020). Het auditteam is van oordeel dat IvL in dit document haar visie op het toetsen en beoordelen helder heeft vastgelegd.

De Lero heeft voor het generieke curriculum - de beroepslijn - een gezamenlijk toetsplan en toetsprogramma opgesteld. Daarnaast heeft elke opleiding voor de vakgeoriënteerde leerlijn een eigen toetsplan en toetsprogramma opgesteld. (Zie daarover de vakspecifieke rapporten.)

De Lero maken bij het toetsen en beoordelen van de generieke delen van het curriculum gebruik van een mix van toetsen, zoals tentamens, papers, posters, presentaties die aantoonbaar aansluiten bij de te toetsen LERs en leerdoelen en bij de generieke kennisbasis.

Het auditteam heeft vernomen, dat de Lero haar focus van summatief toetsen wenst te verschuiven naar formatief evalueren. Dat is een ontwikkeling die ook aansluit binnen de ontwikkelingen in Samen Opleiden. In de opleidingsschool wordt er voor gezorgd dat de student in de praktijk veel formatieve feedback krijgt. De Lero richt zich hierbij zoveel mogelijk op de transfer van het geleerde naar de beroepspraktijk.

Bij de vormgeving van het toetsprogramma van het generieke curriculum heeft de Lero uitdrukkelijk gepoogd het aantal toetsen te beperken - de minimale omvang van een toets is inmiddels 5 EC - en hierin tot de kern te komen. Daarmee sluit ze aan bij de wens van de studenten die in evaluaties hadden aangegeven dat er veel kleine opdrachten waren met veel reflecties. De LERs - het beroepshandelen - staan daarbij centraal. De reductie van het aantal toetsen vermindert tevens de toetsdruk bij de studenten. Het auditteam is van oordeel dat de Lero met bovengenoemde uitgangspunten aansluit bij actuele ontwikkelingen in het onderwijs.

Aan het einde van elk leerjaar is er een portfoliogesprek tussen de student en een of twee assessoren. De beoordeling van het niveau startbekwaam gebeurt door twee assessoren. Zij toetsen of de LERs zijn behaald. (Zie daarover de paragraaf 'afstuderen'.)

In de portfoliogesprekken is over de jaren een opbouw aangebracht. In jaar één wordt het assessment in groepjes van vier afgenomen. In het tweede en derde jaar is de IO'er de assessor. De Lero streeft ernaar ook de SO'er bij dit gesprek te betrekken. Formeel heeft de SO'er dan de rol van adviseur. De WPB'er is hier met het oog op een onafhankelijke beoordeling van de student niet bij betrokken, daar hij de student al de hele stageperiode heeft gezien en begeleid.

Kennisbasistoetsen

Tijdens de audit is uitgebreid gesproken over het toetsen van kennis. Zoals al onder standaard 1 is beschreven, ligt de focus van de Lero op het handelen. De LERs zijn op handelingsniveau opgesteld. De docenten meldden desgevraagd dat zij in de kennistoetsen bij de modules beoordelen of de studenten de bijbehorende leerdoelen hebben behaald. Daarin komen tot eind studiejaar 3 alle aspecten van de generieke en vakinhoudelijke kennisbasis aan de orde. 'Als de student studiejaar 3 heeft afrond en de Landelijke Kennistoets (LKT) heeft behaald, heeft hij bewezen dat hij over alle vereiste kennis beschikt', aldus de docenten. 'Daarnaast heeft de student voor het uitvoeren van zijn afstudeeronderzoek ook kennis nodig'. (Zie over het afstudeeronderzoek de vakspecifieke rapporten.)

Validiteit, betrouwbaarheid, inzichtelijkheid

De Lero zorgt er op verschillende manieren voor dat de toetsen valide, betrouwbaar en transparant zijn, conform de afspraken in het IvL-toetskader. Dat doen de opleidingen zowel voor het generieke als vakspecifieke curriculum o.a. door:

- alle betrokkenen te informeren over wanneer, waarop en hoe er getoetst wordt en hoe de beoordeling tot stand komt. Dit gebeurt in de online omgeving van Osiris en CumLaude.
Bij het formuleren van leerdoelen maken de opleidingen onderscheid in beheersingsniveaus. De leerdoelen zijn opgenomen in de verantwoordingsparagraaf in elke cursushandleiding;
- voor de beoordelingen van de toetsen antwoordmodellen en beoordelingsformulieren op te stellen rubrics en een bepaling van de cesuur. Ook is er een begrippenlijst bij de leerresultaten die de examinatoren helpt bij het verkrijgen van een beeld van wat hij wil zien;
- het inzetten van gecertificeerde assessoren. Alle zittende docenten hebben een assessmenttraining gevolgd en zijn gecertificeerd assessor;
- alle docenten uiterlijk 2022 hun BKE te laten behalen. Tevens is het streven van IvL dat er minstens één docent in elk team SKE is gecertificeerd;
- ook een assessor uit het werkveld (niet zijnde de WPB) te betrekken bij de eindbeoordeling van het werkplekleren;
- het houden van kalibratiesessies. Het eindniveau wordt met regelmaat intern (middels collegiale kalibratie en via de examencommissie) en extern (met andere hogescholen en experts) gevalideerd. Ook brengen vrijwel alle opleidingen van de Lero toetsen in bij externe kalibratiesessies met zusterinstellingen;
- de examencommissie en toetscommissies de kwaliteit van het toetsen en beoordelen te laten bewaken. (Zie verder de paragraaf 'examencommissie en toetscommissies'.)

Toetsen in coronatijd

Het auditteam heeft vernomen dat de Lero de toetsing tijdens de coronacrisis zo goed mogelijk heeft laten doorgelopen; zij het in aangepaste zin. Met instemming van de examencommissie zijn toetsen omgezet van meerkeuzevragen naar open-boek-tentamen, van schriftelijke naar mondelinge toets en ook is gebruik gemaakt van het onlinetoetsprogramma Remindo. Tevens heeft de Lero in het voorjaar 2020 in samenspraak met de examencommissie zo snel mogelijk een document opgesteld waarin zij alternatieven voor het afnemen van afstuderen startbekwaam heeft beschreven. Voorbeelden hiervan zijn het aanleveren van filmopnames van eerder uitgevoerde lessen, lesopnames via Teams, het online lesgeven aan de klas, lesbezoeken door de SO'er in plaats van de IO'er, op afstand meekijken door de IO'er naar de les. De Lero stelde hierbij het behoud van kwaliteit voorop en zo weinig mogelijk studievertraging. Het auditteam heeft vernomen dat aan het aantonen van de LERs geen concessies zijn gedaan, maar is de manier waarop aangepast. Het criterium gerichte interview (cgi) kon worden afgenomen via Teams. Dit is de Lero zo goed bevallen, dat dit inmiddels een reguliere mogelijkheid is geworden.

Examencommissie en toetscommissie

Er is een IvL-brede examencommissie met afgevaardigden vanuit de verschillende lerarenopleidingen. Daarnaast is er vanuit de Lero een toetscommissie per cluster en een toetscommissie 'Breed en bijzonder'. Laatstgenoemde commissie gaat over alle generieke zaken zoals keuzevakken, minoren, zij-instroom en de eindassessments.

Het auditteam heeft geconstateerd dat de examencommissie en de toetscommissies een centrale rol spelen bij de borging van het eindniveau en het acht hen taakvolwassen.

De commissies staan aantoonbaar boven de stof en borgen de kwaliteit van het toetsen en beoordelen – de PDCA-cyclus – nauwgezet.

De examencommissie is nauw betrokken (geweest) bij het sinds 2019 ingezette nieuwe afstuderen – afstuderen startbekwaam en afstuderen vakdidactisch onderzoek – op basis van de LERs en het gebruik van de CIMO-logica. De examencommissie heeft de toetscommissie

gemandateerd om steekproefsgewijs de toetsing op eindniveau te beoordelen. Ieder jaar beoordelen de leden van de toetscommissies een aantal afstudeerwerken en ook het eindassessment. Ook de examencommissie screent eindwerken. De vraag van het auditteam aan de examencommissie of zij al meer tevreden is over het eindniveau in het nieuwe afstuderen vakdidactisch onderzoek vond de commissie enigszins ingewikkeld te beantwoorden. Ze bleek toch vooral procedureel naar deze eindwerken te hebben gekeken. Het auditteam beveelt de examencommissie aan om hierin nog een volgende slag te maken. Het auditteam heeft namelijk op basis van eigen waarneming van deze eindwerken nog een aantal vragen bij het (kunnen) beoordelen van de LERs aan de hand van het artikel. (Zie hierover standaard 4 in de vakspecifieke rapporten.) Gezien de aanzienlijke veranderingen is het belangrijk dat de examencommissie het nieuwe afstuderen monitort c.q. monitort of de studenten in de eindwerken de beoogde LERs daadwerkelijk aantonen.

Uit bovenstaande blijkt dat de examencommissie in de coronatijd nauw betrokken was bij het toetsen en beoordelen en alternatieven die er zijn gezocht en geboden.

Ten tijde van de audit is o.a. ook gesproken over de aspecten 'borgen' en 'zorgen'. Leden van de toetscommissies koppelen hun bevindingen terug naar de vakgroepen op basis van hun waarnemingen, maar worden vervolgens regelmatig gevraagd om mee te denken over het verbeteren van toetsen. De examencommissie is voorstander van het oprichten van een toetsexpertcommissie met BKE'ers en SKE'ers die zich met deze 'zorgtaak' gaan bezig houden. Ook het auditteam acht de intentie van de examencommissie om het 'zorgen' en 'borgen' meer te scheiden, belangrijk.

Daarnaast verwacht de examencommissie een verbetering in de expertise van de docenten wanneer zij allen uiterlijk in 2022 hun BKE hebben behaald. Het auditteam acht dit twee belangrijke ontwikkelingen.

Afstuderen

De ijkpunten van de tweedegraads lerarenopleidingen van IvL om het gerealiseerde niveau van de studenten vast te stellen, zijn voor alle opleidingen gelijk. Deze bestaan uit i) de Landelijk Kennisbasistoets (LKT), ii) het vakdidactisch onderzoek en iii) het afstuderen startbekwaam. In het afstuderen startbekwaam worden alle LERs afgetoetst, met uitzondering van twee LERs die toezien op professioneel handelen en die in het vakdidactisch afstudeeronderzoek worden afgetoetst. Het vakdidactisch afstudeeronderzoek wordt per cluster/ opleiding vormgegeven. Wel is centraal afgesproken dat dit afstudeeronderzoek moet gaan leiden tot een beroepsproduct dat als onderwijsmateriaal kan dienen. (Zie over de LKT en het vakdidactisch onderzoek de vakspecifieke rapporten.) Het afstuderen startbekwaam is clusteroverstijgend vormgegeven.

Het afstuderen startbekwaam bestaat uit drie onderdelen: i) de assessmentles, ii) portfolio afstuderen startbekwaam en iii) een criterium gericht interview (cgi).

Tijdens de assessmentles toont de student aan dat hij op eindniveau les kan geven in het vak waarvoor hij wordt opgeleid. Het portfolio wordt bestudeerd en het cgi wordt afgenomen door twee assessoren. Minimaal één assessor is onafhankelijk en één van hen heeft bij voorkeur een vergelijkbare vakachtergrond als de student.

Het auditteam heeft geconstateerd dat de Lero zich bij het toetsen van het niveau startbekwaam op basis van de LERs steeds meer richting holistisch toetsen beweegt. Zo is er geen sprake (meer) van lijsten met indicatoren bij de LERs en is er voor de assessmentles een observeerbare uitsnede van de LERs gemaakt. Wel heeft de Lero zoals hierboven is beschreven een begrippenlijst bij de leerresultaten opgesteld. Ook krijgen de studenten meer ruimte om eigen keuzes te maken hoe ze de LERs aantonen. Dat is een sterk punt. Dit biedt de studenten de ruimte om een eigen inkleuring te geven aan hun leraarschap.

De Lero wil nog meer holistisch gaan beoordelen door de verschillende beoordelingsmomenten en -producten, zoals de assessmentles en het portfolio, op een holistische manier terug te laten

komen in het cgi. Tijdens dit cgi brengen de beoordelaars de LERs met elkaar in verband zodat er een totaalbeeld ontstaat van de prestaties van de student.

Weging en Oordeel:

Zie voor weging en oordeel de vakspecifieke rapporten per opleiding.

4.4. Gerealiseerde leerresultaten

Standaard 4: De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Toelichting NVAO: Het realiseren van de beoogde leerresultaten blijkt uit de uitkomsten van toetsen, de eindwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren.

Bevindingen

Wijze waarop afgestudeerden in de praktijk functioneren

Uit evaluaties en gesprekken met vertegenwoordigers vanuit het werkveld en alumni komt een positief beeld naar voren van het gerealiseerde niveau. Samen met de Lero willen de opleidingsscholen de studenten opleiden tot de beste leraren voor bijvoorbeeld Zeeland, West-Brabant of de scholen in de grote steden als Rotterdam of Den Haag. De betrokkenen beogen leraren op te leiden die innovatief zijn en beschikken over onderzoekend vermogen en een onderzoekende houding. Daarop zijn alle betrokkenen trots. In de scholen worden de docenten in opleiding (DIO's) al snel beschouwd als collega. Ook het gegeven dat besturen studenten direct na afstuderen een baan aanbieden, duidt voor het auditteam op tevredenheid over het niveau van de afgestudeerden.

Eigen oordeel van het auditteam over het gerealiseerde niveau

Het kern- en vakpanel heeft in totaal van acht studenten van elke opleiding eindwerken bestudeerd van het vernieuwde afstudeertraject uit 2019-2020 en 2020-2021, verdeeld over de voltijdvarianten (inclusief de kopopleidingen) en deeltijdvarianten met waar van toepassing een spreiding in cijfers. Van drie studenten (twee voltijd en een deeltijd) van elke opleiding bestudeerde het auditteam het volledige dossier bestaande uit de eindwerken vakdidactisch onderzoek en afstuderen startbekwaam. Van de overige studenten bestudeerde het auditteam alleen het eindwerk behorende bij het vakdidactisch onderzoek.

De bevindingen van het auditteam met betrekking tot de eindwerken staan beschreven in de vakspecifieke rapporten.

Weging en Oordeel

Zie voor weging en oordeel de vakspecifieke rapporten per opleiding.

5. ALGEMEEN EINDOORDEEL

Zie voor het eindoordeel het vakspecifieke rapport per opleiding.

6. AANBEVELINGEN

- Zorg ervoor dat de bandbreedte tussen de opleidingsscholen kleiner wordt. Zet betrokkenen bij elkaar om tot ontwerpcriteria te komen waar minimaal aan moet worden voldaan met betrekking tot de transferdagen en intervisiebijeenkomsten. Regionaal mogen er best inhoudelijke verschillen zijn vanwege de verschillende contexten waar de opleidingsscholen mee te maken hebben, maar deze mogen gelijkwaardiger worden qua niveau en kwaliteit.
- Zorg ervoor dat de bandbreedte tussen de IO'ers in hun kijken en handelen kleiner wordt. Standaardiseer de kwaliteit van de begeleiding en zorg dat er meer afstemming plaatsvindt over de inhoud en kwaliteit.
- Zorg ervoor dat de lectoren/het Kenniscentrum de connectie met het werkveld (weer) maken o.a. met het oog op wat ze daar samen (kunnen) onderzoeken.
- De docenten van de Lero hebben hoge verwachtingen van zichzelf en tevens hebben zij veel ambities. Bewaak als management goed de werkdruk van alle betrokkenen en faciliteer hen waar mogelijk in het onderwijs dat zij (willen) bieden.
- Maak als examencommissie nog een volgende slag in het monitoren of studenten in het nieuwe afstuderen de beoogde LERs in het eindwerk voldoende aantonen.
- Stel als examencommissie op korte termijn een toetsexpertcommissie met BKE'ers en SKE'ers in die zich met de 'zorgtaak' gaan bezig houden.

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

**Opleiding tot leraar voortgezet
onderwijs van de tweede graad in
Aardrijkskunde**
voltijd/deeltijd

Hogeschool Rotterdam

CROHO nr. 35201

Ontwikkelingen sinds de vorige accreditatie (2015)

In de laatste accreditatiebesluiten 2015 over de opleiding is een aantal adviezen ter verbetering geformuleerd. Hieronder volgen de adviezen die gelden voor de opleiding Aardrijkskunde gevolgd door de verbeteracties die vervolgens in gang zijn gezet.

Aanbevelingen	Ondernomen acties
Ga na of het mogelijk is de geografisch vakinhoudelijke component binnen de stagebegeleiding te vergroten.	De vakinhoudelijke component in de stage is vergroot doordat de opleiding meer stageopdrachten geeft in de vakinhoudelijke cursussen. Hierdoor gaat de student in de stage meer met de vakinhoud aan de slag.
Zet in op een verdere prestatieverbetering van studenten op de landelijke kennisbasistoets.	Studenten worden beter voorbereid op de Landelijke Kennistoets (LKT). Er worden bijeenkomsten gepland ter voorbereiding en de kennisbasis is nadrukkelijker verwerkt in de cursussen.
Beschrijf wat de opleiding als typerend beschouwt voor de geografische benadering. De opleiding ziet Aardrijkskunde als brugvak tussen de gamma vakken en bètavakken. Het is een vak dat inzicht geeft in de grote vraagstukken, waarbij vaak kennis uit andere vakken toegepast moet worden. Studenten leren wel over de verschillende manieren om vraagstukken geografisch te structureren, maar hier zou meer aandacht naar uit moeten gaan zodat de eindwerken van studenten een duidelijke geografische benadering laten zien.	De eindwerken hebben een grotere vakdidactische component, in lijn met IVL-beleid. De afstudeeropdracht is aangepast: het betreft nu een interventie in de lespraktijk gericht op vakdidactiek, in plaats van vakinhoudelijk onderzoek.

Als onderdeel van de beoordeling heeft het auditteam de aanbevelingen in ogenschouw genomen. Het auditteam heeft vastgesteld dat de aanbevelingen adequaat zijn opgevolgd.

7. OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN AARDRIJKSKUNDE

7.1. Beoogde leerresultaten

Standaard 1: De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten beschrijven aantoonbaar het niveau (associate degree, bachelor of master) zoals gedefinieerd in het Nederlands kwalificatieraamwerk en de oriëntatie (hbo of wo) van de opleiding. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die vanuit het regionale, het nationale en het internationale perspectief door het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde leerresultaten tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving.

Bevindingen

De opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Aardrijkskunde hanteert voor haar onderwijs als leidraad de twaalf leerresultaten (hierna: LER's), die hetzelfde zijn voor alle lerarenopleidingen bij het Instituut voor Lerarenopleidingen (IVL) van Hogeschool Rotterdam. De LER's zijn opgesteld op basis van de landelijke bekwaamheidseisen voor leraren en vormen de basis voor het curriculum en de toetsing. In het generieke rapport is dit verder uitgewerkt.

De vakinhoudelijke bekwaamheid maakt geen onderdeel uit van de LER's en wordt beschouwd als voorwaardelijk voor het handelen als leraar. Dit maakt dat de kennisbasis Aardrijkskunde geen onderdeel uitmaakt van de IVL-brede LER's. De kennisbasis Aardrijkskunde is uitgewerkt in leerdoelen per cursus (Zie standaard 2).

Vakspecifieke kennisbasis

In 2017 heeft een herijking plaatsgevonden van de kennisbasis van de tweedegraadslerarenopleidingen Aardrijkskunde. Deze herijking was gericht op de inhoud, het niveau en de breedte van de vakinhoudelijke en vakdidactische kennis. De herijking is landelijk gevalideerd door het werkveld en externe inhoudelijke deskundigen.

De tweedegraadslerarenopleiding kennisbasis Aardrijkskunde kent de volgende domeinen:

- Domein 0: Kroondomein
- Domein 1: Natuurlijke systemen
- Domein 2: Milieugeografie
- Domein 3: Landschappen
- Domein 4: Sociaal-economische systemen
- Domein 5: Politieke en culturele systemen
- Domein 6: Plaatsbepaling
- Domein 7: Vakdidactiek

Eigen profilering/inkleuring

De lerarenopleiding Aardrijkskunde van Hogeschool Rotterdam behoort tot het cluster Mens & Maatschappij, bestaande uit de opleidingen Aardrijkskunde, Economie, Geschiedenis en Maatschappijleer. Het auditteam zag de ambities en eigen inkleuring van het IVL (Zie generieke rapport) duidelijk terug bij de opleidingen in het cluster Mens & Maatschappij. De opleidingen binnen het cluster zetten sterk in op (het bevorderen van) studiesucces, op het leren leren, op binding, op het waarderen van verschillen/inclusiviteit en op *practice what you preach*. Daarmee beogen zij studenten succesvol op te leiden tot startbekwame en onderzoekende leraren voor een voortdurend in verandering zijnde omgeving.

De opleiding Aardrijkskunde leidt studenten op tot tweedegraads Aardrijkskundeleraar, dat wil zeggen met een onderwijsbevoegdheid voor de onderbouw van havo en vwo en voor alle leerjaren van het vmbo en mbo. Aardrijkskunde van Hogeschool Rotterdam kenmerkt zich door een internationale oriëntatie, een nadruk op burgerschap en het leren lesgeven in de grootstedelijke context van de stad Rotterdam. De internationale oriëntatie en nadruk op burgerschap zijn onder andere te herkennen in het feit dat de opleiding een Unesco-school is. Dit betekent concreet dat de opleiding lid is van een internationaal scholennetwerk dat de waarden vrede en mensenrechten, intercultureel leren, duurzame ontwikkeling en wereldburgerschap uitdraagt. Binnen de opleiding Aardrijkskunde leren studenten zich te verwonderen over de wereld om hen heen en met andere ogen te kijken naar het landschap om hen heen. De opleiding beoogt ervoor te zorgen dat studenten worden opgeleid tot docenten die betrokken zijn bij de samenleving en leefomgeving. Zo kunnen zij hun leerlingen inspireren en nieuwsgierig maken naar de wereld. Hierbij speelt burgerschapsvorming een belangrijke rol. Verder mag niet onbenoemd blijven dat de opleiding al jaren wordt beoordeeld als TOP-opleiding door de hbo-keuzegids.

Contacten/samenwerking werkveld

De opleiding Aardrijkskunde heeft intensief contact met partijen binnen en buiten Hogeschool Rotterdam over de opzet en inhoud van de opleiding. Binnen de hogeschool heeft de opleiding onder andere nauw contact met de curriculumcommissie M&M en de IVL-opleidingscommissie. Buiten de muren van de hogeschool heeft de opleiding onder andere intensief contact met het werkveld door Samen Opleiden. Ook onderhoudt de opleiding nauw contact met alumni. Daarnaast nemen docenten ontwikkelingen mee naar de opleiding door actief betrokken te zijn in landelijke en internationale netwerken van leraren aardrijkskunde, het Koninklijk Nederlands Aardrijkskundig Genootschap (KNAG) en collega-opleidingen. Tot slot werkt de opleiding samen met culturele instellingen en het HR-kenniscentrum Talentontwikkeling.

Weging en Oordeel: voldoet

Zie voor weging en oordeel het generieke gedeelte van dit rapport. Er is voor de voltijd- en deeltijdvariant van de opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Aardrijkskunde geen aanleiding om af te wijken van dit algemene oordeel 'voldoet'.

7.2. Onderwijsleeromgeving

Standaard 2: Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. Hierbij wordt rekening gehouden met de diversiteit van de toegelaten studenten. De docenten zijn zowel inhoudelijk als didactisch voldoende deskundig om de opleiding te verzorgen en geven begeleiding. De onderwijsleeromgeving bevordert dat studenten op actieve wijze deelnemen aan de vormgeving van het eigen leerproces (*student-centred*).

Indien het onderwijs in een andere taal dan het Nederlands wordt verzorgd, motiveert de opleiding deze keuze. Dit geldt ook indien de opleiding een anderstalige opleidingsnaam hanteert. Docenten beschikken over voldoende beheersing van de taal waarin zij doceren. Voorzieningen worden niet beoordeeld, tenzij deze specifiek voor de betreffende opleiding zijn getroffen.

Bevindingen

Zie voor bevindingen over de generieke aspecten van deze opleiding (opzet en inhoud van het generieke programma - de Koninklijke Route/ 'Samen opleiden' - onderzoek, ondersteunend en keuzeonderwijs, instroom/doorstroom, personeel algemeen en generieke voorzieningen) het generieke gedeelte van dit rapport.

Inhoud en vormgeving programma

Opzet en inhoud van het vakspecifieke programma

De opzet en inhoud van het vakspecifieke programma Aardrijkskunde zijn gebaseerd op de onderwijsvisie van de lerarenopleiding Aardrijkskunde. De opleiding heeft op basis van de onderwijsvisie van de IVL eigen principes geformuleerd. Hiertoe behoren *powerful knowledge*, nieuwsgierig kritische houding en burgerschapsvorming, inclusiviteit en internationale oriëntatie, en rijke, activerende leeromgeving. Het auditteam is van oordeel dat deze principes waardevol en passend zijn en heeft deze principes herkend in verschillende onderdelen van de opleiding.

Het auditteam constateert dat de opleiding ervoor zorgt dat de studenten die de studie doorlopen de beoogde bekwaamheidseisen kunnen ontwikkelen. Het auditteam is van oordeel dat de beoogde leerresultaten adequaat zijn vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. De opleiding houdt hierbij rekening met de diversiteit van de toegelaten studenten. Het vakgeoriënteerde deel van de lerarenopleiding Aardrijkskunde bestaat uit twee leerlijnen: I) de vakinhoudelijke leerlijn en II) de vakdidactische leerlijn. Het curriculum van de opleiding is concentrisch opgebouwd, zo bleek uit de gesprekken tijdens de visitatie.

De vakinhoudelijke leerlijn kan worden onderverdeeld in de fysischgeografische leerlijn en de sociaalgeografische leerlijn. De fysischgeografische leerlijn bestudeert het landschap en de aarde als dynamisch systeem. Voorbeelden van cursussen die tot deze leerlijn behoren zijn Nederlands Landschap, Geomorfologie, Weer en Klimaat, en Milieugeografie en Global Change. De sociaalgeografische leerlijn gaat over grote vraagstukken die te maken hebben met de samenhang tussen mens en natuur op ruimtelijke schaal. Voorbeelden van cursussen die tot deze leerlijn behoren zijn Stadsgeografie, Migratie en Bevolkingsgeografie, Europa en Midden-Oosten. Het auditteam spreekt zijn tevredenheid uit over zowel de fysische als de sociaalgeografische leerlijn. Beide leerlijnen krijgen adequate aandacht en zijn mooi opgezet, zo merkt het auditteam op.

De vakdidactische leerlijn brengt studenten de vaardigheden bij die zij nodig hebben om daadwerkelijk goed les te kunnen geven in het vak Aardrijkskunde. Binnen deze leerlijn leren studenten aardrijkskundig kijken, aardrijkskundige vragen stellen, begrip van de opbouw van de lesmethodes, eigen lessen en lesmateriaal te ontwikkelen, een veldwerk en practicum organiseren en vakspecifieke leermiddelen (zoals GIS) te gebruiken in de les. Ook maken studenten kennis met de algemene lesstof en eindtermen voor relevante schooltypes. Met

betrekking tot geografisch denken beveelt het auditteam de opleiding aan om in het kader van 'krachtige kennis', gebruik te maken van casuïstiek waarbij oplossingen moeten worden gevonden voor geografische problemen door een op bronnen gebaseerde beschrijving van een situatie te koppelen aan relevante theorie.

De twee vakgeoriënteerde leerlijnen (vakinhoud en vakdidactiek) hangen onderling met elkaar samen doordat binnen elke cursus aspecten van beide leerlijnen terugkomen. Vakdidactiek aardrijkskunde komt aan de orde in cursussen sociale en fysieke geografie en in eigenstandige cursussen, zo stelt het auditteam vast. Er wordt veel aandacht besteed aan het leren presenteren en verduidelijken van leerinhouden, o.a. door de studenten in de vakinhoudelijke colleges te laten ervaren wat de bruikbaarheid is van diverse bij de inhoud van het college passende werkvormen. In de eigenstandige cursussen wordt ingegaan op vakspecifieke leerstrategieën zoals kaart- en atlasvaardigheden en veldwerk. Aandacht voor het reguleren van leerprocessen is stevig verankerd doordat de cursussen algemene didactiek worden verzorgd door een bij het aardrijkskundeteam behorende docent algemene didactiek en pedagogiek, zo merkt het auditteam op. Dit maakt dat er ook samenhang is tussen het generieke en vakgeoriënteerde deel van het curriculum. De algemene didactiek kan daardoor steeds worden geconcretiseerd naar situaties in het aardrijkskundeonderwijs. Studenten worden uitgedaagd om kennis en vaardigheden direct toe te passen in de praktijk tijdens hun stage. De vakdidactiek kan worden versterkt door het laten ervaren van werkvormen en lesmodellen te combineren met het bespreken van de daarachterliggende vakdidactische principes en redeneerwijzen en door meer in te gaan op het identificeren van vakspecifieke leerproblemen en de mogelijkheden om die leerproblemen te verminderen. Maak duidelijk welke methodiek binnen de opleiding wordt gehanteerd voor vakdidactiek en expliciteer de uitgangspunten die hierbij gelden, zo geeft het auditteam de opleiding mee.

Tijdens de visitatie sprak het auditteam met de docenten van de opleiding uitgebreid over het thema *powerful knowledge*. Het auditteam spreekt zijn waardering uit over het feit dat de opleiding hiermee aan de slag is gegaan en dit als uitgangspunt hanteert voor het onderwijs. Het auditteam adviseert de opleiding om krachtige kennis zowel vakdidactisch als vakinhoudelijk (meer) inkleuring te geven. Bekijk hierbij met name of het samen onderzoekende aspect voldoende is verwerkt in de opleiding, zo geeft het auditteam de opleiding mee.

Het auditteam spreekt zijn waardering uit over het werkplekleren en de stageplaatsing. De stageplaatsing verloopt over het algemeen goed en redelijk snel. Alle studenten krijgen een plek. Bij de plaatsing houdt het stagebureau voor zover mogelijk rekening met de reisafstand en persoonlijke voorkeuren van studenten. Het auditteam is hiervan onder de indruk. Het Samen Opleiding heeft volgens de docenten meer structuur en algemene begeleiding met zich gebracht. Wel is de afstand tussen de stage en de opleiding groter geworden, zo merken de docenten op.

Onderzoek

Zoals al in het generieke rapport is beschreven, kent het nieuwe generieke curriculum – de Koninklijke route – geen aparte onderzoekslijn. Onderzoeksvaardigheden zijn onderdeel van het generieke deel en vakgeoriënteerde deel van de opleiding Aardrijkskunde. In elke cursus is er aandacht voor methodisch en systematisch werken. Zo ontwikkelen studenten de benodigde onderzoeksvaardigheden en worden zij voorbereid op het praktijkonderzoek in jaar 3 en het afstuderen in jaar 4. Uit de gesprekken tijdens de visitatie bleek dat de opleiding er voor heeft gekozen om geen gebruik te maken van de CIMO (Context, Interventie, Mechanisme, Outcome) logica. De andere opleidingen binnen het cluster Mens & Maatschappij hebben hier wel voor gekozen. Het auditteam is van oordeel dat onderzoek op een passende wijze aan bod komt in de opleiding. Desondanks adviseert het auditteam de opleiding te onderzoeken in hoeverre de CIMO-logica van toegevoegde waarde kan zijn (bij het denken vanuit leerproblemen van leerlingen). Ook moedigt het auditteam de opleiding aan om de onderzoekslijn verder te verstevigen door vanaf leerjaar 1 (meer) kleine onderzoeksopdrachten te geven die gericht zijn op de effectiviteit van een interventie.

Internationale en interculturele component

De opleiding Aardrijkskunde geeft op verschillende manieren invulling aan de internationale en interculturele component van de opleiding. Ten eerste is er in het curriculum aandacht voor internationale vraagstukken en culturele sensitiviteit. Zowel in de kennisbasis Aardrijkskunde als in de leerdoelen van cursussen is een internationale oriëntatie te herkennen, zo merkt het auditteam op. Ook constateert het auditteam dat het curriculum allerlei excursies bevat waar de internationale oriëntatie van de opleiding in te herkennen is. Culturele sensitiviteit komt tevens in verschillende onderdelen van het curriculum aan de orde, zo blijkt uit de documentatie en gesprekken tijdens de visitatie. Ten tweede is er aandacht voor inclusief onderwijs voor studenten en hun leerlingen. Uit de documentatie blijkt dat alle studenten en medewerkers zich thuis en welkom voelen. Ook heeft de opleiding van iedereen hoge verwachtingen. Dit heeft het auditteam terug gehoord in de gesprekken tijdens de visitatie. Ten derde neemt de opleiding deel aan internationale activiteiten en netwerken. Hierbij zijn zowel docenten als studenten betrokken. Het auditteam is van oordeel dat de opleiding op een passende en adequate wijze invulling geeft aan de internationale en interculturele component.

Keuzevakken en minoren

Studenten hebben de ruimte om keuzeonderwijs te volgen. Daarnaast dienen studenten in jaar 4 een zelfgekozen minor te volgen. Zowel de opleiding als Hogeschool Rotterdam verzorgt allerlei interessante keuzevakken. Zo verzorgt de opleiding onder andere de keuzevakken AK, ICT en GIS. Met betrekking tot de minor hebben de studenten uiteenlopende mogelijkheden, zo stelt het auditteam vast. Studenten kunnen kiezen voor een minor bij Hogeschool Rotterdam, een andere Nederlandse hogeschool of een andere hogeschool in het buitenland.

Studeerbaarheid/studievoortgang

Zoals eerder gesteld, doet de opleiding er veel aan om studiesucces te bevorderen. Jaarlijks starten ongeveer 50 voltijdstudenten en 6 tot 14 deeltijdstudenten aan de opleiding. De opleiding hanteert voor instromende studenten de wettelijke instroomeisen en een passende intakeprocedure, zo constateert het auditteam. De meeste studenten hebben een havo-vooropleiding. Ook zijn er studenten met een mbo-vooropleiding of vwo-diploma en studenten die de 21-plustoets hebben gedaan. Ongeveer 84% van de instromende studenten stroomt door naar het tweede jaar, zo blijkt uit de documentatie. De opleiding zet zich actief in om het studiesucces te vergroten. De opleiding heeft ten behoeve van het studiesucces de afgelopen jaren verschillende activiteiten ondernomen:

- Investeren in de binding tussen studenten en docenten en tussen studenten onderling.
- SLC-begeleiding.
- Inzetten van peercoaches.
- Intensieve begeleiding voor langstudeerders.
- Regelmatig bespreken van de voortgang van studenten in het opleidingsteam.
- Bijstellingen in het curriculum:
  - Meer samenhang binnen het vakgeoriënteerde deel en tussen het vakgeoriënteerde en generieke deel.
  - Grotere eenheden en minder toetsmomenten door het samenvoegen van cursussen. Ook het vierde jaar is teruggebracht qua aantal onderdelen.
- Pilot automatisch inschrijven voor cursussen en toetsen.

Het auditteam waardeert de stappen die de opleiding heeft gezet om studiesucces te vergroten. Op basis van de gesprekken tijdens de visitatie stelt het auditteam vast dat de ondernomen activiteiten positieve effecten genereren.

De opleiding in coronatijd

Zowel uit de documentatie als de gesprekken tijdens de visitatie bleek dat de opleiding te maken heeft gehad met de gevolgen van het coronavirus. De opleiding heeft het onderwijs binnen één week omgezet van fysiek naar online onderwijs via Teams. Gedurende de periode dat fysiek onderwijs deels mogelijk was, zijn de klassen gesplitst. Zo heeft de opleiding ervoor gezorgd dat alle voltijdstudenten deels fysiek onderwijs konden volgen. De deeltijdstudenten hebben in die periode het hele programma fysiek gevolgd. Excursies zijn aangepast of verplaatst. De opleiding heeft er altijd voor gezorgd dat alle onderdelen uit het

onderwijsprogramma aan bod zijn gekomen. Het auditteam waardeert de wijze waarop de opleiding oplossingen heeft gecreëerd om het onderwijs zo goed mogelijk te continueren.

Naast het continueren van de lessen en overige onderdelen van het inhoudelijke onderwijs, heeft de opleiding aandacht besteed aan begeleiding en contact. In coronatijd heeft de opleiding Aardrijkskunde vaker individueel met studenten gesproken via Teams. Ook zijn de SLC-gesprekken verlengd. Daarnaast heeft de opleiding studenten regelmatig om feedback gevraagd. Zo heeft de opleiding het onderwijs afgestemd op de behoeften van studenten. Studenten spreken hun waardering hierover uit. Dat de opleiding niet alleen oog heeft voor de lessen maar ook voor het welzijn van de student vindt het auditteam een groot pluspunt.

Cluster Mens & Maatschappij

Zowel in de documentatie als de gesprekken tijdens de visitatie kwam het cluster Mens & Maatschappij aan de orde. Uit de presentatie die de onderwijsmanagers van het cluster gaven blijkt dat er de afgelopen jaren veel is gebeurd binnen het cluster. Zo is er onder andere hard gewerkt aan het vergroten van studiesucces door grotere onderwijseenheden door te voeren, de studeerbaarheid te vergroten en langstudeerders beter te begeleiden. Ook zijn vrij recent binnen het cluster Mens & Maatschappij de generieke docenten ondergebracht bij de teams van de opleidingen. Dit is een bewuste keuze. Door middel hiervan wordt de verbinding met het vak verstevigd en is er voor studenten meer eenheid in het onderwijs dat zij volgen. De generieke docenten horen sindsdien echt bij de teams. De onderwijsmanagers omschrijven het cluster als contextrijk in het kwadraat. Hiermee doelen zij op de dubbele opdracht van de opleidingen binnen het cluster. De vakken waarmee de opleidingen binnen het cluster verbonden zijn duiden de wereld. Dit maakt dat de context en de wereld hoe dan ook van belang zijn binnen dit cluster. Het auditteam vindt het mooi om te horen dat de opleidingen zich bewust zijn van deze extra opdracht die zij hebben.

Het cluster beschikt over een bevlogen, enthousiast en trots team, zo stelt het auditteam vast. De onderwijsmanagers zijn trots en van mening dat het cluster zich kenmerkt door de wijze waarop binnen de betreffende opleidingen wordt gekeken naar studenten. Studenten worden echt gezien, zo stellen de onderwijsmanagers. Het auditteam heeft dit inderdaad bij alle opleidingen terug gehoord en gezien. Ook tijdens corona zijn de verschillende opleidingen van het cluster er (over het algemeen) in geslaagd om goed contact te onderhouden met studenten. Wel bleek uit de gesprekken tijdens de visitatie dat de verbinding tussen de opleidingen onderling naar aanleiding van corona verzwakt is. Met andere woorden: iedereen is zich gaan focussen op de eigen opleiding. Alle vakgroepen hebben afzonderlijk van elkaar hard gewerkt om het zo goed mogelijk te doen voor studenten. Opleidingen treffen elkaar momenteel vooral informeel waardoor er in beperkte mate sprake is van structurele samenwerking.

De opleidingen spreken de wens uit om de samenwerkingen die er waren in het verleden weer op te pakken en meer samen te doen. Het auditteam adviseert de opleidingen binnen het cluster Mens & Maatschappij om (weer) voor meer onderlinge uitwisseling, samenwerking en ondersteuning te zorgen. Onderzoek hoe de opleidingen elkaar kunnen versterken en van elkaar kunnen leren. Bekijk bijvoorbeeld als cluster hoe de opleidingen gezamenlijk aandacht kunnen besteden en vorm kunnen geven aan burgerschap. Formuleer met elkaar welke gezamenlijke ambities er zijn om te zorgen voor focus. Maak duidelijk waar je echt samen voor wilt gaan, zo geeft het auditteam de opleidingen mee.

Personeel

Uit de documentatie blijkt dat de opleiding wordt verzorgd door negen docenten. Twee van de docenten hebben een coördinerende rol en de hoofddocent van het cluster Mens & Maatschappij is ook betrokken bij het opleidingsteam. Alle docenten zijn mastergeschoold. Diverse docenten hebben meerdere masters of zijn gepromoveerd. Zeven van de negen docenten geven les in het vakgeoriënteerde deel van de opleiding. Deze docenten hebben een aardrijkskundeachtergrond en veelal een lesbevoegdheid en ervaring in het voortgezet onderwijs. De overige twee docenten verzorgen de generieke vakken. Deze docenten hebben

een onderwijskundige achtergrond. Het opleidingsteam van de opleiding Aardrijkskunde staat bekend als een bevolgen team met passie voor Aardrijkskunde en onderwijs. Ook staat het team bekend als een team dat wil leren en innoveren en waarbinnen intensief wordt samengewerkt. Het auditteam heeft dit tevens geconstateerd en spreekt zijn waardering hierover uit.

Met betrekking tot professionalisering is het opleidingsteam actief, zo stelt het auditteam vast. Docenten professionaliseren zich als team en individueel. Jaarlijks stelt de onderwijsmanager in overleg met de coördinatoren een professionaliseringsplan op. Professionalisering is momenteel met name gericht op BKE en SKE, assessorentraining, afstuderen, het werken met LER's en toetsing. Daarnaast is er aandacht voor de VELON-registratie.

Studenten omschrijven de docenten als behulpzaam, deskundig, praktijkgericht en betrokken. Docenten zien je echt en communiceren goed met ons, zo merken de studenten op. Ook spreken zij hun tevredenheid uit over de binding tussen docenten en studenten. Docenten vragen studenten om feedback en stellen zich zo kwetsbaar op en laten merken dat ze open staan voor andere meningen. Tijdens lessen maken docenten continu de koppeling met de praktijk. Dit wordt door studenten gewaardeerd. Studenten zijn van mening dat docenten hen niet alleen veel leren over Aardrijkskunde, maar ook zeker over het beroep van docent. Tot slot waarderen studenten de wijze waarop docenten ook voor hen klaar stonden tijdens de coronacrisis.

Het auditteam spreekt, evenals de studenten, zijn tevredenheid uit over de docenten. Het auditteam is van oordeel dat de docenten zowel inhoudelijk als didactisch voldoende deskundig zijn om de opleiding te verzorgen en begeleiding te geven. Het auditteam sprak tijdens de visitatie met een aantal zeer trotse, enthousiaste en bevolgen docenten van de opleiding.

Begeleiding en voorzieningen

Het auditteam spreekt zijn tevredenheid uit over de wijze waarop de opleiding studenten begeleidt. De opleiding geeft de begeleiding van studenten op grofweg twee manieren vorm. Ten eerste worden studenten begeleid en ondersteund door een studieloopbaancoach (SLC). Deze coach behoort tot het opleidingsteam van de opleiding. Elke student heeft een SLC. Met de SLC bespreken studenten hun individuele studievoortgang. Daarnaast zijn er SLC-lessen. Deze lessen zijn gericht op de professionele vaardigheden van studenten. Ten tweede worden studenten ondersteund door zogeheten peercoaches. Peercoaches zijn meestal hoofdfase studenten die (studie)vragen beantwoorden. Peercoaches ondersteunen met name eerstejaars studenten. Aanvullend worden studenten op een meer informele manier begeleid. Door de goede binding tussen docenten en studenten en korte lijntjes is het mogelijk om goed zicht te houden op de ontwikkeling van studenten. Dit maakt het mogelijk om hen extra ondersteuning te bieden waar nodig. Hier dragen alle docenten aan bij, zo stelt het auditteam vast.

De opleiding beschikt over de benodigde voorzieningen om de opleiding te verzorgen, zo constateert het auditteam. Zo heeft de opleiding een vast leslokaal, een kabinet met vakspecifieke materialen en instrumenten (o.a. atlanten, een stroomtafel, instrumenten voor practica en veldwerkmaterialen), docentenkamers, voldoende (computer) werkplekken en werkruimtes voor kleinere groepen en SLC-gesprekken. In de mediatheek hebben de studenten aardrijkskundeliteratuur, lesmethodes en een goed zoekstelsel tot hun beschikking. Via het zoekstelsel hebben studenten toegang tot wetenschappelijke literatuur en vakbladen. De opleiding werkt met de digitale leeromgeving Cum Laude. Van iedere cursus is hier alle benodigde informatie terug te vinden. Uit de NSE 2021 blijkt dat studenten over het algemeen tevreden zijn over de voorzieningen. Ook uit de gesprekken tijdens de visitatie bleek de tevredenheid van studenten.

Weging en Oordeel: voldoet

Het auditteam is van oordeel, dat de tweedegraads lerarenopleiding Aardrijkskunde wordt verzorgd door bevlogen, toegankelijke en vakdeskundige docenten, die een grote drive laten zien. Opvallend was de passie van docenten voor zowel Aardrijkskunde als onderwijs. De studenten zijn buitengewoon positief over hun docenten.

De opleiding besteedt veel aandacht aan professionalisering. Hogeschoolhoofddocenten voeren samen met lectoren onderzoek uit. Voor nieuwe docenten is er een stevig driejarig scholingsprogramma.

In het generieke deel krijgen de studenten beroepsvoorbereidende lessen. Daarin komt de generieke kennisbasis aan bod. Door de docenten die het generieke curriculum verzorgen onder te brengen bij de clusters zorgt de opleiding voor een verbinding tussen het generieke deel met het vakspecifieke deel en met het werkplekleren.

In de vakgeoriënteerde leerlijn ontwikkelen de studenten ook de kennis en vaardigheden die zij nodig hebben om in de scholen Aardrijkskunde te kunnen geven. Het auditteam spreekt zijn tevredenheid uit over het curriculum van de opleiding. Wel adviseert het auditteam de opleiding om duidelijk te maken hoe de binding tussen theorie en bronnen plaatsvindt ten aanzien van geografisch denken, duidelijk te maken welke methodiek binnen de opleiding wordt gehanteerd voor vakdidactiek en krachtige kennis zowel vakdidactisch als vakinhoudelijk (meer) inkleuring te geven.

De opleiding bedt het ontwikkelen van een onderzoekende houding en het doen van onderzoekjes in in de lessen pedagogiek en didactiek. Studenten maken hierbij geen gebruik van de CIMO-logica, in tegenstelling tot de andere opleidingen binnen het cluster Mens & Maatschappij. Het auditteam beveelt de opleiding aan om de inzet en toepassing van CIMO te onderzoeken.

Het werkplekleren heeft een centrale positie in de opleiding. Het auditteam spreekt zijn tevredenheid uit over de wijze waarop studenten worden geplaatst voor hun stage. De Lero werkt in het Samen Opleiden nauw samen met 14 opleidingsscholen. Nagenoeg alle studenten lopen hier hun stages. Op elke opleidingsschool is een goede begeleidingsstructuur opgezet met getrainde WPB'ers, SO'ers en vanuit de Lero IO'ers. Het samen leren en werken op een opleidingsschool acht het auditteam van grote meerwaarde. De scholen organiseren zogenoemde transferbijeenkomsten met relevante, actuele thema's en/of intervisie. Het aanbod mag nog wel meer gelijkgetrokken worden voor alle studenten.

De opleiding zorgt er in de lessen en tijdens het werkplekleren voor dat de studenten hun internationale en interculturele competenties kunnen ontwikkelen. Er is aandacht voor het omgaan met diversiteit, het bieden van gelijke kansen en inclusief onderwijs. Tevens kunnen studenten voor een stage en/of studie naar het buitenland.

Sterke punten zijn voorts de aandacht die de opleiding besteedt aan studiesucces en aan het behouden van de studenten voor de opleiding - en dus voor het beroep van leraar - door de focus op binding, de inzet van peercoaches, ondersteunend onderwijs en het bieden van voldoende en passende stageplekken. Er zijn voldoende mogelijkheden voor eigen invulling van de studie via keuzevakken en minoren.

De huisvesting, de generieke en vakspecifieke materiële voorzieningen en de informatievoorziening zijn op orde en werken ondersteunend aan de studie. Ook worden studenten op een passende wijze begeleid.

Gelet op de hierboven genoemde sterke elementen in het programma en het deskundige docententeam, komt het auditteam tot het oordeel 'voldoet' voor standaard 2 voor de deeltijd- en voltijdvariant van de tweedegraads lerarenopleiding Aardrijkskunde van IVL.

7.3. Toetsing

Standaard 3: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Toelichting NVAO: De beoordeling is valide, betrouwbaar en voldoende onafhankelijk. De eisen zijn helder voor de studenten. De kwaliteit van de tentaminering en examinering wordt voldoende gewaarborgd en voldoet aan de wettelijke deugdelijkheidsvereisten. De toetsen ondersteunen het eigen leerproces van de student.

Bevindingen

Systeem van toetsen en beoordelen

Het auditteam heeft geconstateerd dat de lerarenopleiding Aardrijkskunde van Hogeschool Rotterdam het IVL-Toetskader in een eigen Toetsplan op opleidingsniveau heeft vertaald. Samen met het generieke toetsplan geeft het opleidingsspecifieke toetsplan een beschrijving van hoe de toetsing van de opleiding eruit ziet. Het toetsplan van de lerarenopleiding Aardrijkskunde beschrijft onder andere de visie op toetsen en de uitvoering van toetsing binnen de vakgeoriënteerde lijn van de opleiding. Het generieke toetsplan heeft betrekking op de generieke beroepslijn en de profileringslijn.

Uit het opleidingsspecifieke toetsplan van de opleiding Aardrijkskunde blijkt dat de toetsvisie en het toetsbeleid van de opleiding zijn gebaseerd op een aantal uitgangspunten. Ten eerste hanteert de opleiding *constructive alignment* bij het ontwerpen van toetsen. De toetsvorm dient passend te zijn bij de leerdoelen en de werkvormen van cursussen. Ook dienen de toetsen aan te sluiten bij het beoogde niveau van handelen en kennen volgens Miller. Daarnaast dienen toetsen betekenisvol te zijn en vakmanschap en meesterschap te omvatten. Hiermee wordt bedoeld dat studenten zowel op kennis als op toepassing ofwel handelen worden getoetst. Binnen de opleiding wordt hier invulling aan gegeven door de meeste cursussen af te ronden met zowel een schriftelijke toets als een opdracht. Het auditteam heeft hier verschillende mooie voorbeelden van gehoord en gezien tijdens de visitatie. De opleiding hanteert een variatie aan toetsvormen, zo merkt het auditteam op. Toetsvormen die de opleiding inzet zijn onder andere:

- Schriftelijke kennistoetsen met open en/of meerkeuze vragen
- Beroepsproducten
- Verwerkingsopdrachten (individueel of in groepjes)
- Groepsopdrachten
- Dossiers/Verlagen (individueel of in groepjes)
- Excursies/Praktische opdrachten

De opleiding zorgt er met deze mix aan toetsvormen voor dat de studenten op verschillende manieren aantonen dat zij de beoogde leerdoelen hebben gerealiseerd. Het auditteam is van oordeel dat de opleiding gebruik maakt van een mooie variatie aan toetsvormen en stelt vast dat het toetsprogramma van de opleiding een samenhangend geheel van toetsen vormt. Het toetsprogramma van de opleiding bevat veel kleinere toetseenheden. Dit betekent dat de opleiding relatief veel toetsen heeft.

De functie van toetsing binnen de opleiding is tweeledig. Toetsing is namelijk bedoeld om te beoordelen in hoeverre studenten het beoogde niveau behalen en om hen te stimuleren in hun ontwikkeling. Dit maakt dat er aandacht is voor formatieve toetsing. Vooral in de lessen wordt formatieve toetsing ingezet om zo aandacht te besteden aan de houding en professionele vaardigheden van studenten. Daarnaast stimuleert de opleiding studenten om feedback te vragen aan docenten en aan elkaar. Door middel van feedback kunnen studenten inschatten waar in hun leerproces ze staan. Tot slot vormt formatieve feedback een belangrijk onderdeel van de excursies. Tijdens excursies wordt namelijk ook gekeken naar de professionele ontwikkeling van de studenten.

Validiteit, betrouwbaarheid en transparantie

Uit de documentatie en gesprekken tijdens de visitatie blijkt dat de opleiding Aardrijkskunde op verschillende manieren zorgt voor een valide, betrouwbare en transparante manier van toetsen en beoordelen.

De regels rond toetsing en examinering zijn beschreven in de Hogeschoolgids (OER) en de verantwoordelijkheden in de kwaliteitsborging rond toetsing staan beschreven in het IVL-toetskader. Het toetsplan van de opleiding Aardrijkskunde bevat een toetsdekkingsmatrix waaruit blijkt waar en hoe welke LER's en de vakinhoudelijk en generieke kennisbases worden getoetst. Uit de studiehandleidingen van de verschillende cursussen blijkt de relatie tussen de cursusinhoud en de leerdoelen. De studiehandleidingen bevatten tevens de toetsvorm, de beoordelingscriteria, de normering, de beoordelingsprocedure en de bijbehorende beoordelingsformulieren of rubrics (toetsmatrijs). Dit maakt dat de eisen omtrent toetsing helder zijn voor de studenten en de toetsing valide en betrouwbaar is, zo stelt het auditteam vast.

Met betrekking tot de kwaliteit van toetsen vernam het auditteam dat toetsen worden ontworpen door BKE-gecertificeerde docenten ofwel cursushouders. Bij het ontwerpen van toetsen wordt het vier-ogenprincipe toegepast. De cursushouder ontwikkelt en beheert de toets conform de pdca-cyclus. De cursushouder is verantwoordelijk voor het nakijken van de toets, het organiseren van een inzagemoment en het invoeren van de resultaten in Osiris. Tot slot is de cursushouder verantwoordelijk voor het onderwijsredendement van de betreffende cursus en het organiseren van kalibratiesessies indien noodzakelijk. De onderwijsmanager houdt zich op de kwaliteit van alle toetsen. De onderwijsondersteuner en docenten evalueren de toetsing regelmatig in panelgesprekken met studenten. De aandachtspunten die uit deze panelgesprekken naar voren komen worden door de vakgroep besproken. Zo nodig worden er aanpassingen doorgevoerd.

Het auditteam heeft zelf een steekproef van toetsen beoordeeld en komt tot de conclusie dat deze relevant en passend zijn bij de leerdoelen. Studenten spreken ook hun tevredenheid uit over de toetsen. Zij zijn van mening dat de toetsen in orde zijn, leerzaam zijn en goed aansluiten bij de leerdoelen en lessen van de cursussen. Zoals al in het generieke deel van dit rapport is gesteld, is de kleine kwaliteit en het geven van geschreven feedback een aandachtspunt. Dat geldt ook voor de opleiding Aardrijkskunde, zo blijkt uit de beoordelingsformulieren (bij de eindwerken) die het auditteam bekeek. De feedback op de beoordelingsformulieren die het auditteam bekeek verschilde aanzienlijk, zowel in kwaliteit als in kwantiteit. Het auditteam acht het belangrijk dat de docenten daarover met elkaar kalibreren en dat breder trekken dan alleen de twee beoordelaars die betrokken zijn bij de beoordeling van de betreffende student. Het auditteam beveelt de opleiding aan daarbij ook samen te werken met andere opleidingen (binnen het cluster Mens & Maatschappij).

Borging

De examencommissie IVL is eindverantwoordelijk voor de kwaliteit van toetsing en examinering. De taak om de toetskwaliteit te borgen heeft de examencommissie gedelegeerd aan de toetscommissie. Het cluster Mens & Maatschappij heeft een eigen toetscommissie, waar onder andere één lid van de examencommissie en één docent van de vakgroep Aardrijkskunde zitting in hebben. De toetscommissie beschikt over een procedure en de benodigde instrumenten om de kwaliteit van toetsen te beoordelen, zo stelt het auditteam vast. De toetscommissie werkt met een jaarlijkse toetskalender en brengt een eigen jaarverslag uit. De toetscommissie bespreekt bevindingen met de betreffende docent(en) en monitort of eventuele verbeteringen worden doorgevoerd.

Toetsen in coronatijd

Naar aanleiding van de coronacrisis is de toetsing vanzelfsprekend deels veranderd. Tijdens de lockdowns was fysiek toetsen niet mogelijk. Er is toentertijd op verschillende manieren online getoetst. Alle wijzigingen in toetsvormen zijn vooraf aan de examencommissie voorgelegd en

pas ingezet na goedkeuring. Inmiddels kan de toetsing in grote lijnen weer op de gebruikelijke manier plaatsvinden. Het auditteam is van oordeel dat de opleiding ten tijde van corona op een passende, valide, betrouwbare en transparante wijze invulling heeft gegeven aan toetsing en beoordeling.

Afstuderen

Zoals al in het generieke rapport is beschreven bestaan de ijkpunten om het gerealiseerde niveau van de studenten vast te stellen uit: i) de Landelijk Kennisbasistoets (LKT), ii) het vakdidactisch onderzoek en iii) het afstuderen startbekwaam. Dit geldt ook voor de lerarenopleiding Aardrijkskunde. Bij het afstuderen startbekwaam worden tien van de twaalf LER's beoordeeld. Met het vakdidactisch onderzoek worden de overige twee LER's beoordeeld, te weten:

- LER pro 3.4 De leraar onderbouwt relaties tussen eigen interventies en (verwachte) uitkomsten met behulp van relevante literatuur (CIMO-logica).
- LER pro 4.4 De leraar stelt naar aanleiding van een eigen praktijkvraag methodisch de opbrengsten vast van een interventie in de eigen lespraktijk. De leraar doet dit individueel en in verbinding met anderen. De leraar verbindt hieraan implicaties voor het eigen handelen en zorgt dat inzichten bijdragen aan kwaliteitsverbetering in de school.

Tot en met 2020-2021 voerden studenten een vakdidactisch onderzoek (8 EC) uit. In deze opdracht staat een vakdidactisch praktijkprobleem centraal. Het onderzoek kan een ontwerponderzoek, een innovatiegericht onderzoek of een praktijkgericht vakinhoudelijk onderzoek zijn. Vanaf 2021-2022 wordt het vakdidactisch afstudeeronderzoek gewijzigd. De opdracht wordt vanaf dat schooljaar een ontwerpgericht actieonderzoek, waarin de student een eigen interventie ontwerpt en test in de eigen lespraktijk. Studenten doorlopen de hele ontwerpcyclus, bestaande uit ontwerpen, testen, evalueren en bijstellen. Dit maakt dat de opdracht groter wordt en 15 EC gaat bedragen. Het auditteam is van oordeel dat het nieuwe afstuderen passend is bij de opleiding en IVL als geheel. Het nieuwe afstuderen is praktijkgericht en sluit aan bij het ontwikkelen van een onderzoekende houding, zo merkt het auditteam op. De opleiding zal bij het nieuwe afstuderen gebruik maken van de methodiek Lesson Study. De reden dat de opleiding heeft gekozen voor Lesson Study, ten opzichte van CIMO-logica, is dat studenten het moeilijk vinden om tot een concreet vakdidactische onderzoeksvraag te komen. Vaak denken studenten eerst aan praktijk gerelateerde problemen, die ze nader willen onderzoeken. De wijze waarop de opleiding Lesson Study inzet, draagt bij aan het concretiseren van een vakdidactisch probleem. Voorafgaand aan het maken van deze keuze is onderzoek gedaan naar de uitkomsten van Lesson Study bij het vak Lastige lessen (jaar 4). Deze resultaten gaven aan dat de methodiek studenten aanzienlijk meer inzichten gaven op wat nu concreet vakdidactisch is en wat praktijk gerelateerd. Hierdoor waren studenten beter in staat om vakdidactische problemen te concretiseren. Hierbij benoemt de opleiding dat een praktijk gerelateerd probleem ook vakdidactisch van aard kan zijn. Voorheen was de insteek eerder algemeen didactisch of meer pedagogisch van aard. Ook heeft de opleiding voor Lesson Study ervoor gekozen om studenten, ook tijdens het eenzame proces van afstuderen, van elkaar te laten leren. Het auditteam vindt dit een passende keuze gezien het profiel van de opleiding. Wellicht kan de methodiek van Lesson Study bij het afstuderen in de toekomst worden gecombineerd met de CIMO, zo merkt het auditteam op.

Weging en Oordeel: voldoet

De tweedegraads lerarenopleiding Aardrijkskunde heeft met het IVL-Toetskader en het daarvan afgeleide toetsplan haar toetsstelsel goed op orde, zo stelt het auditteam vast. De opleiding toetst op een valide, betrouwbare en inzichtelijke manier met behulp van gevarieerde toetsvormen of de studenten de beoogde bekwaamheidseisen en daarvan afgeleide LER's en leerdoelen hebben bereikt. Met haar uitgangspunten rondom formatief evalueren en meer holistisch beoordelen sluit de Lero aan bij actuele ontwikkelingen in het onderwijs.

IVL zorgt voor adequate professionalisering van de docenten op het gebied van toetsen en beoordelen. Aandachtspunten zijn nog de feedback en feedforward die niet (altijd) zichtbaar zijn op het beoordelingsformulier en het verschil in kwaliteit en kwantiteit van de feedback. De examencommissie en de verschillende toetscommissies spelen een centrale rol bij de borging van het eindniveau. Het auditteam acht hen taakvolwassen. De commissies staan aantoonbaar boven de stof en borgen de kwaliteit van het toetsen en beoordelen – de PDCA-cyclus – nauwgezet.

De examencommissie is nauw betrokken (geweest) bij het sinds 2019 ingezette nieuwe afstuderen. Het is belangrijk dat de examencommissie monitort of de studenten in de eindwerken de beoogde LER's daadwerkelijk aantonen.

De kwaliteit van de toetsing in coronatijd is door alle betrokkenen goed bewaakt.

Het auditteam komt op grond van bovenstaande positieve punten en met in achtneming van de genoemde (kleinere) aandachtspunten tot het oordeel 'voldoet' voor deze standaard voor de deeltijd- en voltijdvariant van de opleiding Aardrijkskunde.

7.4. Gerealiseerde leerresultaten

Standaard 4: De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Toelichting NVAO: Het realiseren van de beoogde leerresultaten blijkt uit de uitkomsten van toetsen, de eindwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren.

Bevindingen

In het generieke deel van dit rapport meldde het auditteam dat het gerealiseerde niveau van de tweedegraads lerarenopleidingen van Hogeschool Rotterdam blijkt uit de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk en/of een vervolgopleiding functioneren. Uit de evaluatie en gesprekken met vertegenwoordigers vanuit het werkveld en alumni komt een positief beeld naar voren van het gerealiseerde niveau. In de scholen worden de docenten in opleiding al snel beschouwd als collega. Ook het gegeven dat besturen studenten al voor hun afstuderen een baan aanbieden, duidt voor het auditteam op tevredenheid over het niveau van de afgestudeerden. Deze bevindingen zijn onverkort van toepassing op de opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Aardrijkskunde.

Eigen oordeel van het auditteam over het gerealiseerde niveau

Het auditteam heeft in totaal van acht studenten van de opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Aardrijkskunde eindwerken met bijbehorende beoordelingsformulieren bestudeerd uit de studiejaren 2019-2020 en 2020-2021. De eindwerken waren verdeeld over de verschillende studiejaren en over de voltijd- en deeltijdvariant van de opleiding. Tevens was er sprake van een representatieve spreiding in beoordelingen. Het auditteam bestudeerde van drie studenten (drie voltijdstudenten) het volledige afstudeerdossier, bestaande uit de eindwerken vakdidactisch onderzoek ofwel afstudeerproject Aardrijkskunde en afstuderen startbekwaam. Van de overige vijf studenten (vier voltijdstudenten en één deeltijdstudent) bestudeerde het auditteam één eindwerk, te weten het vakdidactisch onderzoek.

Op basis van de bestudeerde eindwerken vakdidactisch onderzoek is het auditteam van oordeel dat de afstudeeropdrachten de studenten stimuleren in hun professionele ontwikkeling. Met andere woorden: de afstudeeropdrachten maken de studenten daadwerkelijk betere docenten. Voorts concludeert het auditteam dat niet alle vakdidactische onderzoeken een duidelijke vakdidactische component bevatten. Uit de gesprekken tijdens de visitatie bleek dat de opleiding dit zelf ook heeft geconstateerd. Het auditteam merkt op dat alle onderzoeken zijn gebaseerd op een praktijkgerelateerde vraag. In de uitwerking is de vakdidactische insteek niet altijd terug te vinden. Een aantal uitwerkingen is meer algemeen didactisch dan vakdidactisch van aard. Wel is de onderbouwing volgens het auditteam een aandachtspunt. In diverse werken trof het auditteam een beperkte onderbouwing aan c.q. relevante bestaande theorie en het formuleren van valide en betrouwbare conclusies en aanbevelingen op basis van het uitgevoerde onderzoek. Daarnaast is het auditteam van oordeel dat de begeleiding vatbaar is voor verbetering. Diverse onderzoeken bevatten een te brede vraagstelling en onderzoeksvraag. Dit maakt dat de doelstelling van het onderzoek ontbreekt en daarmee ook de focus op het object van het onderzoek, zo merkt het auditteam op. Daarom luidt het advies van het auditteam om aandacht te besteden aan de begeleiding van studenten in de afstudeerfase en het go/no-go moment een zwaardere accent te geven. De opleiding heeft actie ondernomen op dit punt door het go/no-go moment te beleggen bij iemand binnen de vakgroep Aardrijkskunde. Voorheen was dit anders georganiseerd. Tot slot spreekt het auditteam zijn tevredenheid uit over de feedback die diverse beoordelaars (per deelaspect) geven. Diverse beoordelaars geven studenten kritische en waardevolle feedback. Overigens zijn er ook beoordelaars die betrekkelijk weinig feedback geven. Het auditteam merkt op dat de feedback niet altijd te herkennen is in de eindbeoordeling. De feedback is in diverse gevallen kritisch van aard terwijl de bijbehorende beoordeling hoog is, zo stelt het auditteam vast.

Met betrekking tot de eindwerken afstuderen startbekwaam spreekt het auditteam zijn tevredenheid uit. De eindwerken betreffen een portfolio met daarin opgenomen bewijsmaterialen zoals gegeven lessen, lessenseries en andere uitgevoerde activiteiten in de school en reflecties van de student daarop. Wel wenst het auditteam een kanttkening te maken bij de opzet en leesbaarheid van de portfolio's die het inzag. Veelal startte het dossier met tal van cijferlijsten en bevatte het soms ook niet relevante stukken. Dat maakte het moeilijker om tot de kern van hetgeen de student wil en moet aantonen te komen. Het auditteam beveelt de opleidingen aan voor de opzet en inhoud heldere richtlijnen op te stellen zodat er een betere, andere ordening ontstaat die de zowel leesbaarheid als rode draad van het portfolio ten goede komt.

Op basis van de bestudeerde eindwerken en toetsen heeft het auditteam zich een beeld gevormd van de gerealiseerde leerresultaten. De bestudeerde eindwerken en toetsen sluiten volgens het auditteam aan bij hetgeen verwacht mag worden van een opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Aardrijkskunde. Twee van de eindwerken riepen in eerste instantie twijfels op bij het auditteam. Er was twijfel of deze eindwerken voldeden aan het hbo-bachelorniveau. Vervolgens zijn de eindwerken bestudeerd door een tweede lid van het auditteam. Na deze bestudering en intern overleg is het auditteam gezamenlijk tot de conclusie gekomen dat één van deze eindwerken ook voldoet aan het hbo-bachelorniveau. Bij het andere eindwerk kwam het auditteam tot de conclusie dat de begeleiding van deze student ten aanzien van het gekozen onderzoeksobject beter had gemoeten. Het auditteam is daarom van oordeel dat het twijfelachtige resultaat niet volledig toe te rekenen is aan de student. Dit maakt dat het auditteam alle eindwerken met minimaal een voldoende beoordeelde. De toetsen (en het portfolio) beschrijven het proces dat studenten gevolgd hebben. De studenten tonen middels de eindwerken aan dat zij de beoogde leerresultaten behalen en dat zij kunnen denken en handelen op het niveau van een startbekwame leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Aardrijkskunde, zo oordeelt het auditteam.

Weging en Oordeel: voldoet

Het auditteam is van oordeel dat de studenten in hun eindwerken vakdidactisch onderzoek en afstuderen startbekwaam hebben aangetoond dat zij op het vereiste bachelorniveau beschikken over de bekwaamheden van een startbekwaam tweedegraads leraar Aardrijkskunde. Daarnaast hebben alle afgestudeerde studenten de landelijke kennisbasistoets met minimaal een voldoende afgesloten.

Het auditteam beoordeelde nagenoeg alle eindwerken (uiteindelijk) met minimaal een voldoende.

In de vakdidactische onderzoeken hebben de studenten aangetoond dat zij aan de slag zijn gegaan met een verlegenheidsvraag/probleemstelling gericht op de praktijk. Het auditteam beoordeelt de gekozen onderzoeksonderwerpen over het algemeen als relevant voor het betreffende vak. Het auditteam is van oordeel dat de eindwerken bijdragen aan de professionele ontwikkeling van de student. Wel merkt het auditteam op dat de duidelijkheid van de onderzoeksvragen, de onderbouwing en de vakdidactische component in de eindwerken, en met name de begeleiding van studenten aandachtspunten zijn.

In de eindwerken 'afstuderen startbekwaam' hebben de studenten op basis van bewijzen aangetoond dat zij de beoogde LER's hebben gerealiseerd. Wel adviseert het auditteam de opleiding om voor de opzet en inhoud heldere richtlijnen op te stellen zodat er een betere, andere ordening ontstaat die de leesbaarheid van het portfolio ten goede komt.

Alumni en vertegenwoordigers vanuit het werkveld onderschrijven dat het niveau van de afgestudeerden voldoende aansluit op het niveau waarop zij geacht worden in de beroepspraktijk te functioneren. Met name de innovatieve leraar die een onderzoekende houding heeft, werd als kenmerk genoemd.

Het auditteam is op grond van bovenstaande van oordeel dat de opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Aardrijkskunde voldoet aan de basiskwaliteit. Zodoende komt het auditteam tot het oordeel 'voldoet' voor standaard 4 voor zowel de voltijd- als de deeltijdvariant van de betreffende opleiding.

8. ALGEMEEN EINDOORDEEL AARDRIJKSKUNDE

De bevolgen, toegankelijke en vakdeskundige docenten van de opleiding Aardrijkskunde zorgen er samen met de opleidingsscholen voor dat zij innovatieve leraren met een onderzoekende houding opleiden voor zowel de kleine dorpen als de grote stad. De studenten zijn buitengewoon positief over hun docenten. Het contact en de binding tussen docenten en studenten zijn bewonderenswaardig. Studenten voelen zich gezien en ondersteund. Docenten en studenten durven zich kwetsbaar op te stellen en om feedback te vragen. Er is een veilige, prettige sfeer. De opleiding Aardrijkskunde wordt daarnaast gekenmerkt door lef. Docenten durven nieuwe dingen uit te proberen. Zo worden er allerlei mooie en leerzame excursies georganiseerd. Studenten spreken hun tevredenheid uit over de manier waarop zij worden voorbereid op de praktijk. Zij leren om te denken vanuit de leermoeilijkheden van leerlingen en kennis en praktijk aan elkaar te verbinden.

9. AANBEVELINGEN AARDRIJKSKUNDE

- Maak, ook in het kader van een verdere uitwerking van 'krachtige kennis' in het curriculum, meer gebruik van casuïstiek waarbij een verklaring, voorspelling, waardering of advies moet worden geformuleerd door een op een analyse van de bronnen gebaseerde beschrijving van de situatie te koppelen aan relevante aardrijkskundige theorie.
- Versterk de vakdidactiek door het laten ervaren van werkvormen en lesmodellen te combineren met het bespreken van de daarachterliggende vakdidactische principes en redeneerwijzen en door meer in te gaan op het identificeren van vakspecifieke leerproblemen en de mogelijkheden om die leerproblemen te verminderen.
- Geef krachtige kennis zowel vakdidactisch als vakinhoudelijk inkleuring. Bekijk hierbij met name of het samen onderzoekende aspect voldoende is verwerkt in de opleiding.
- Onderzoek in hoeverre de inzet en toepassing van CIMO van toegevoegde waarde kan zijn (bij het denken vanuit leerproblemen van leerlingen).
- Zorg voor meer onderlinge uitwisseling, samenwerking en ondersteuning tussen de opleidingen binnen het cluster Mens & Maatschappij. Onderzoek hoe de opleidingen elkaar kunnen versterken en van elkaar kunnen leren. Bekijk bijvoorbeeld als cluster hoe de opleidingen gezamenlijk aandacht kunnen besteden en vorm kunnen geven aan burgerschap.
- Besteed aandacht aan de feedback en feedforward op beoordelingsformulieren (bij de eindwerken). De feedback op de beoordelingsformulieren die het auditteam bekeek verschilde aanzienlijk, zowel in kwaliteit als in kwantiteit.
- Stel voor de opzet en inhoud van het eindwerk 'assessment startbekwaam' heldere richtlijnen op zodat er een betere, andere ordening ontstaat die de leesbaarheid van het portfolio ten goede komt.

10. SCORETABEL AARDRIJKSKUNDE

Scoretabel auditpaneloordelen Hogeschool Rotterdam Opleiding tot leraar vo 2^e graad in Aardrijkskunde Veltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde leerresultaten	voldoet
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	voldoet
Standaard 3. Toetsing	voldoet
Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten	voldoet
Algemeen eindoordeel	positief

Scoretabel auditpaneloordelen Hogeschool Rotterdam Opleiding tot leraar vo 2^e graad in Aardrijkskunde Deeltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde leerresultaten	voldoet
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	voldoet
Standaard 3. Toetsing	voldoet
Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten	voldoet
Algemeen eindoordeel	positief

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

**Opleidingen tot leraar voortgezet
onderwijs van de tweede graad in
Algemene Economie en
Bedrijfseconomie**
voltijd/deeltijd

Hogeschool Rotterdam

CROHO nr. 35202 en 35203

Ontwikkelingen sinds de vorige accreditatie (2015)

In de laatste accreditatiebesluiten 2015 over de opleidingen is een aantal adviezen ter verbetering geformuleerd. Hieronder volgen de adviezen die gelden voor de opleidingen Algemene Economie en Bedrijfseconomie gevolgd door de verbeteracties die vervolgens in gang zijn gezet.

Aanbevelingen	Ondernomen acties
De specifieke onderwijsvisie nog een slag verder uitwerken in het curriculum.	Door het team samen te stellen uit generieke docenten en vakdocenten is er meer samenhang in de opleiding gekomen. Dit sluit aan bij de wens en visie om één opleiding te worden. Er worden gesprekken gevoerd over de leerlijn vakdidactiek en de samenhang met de economische vakken. Ook hier vanuit de wens om het curriculum een herkenbare eenheid te laten zijn.
Bij de formulering van onderwerpen voor en de opzet van afstudeerwerken de behoefte(n) van het werkveld mee laten wegen. Overwegen de eindwerken meer te baseren op de behoefte van scholen aan nieuw lesmateriaal. Dit zou onderwerp van onderzoek kunnen zijn door de studenten.	Bij de vernieuwing van het afstuderen IVL-breed is de nadruk komen te liggen op praktijkvraagstukken in de klas. Dit speelt in op de behoefte van het werkveld om bezig te zijn met de lespraktijk en deze steeds te verbeteren. De producten van deze vorm van studeren zijn bijvoorbeeld een nieuwe lessenserie of een andere didactische aanpak.
Blijvend aandacht besteden aan taalbeleid.	Taalgericht lesgeven is IVL-breed opgenomen in het curriculum. Vanuit de vakgroep Nederlands is een ambassadeur verbonden aan iedere vakgroep. Deze geeft opdrachten in de taalcursussen die direct gerelateerd zijn aan vakinhoudelijke cursussen.
Ook internationale samenwerking zoeken. Uitwisseling met opleidingsinstituten in Antwerpen en Hamburg ligt voor de hand. Ook economische vergelijking met deze havensteden is zeker de moeite waard.	De opleiding was actief op het gebied van internationalisering. Studenten maakten in 2017-2018 een studiereis naar Londen en in 2018-2019 naar Istanboel. Daarnaast bezochten studenten jaarlijks Brugge. Internationale samenwerking staat nog steeds hoog op de agenda van de opleiding. De doorontwikkeling van een goede praktijk, waarbij studenten in hun studie soms wel drie buitenlandervaringen opdeden, werden door de coronacrisis <i>on hold</i> gezet. Economie pakt deze ambitie zeker weer op.

Als onderdeel van de beoordeling heeft het auditteam de aanbevelingen in ogenschouw genomen. Het auditteam heeft vastgesteld dat de aanbevelingen adequaat zijn opgevolgd.

11. OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN AE/BE

11.1. Beoogde leerresultaten

Standaard 1: De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten beschrijven aantoonbaar het niveau (associate degree, bachelor of master) zoals gedefinieerd in het Nederlands kwalificatieraamwerk en de oriëntatie (hbo of wo) van de opleiding. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die vanuit het regionale, het nationale en het internationale perspectief door het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde leerresultaten tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving.

Bevindingen

De opleidingen tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Algemene Economie en Bedrijfseconomie hanteren voor hun onderwijs als leidraad de twaalf leerresultaten (hierna: LER's), die hetzelfde zijn voor alle lerarenopleidingen bij het Instituut voor Lerarenopleidingen (IVL) van Hogeschool Rotterdam. De LER's zijn opgesteld op basis van de landelijke bekwaamheidseisen voor leraren en vormen de basis voor het curriculum en de toetsing. In het generieke rapport is dit verder uitgewerkt.

De vakinhoudelijke bekwaamheid maakt geen onderdeel uit van de LER's en wordt beschouwd als voorwaardelijk voor het handelen als leraar. Dit maakt dat de kennisbasis Economie geen onderdeel uitmaakt van de IVL-brede LER's. De kennisbasis Economie is niet nader uitgewerkt in de vorm van leerresultaten. Overigens, in de leerdoelen van de cursussen in het curriculum tot en met leerjaar 2 is de kennisbasis duidelijk traceerbaar.

Vakspecifieke kennisbasis

In 2017 heeft een herijking plaatsgevonden van de kennisbasis van de tweedegraadslerarenopleidingen Economie. Hierbij zijn de voormalige afzonderlijke kennisbases van Algemene Economie en Bedrijfseconomie samengevoegd tot één kennisbasis Economie. Deze herijking was gericht op de inhoud, het niveau en de breedte van de vakinhoudelijke en vakdidactische kennis. De herijking is landelijk gevalideerd door het werkveld en externe inhoudelijke deskundigen.

De tweedegraadslerarenopleiding kennisbasis Economie kent de volgende domeinen:

- Domein 1: Macro-economie
- Domein 2: Micro-economie
- Domein 3: Monetaire economie
- Domein 4: Collectieve sector
- Domein 5: Internationale economische betrekkingen
- Domein 6: Bedrijfsadministratie
- Domein 7: Financiële rekenkunde
- Domein 8: Management accounting
- Domein 9: Corporate finance
- Domein 10: Financial accounting
- Domein 11: Commerciële economie
- Domein 12: Management en organisatie
- Domein 13: Logistiek
- Domein 14: Integratie
- Domein 15: Een economische en maatschappelijke bril
- Domein 16: Vakdidactiek

Eigen profilering/inkleuring

De lerarenopleidingen Algemene Economie en Bedrijfseconomie, samen ook wel aangeduid als Economie, van Hogeschool Rotterdam behoren tot het cluster Mens & Maatschappij, bestaande uit de opleidingen Aardrijkskunde, Economie, Geschiedenis en Maatschappijleer. Het auditteam zag de ambities en eigen inkleuring van het IVL (Zie generieke rapport) duidelijk terug bij de opleidingen in het cluster Mens & Maatschappij. De opleidingen binnen het cluster zetten sterk in op (het bevorderen van) studiesucces, op het leren leren, op binding, op het waarderen van verschillen/inclusiviteit en op *practice what you preach*. Daarmee beogen zij studenten succesvol op te leiden tot startbekwame en onderzoekende leraren voor een voortdurend in verandering zijnde omgeving.

De opleidingen Algemene Economie en Bedrijfseconomie leiden studenten op tot tweedegraads economieleraar. De opleidingen leiden economieleraren op met een onderwijsbevoegdheid voor de onderbouw van havo en vwo en voor alle leerjaren van het vmbo en voor het mbo. Studenten die willen gaan werken in onderbouw van havo en/of vwo volgen veelal de lerarenopleiding Algemene Economie en studenten die willen gaan werken in het vmbo en/of mbo volgen veelal de lerarenopleiding Bedrijfseconomie. De lerarenopleiding Economie van Hogeschool Rotterdam kenmerkt zich door studenten op te leiden die kunnen werken in de complexe omgeving van de zeer diverse stad Rotterdam. De stad Rotterdam als woon-, werk- en havenstad staat centraal binnen de opleidingen. Studenten volgen zelf hun opleiding in een diverse, grootstedelijke leeromgeving en ervaren zo hoe belangrijk inclusief opleiden is. Dit stelt hen in staat om later als leraar te kunnen werken in een dergelijke omgeving. Studenten leren om als docent gebruik te maken van aansprekende praktijkvoorbeelden die aansluiten bij de belevingswereld van hun leerlingen. Tot slot beogen de opleidingen studenten op te leiden die zowel letterlijk als figuurlijk over de grenzen heen kijken. Economie is namelijk een vak met een duidelijk internationaal karakter, zo stellen de opleidingen.

Contacten/samenwerking werkveld

De opleidingen Algemene Economie en Bedrijfseconomie hebben intensief contact met partijen binnen en buiten Hogeschool Rotterdam over de opzet en inhoud van de opleidingen. Binnen de hogeschool hebben de opleidingen onder andere nauw contact met de curriculumcommissie M&M. Buiten de muren van de hogeschool hebben de opleidingen onder andere intensief contact met het werkveld door Samen Opleiden. Ook onderhouden de opleidingen nauw contact met alumni. Daarnaast onderhouden de opleidingen contact met de werkveldcommissie Economie. Deze commissie komt jaarlijks bijeen. Tot slot informeert het team van de opleidingen zich door publicaties zoals die in het VECON-tijdschrift en neemt het team deel aan Landelijke Vakgroep Overleggen (LVO) alsmede aan de peerreviewsessies die van daaruit worden georganiseerd.

Weging en Oordeel: voldoet

Zie voor weging en oordeel het generieke gedeelte van dit rapport. Er is voor de voltijd- en deeltijdvariant van de opleidingen tot leraar voortgezet onderwijs in de tweede graad in Algemene Economie en Bedrijfseconomie geen aanleiding om af te wijken van dit algemene oordeel 'voldoet'.

11.2. Onderwijsleeromgeving

Standaard 2: Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. Hierbij wordt rekening gehouden met de diversiteit van de toegelaten studenten. De docenten zijn zowel inhoudelijk als didactisch voldoende deskundig om de opleiding te verzorgen en geven begeleiding. De onderwijsleeromgeving bevordert dat studenten op actieve wijze deelnemen aan de vormgeving van het eigen leerproces (*student-centred*).

Indien het onderwijs in een andere taal dan het Nederlands wordt verzorgd, motiveert de opleiding deze keuze. Dit geldt ook indien de opleiding een anderstalige opleidingsnaam hanteert. Docenten beschikken over voldoende beheersing van de taal waarin zij doceren. Voorzieningen worden niet beoordeeld, tenzij deze specifiek voor de betreffende opleiding zijn getroffen.

Bevindingen

Zie voor bevindingen over de generieke aspecten van deze opleidingen (opzet en inhoud van het generieke programma - de Koninklijke Route/ 'Samen opleiden' - onderzoek, ondersteunend en keuzeonderwijs, instroom/doorstroom, personeel algemeen en generieke voorzieningen) het generieke gedeelte van dit rapport.

Inhoud en vormgeving programma

Opzet en inhoud van het vakspecifieke programma

De opzet en inhoud van het vakspecifieke programma Algemene Economie en Bedrijfseconomie zijn gebaseerd op de onderwijsvisie van de lerarenopleidingen Algemene Economie en Bedrijfseconomie. De opleidingen hebben op basis van de onderwijsvisie van de IVL eigen principes geformuleerd. Hiertoe behoren inclusief opleiden, betekenisvol en contextrijk onderwijs aanbieden, *constructive alignment*, internationale activiteiten, onderzoekend vermogen en ontwerpgericht actieonderzoek, onderwijstechnologie, verdiepende cursussen en contact met alumni en beroepenveld. Het auditteam is van oordeel dat deze principes waardevol en passend zijn en heeft deze principes herkend in verschillende onderdelen van de opleidingen.

Het auditteam constateert dat de opleidingen ervoor zorgen dat de studenten die de studie doorlopen de beoogde bekwaamheidseisen kunnen ontwikkelen. Het auditteam is van oordeel dat de beoogde leerresultaten adequaat zijn vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. De opleidingen houden hierbij rekening met de diversiteit van de toegelaten studenten. De curricula van de eerste twee leerjaren zijn voor de opleidingen Algemene Economie en Bedrijfseconomie identiek. Vanaf het derde jaar verschillen de curricula bij de vakinhoudelijke onderdelen. Dit is dan ook het moment dat studenten een definitieve keuze maken voor Algemene Economie dan wel Bedrijfseconomie. Studenten kunnen er ook voor kiezen om beide bevoegdheden te halen. Daarvoor kunnen zij de 30 studiepunten van de minor benutten. De voltijd- en deeltijdopleidingen bieden nagenoeg hetzelfde programma aan. Bij de deeltijdopleidingen zijn minder bijeenkomsten gepland en wordt van de student meer zelfstudie verwacht.

Het vakinhoudelijke deel van het curriculum van de opleidingen kan worden onderverdeeld in drie leerlijnen: I) Algemene Economie, II) Bedrijfseconomie en III) Vakdidactiek.

De leerlijn Algemene Economie is gericht op vraagstukken die de volkshuishouding als geheel aangaan. Concreet gaat deze leerlijn over domeinen 1 tot en met 5 en domein 15 van de landelijke kennisbasis. De leerlijn Algemene Economie kan nader worden onderverdeeld in micro economie en macro economie. De leerlijn begint met diverse cursussen gericht op micro economie. Daarna volgen macro-economische cursussen.

De leerlijn Bedrijfseconomie is gericht op vraagstukken waarmee organisaties worden geconfronteerd. Concreet gaat deze leerlijn over domeinen 6 tot en met 14 van de landelijke kennisbasis. De leerlijn bevat allerlei verschillende cursussen, waaronder Management accounting, Financiering, Bedrijfsadministratie 1, Marketing en Bedrijfsadministratie-2. Het auditteam is van oordeel dat de opleidingen de vakinhoud en domeinen uit de kennisbasis op een passende wijze aan de orde laten komen door middel van de leerlijnen Algemene Economie en Bedrijfseconomie. Ook spreekt het auditteam zijn tevredenheid uit over de verdiepende cursussen die studenten krijgen na hun keuze voor Algemene Economie of Bedrijfseconomie aan het begin van het derde jaar.

De leerlijn Vakdidactiek vervult de brugfunctie tussen het vak en het beroepsvoorbereidende deel van de opleidingen. In de leerlijn vakdidactiek staat het ontwerpen, uitvoeren en evalueren van samenhangende onderwijsleeractiviteiten in de breedte van het tweedegraads werkveld centraal. De opleidingen beschrijven de ontwikkeling van de leerlijn vakdidactiek als aandachts- en ontwikkelpunt. Het auditteam sluit zich hierbij aan en adviseert de opleidingen om verdere stappen te zetten in de doorontwikkeling van de leerlijn Vakdidactiek.

Het auditteam spreekt zijn waardering uit over het werkplekleren en de stageplaatsing. De stageplaatsing verloopt over het algemeen goed en redelijk snel. Alle studenten krijgen een plek. Bij de plaatsing houdt het stagebureau voor zover mogelijk rekening met de reisafstand en persoonlijke voorkeuren van studenten.

Onderzoek

Zoals al in het generieke rapport is beschreven, kent het nieuwe generieke curriculum – de Koninklijke route – geen aparte onderzoekslijn. Onderzoeksvaardigheden zijn onderdeel van het generieke deel en vakgeoriënteerde deel van de opleidingen Algemene Economie en Bedrijfseconomie. De opleidingen achten het van belang dat studenten evidence-informed kunnen werken, zo stelt het panel vast. Uit de documentatie blijkt dat studenten binnen de vakinhoudelijke lijn door middel van onderzoeksopdrachten leren om zich te verdiepen in economische onderwerpen. In de vakdidactische lijn vergroten de studenten door middel van opdrachten hun basale onderzoeksvaardigheden. Als voorbereiding op het afstuderen in jaar 4 voeren studenten in jaar 3 een praktijkonderzoek uit. Uit de gesprekken tijdens de visitatie bleek dat de opleidingen aandacht besteden aan de CIMO-logica (Context, Interventie, Mechanisme, Outcome). Het auditteam sprak tijdens de visitatie met zowel de docenten als de studenten over de wijze waarop de onderzoekende houding van studenten wordt gestimuleerd. Het was voor het auditteam op basis van de documentatie namelijk niet duidelijk waar en hoe onderzoek in het curriculum terugkomt. Dit maakt dat het auditteam de opleidingen adviseert om de onderzoekslijn te expliciteren door duidelijk te maken in welke cursussen en opdrachten welke onderzoekscomponenten aan bod komen. Dit kan zorgen voor meer duidelijkheid, zo stelt het auditteam. Het kan daarbij de moeite waard zijn om te verkennen welke onderzoekscomponenten logisch passen bij welke vakdidactische onderdelen van het curriculum. In de cursushandleidingen kan nader uitgewerkt worden welke onderzoekscomponenten waar en hoe precies aan de orde komen. Daarbij zou kunnen worden geredeneerd vanuit het 'backward design' concept (cf. Wiggins & McTighe, 1998⁵).

Internationale en interculturele component

Zoals eerder beschreven vinden de opleidingen het belangrijk om studenten op te leiden die letterlijk en figuurlijk over grenzen heen kijken. Dit maakt dat de opleidingen aandacht besteden aan het verbreden van de blik van studenten. De opleidingen geven op verschillende manieren vorm aan de internationale en interculturele component van de opleidingen. Ten eerste is de instroom zeer divers. Dit maakt dat studenten in een diverse omgeving worden opgeleid en aan den lijve ondervinden wat inclusief opleiden inhoudt en vereist. Daarnaast maken de opleidingen gebruik van internationale literatuur en komen internationale (economische) thema's aan de orde. Ook hebben de opleidingen een scholenband met de

---

⁵ Wiggins, G., & McTighe, J. (1998). What is backward design. *Understanding by design*, 1, 7-19.

lerarenopleiding van Howest in Brugge. Jaarlijks organiseren de opleidingen een uitwisseling met deze lerarenopleiding. De opleidingen ambiëren om de studiereizen naar grote steden in het buitenland weer op te pakken. Vanwege de beperkende maatregelen rondom corona hebben deze reizen de afgelopen periode niet plaatsgevonden. Tot slot kunnen studenten er tijdens hun minor zelf voor kiezen om onderwijs in het buitenland te volgen. Het auditteam is van oordeel dat de opleidingen op een passende en adequate wijze invulling geven aan de internationale en interculturele component.

Keuzevakken en minoren

Studenten hebben de ruimte om keuzeonderwijs te volgen. Daarnaast dienen studenten in jaar 4 een zelfgekozen minor te volgen. Studenten kunnen kiezen uit allerlei keuzevakken. Er zijn verdiepende, maar ook verbredende keuzevakken. Daarnaast kunnen studenten invulling geven aan hun keuzevakken door actief te participeren in de organisatie van de opleidingen. Met betrekking tot de minor hebben de studenten uiteenlopende mogelijkheden, zo stelt het auditteam vast. Studenten kunnen kiezen voor een minor bij Hogeschool Rotterdam, een andere Nederlandse hogeschool of een hogeschool in het buitenland.

Studeerbaarheid/studievoortgang

Zoals eerder gesteld, doen de opleidingen er veel aan om studiesucces te bevorderen. De instroom van de opleidingen is zeer divers, zo blijkt uit de documentatie en de gesprekken tijdens de visitatie. De opleidingen hanteren voor instromende studenten de wettelijke instroomeisen en een passende intakeprocedure, zo constateert het auditteam. De meeste voltijdstudenten hebben een mbo- of havo-vooropleiding. Ook zijn er studenten met een vwo-diploma en studenten die de 21-plustoets hebben gedaan. Bij de deeltijdopleidingen is het aandeel studenten met een ho-vwo-diploma groot. Ongeveer 56% van de instromende studenten stroomt door naar het tweede jaar. Dit geldt voor zowel de Algemene Economie opleiding als de Bedrijfseconomie opleiding. De opleidingen hebben ten behoeve van het studiesucces de afgelopen jaren verschillende activiteiten ondernomen. De opleidingen zetten hierbij vooral in op binding tussen studenten en docenten en tussen studenten onderling. Het auditteam waardeert de stappen die de opleidingen hebben gezet om studiesucces te vergroten. Op basis van de gesprekken tijdens de visitatie stelt het auditteam vast dat de ondernomen activiteiten positieve effecten met zich brengen.

De opleidingen in coronatijd

Zowel uit de documentatie als de gesprekken tijdens de visitatie bleek dat de opleidingen te maken hebben gehad met de gevolgen van de beperkende maatregelen vanwege het coronavirus. De opleidingen hebben het onderwijs snel omgezet van fysiek naar online onderwijs. Later was er meer ruimte en konden studenten en docenten weer een aantal uur per week naar school komen. De opleidingen hebben er altijd voor gezorgd dat alle onderdelen uit het onderwijsprogramma aan bod zijn gekomen. Het auditteam waardeert de wijze waarop de opleidingen oplossingen hebben gecreëerd om het onderwijs zo goed mogelijk te continueren.

Naast het continueren van de lessen en overige onderdelen van het inhoudelijke onderwijs, hebben de opleidingen aandacht besteed aan begeleiding en contact. Zo zijn er online begeleidingsgesprekken en beoordelingsgesprekken gevoerd. De opleidingen hebben zich tevens ingespannen om studenten op maat extra begeleiding te bieden indien noodzakelijk, zo blijkt uit de gesprekken tijdens de visitatie. Dat de opleidingen niet alleen oog hebben voor de lessen maar ook voor het welzijn van de student vindt het auditteam een groot pluspunt.

Cluster Mens & Maatschappij

Zowel in de documentatie als de gesprekken tijdens de visitatie kwam het cluster Mens & Maatschappij aan de orde. Uit de presentatie die de onderwijsmanagers van het cluster gaven blijkt dat er de afgelopen jaren veel is gebeurd binnen het cluster. Zo is er onder andere hard gewerkt aan het vergroten van studiesucces door grotere onderwijsseenheden door te voeren, de studeerbaarheid te vergroten en langstudeerders beter te begeleiden. Ook zijn vrij recent binnen het cluster Mens & Maatschappij de generieke docenten ondergebracht bij de teams van

de opleidingen. Dit is een bewuste keuze. Door middel hiervan wordt de verbinding met het vak verstevigd en is er voor studenten meer eenheid in het onderwijs dat zij volgen. De generieke docenten horen sindsdien echt bij de teams. De onderwijsmanagers omschrijven het cluster als contextrijk in het kwadraat. Hiermee doelen zij op de dubbele opdracht van de opleidingen binnen het cluster. De vakken waarmee de opleidingen binnen het cluster verbonden zijn duiden de wereld. Dit maakt dat de context en de wereld hoe dan ook van belang zijn binnen dit cluster. Het auditteam vindt het mooi om te horen dat de opleidingen zich bewust zijn van deze extra opdracht die zij hebben. Het cluster beschikt over een bevlogen, enthousiast en trots team, zo stelt het auditteam vast. De onderwijsmanagers zijn trots en van mening dat het cluster zich kenmerkt door de wijze waarop binnen de betreffende opleidingen wordt gekeken naar studenten. Studenten worden echt gezien, zo stellen de onderwijsmanagers. Het auditteam heeft dit inderdaad bij alle opleidingen terug gehoord en gezien. Ook tijdens corona zijn de verschillende opleidingen van het cluster er (over het algemeen) in geslaagd om goed contact te onderhouden met studenten. Wel bleek uit de gesprekken tijdens de visitatie dat de verbinding tussen de opleidingen naar aanleiding van corona verzwakt is. Met andere woorden: iedereen is zich gaan focussen op de eigen opleiding. Alle vakgroepen hebben afzonderlijk van elkaar hard gewerkt om het zo goed mogelijk te doen voor studenten. Opleidingen treffen elkaar momenteel vooral informeel waardoor er in beperkte mate sprake is van structurele samenwerking. De opleidingen spreken de wens uit om de samenwerkingen die er waren in het verleden weer op te pakken en meer samen te doen. Het auditteam adviseert de opleidingen binnen het cluster Mens & Maatschappij om (weer) voor meer onderlinge uitwisseling, samenwerking en ondersteuning te zorgen. Onderzoek hoe de opleidingen elkaar kunnen versterken en van elkaar kunnen leren. Bekijk bijvoorbeeld als cluster hoe de opleidingen gezamenlijk aandacht kunnen besteden en vorm kunnen geven aan burgerschap. Formuleer met elkaar welke gezamenlijke ambities er zijn om te zorgen voor focus. Maak duidelijk waar je echt samen voor wilt gaan, zo geeft het auditteam de opleidingen mee.

Personeel

Uit de documentatie blijkt dat de opleidingen worden verzorgd door veertien docenten, waarvan elf docenten een eerstegraads lesbevoegdheid en drie docenten een tweedegraads lesbevoegdheid hebben. Twee docenten beschikken over een bachelor kwalificatie en tien docenten over een master. Het opleidingsteam van de opleidingen Algemene Economie en Bedrijfseconomie heeft een tijdje onrust en verloop gekend maar is nu tot rust gekomen. Het auditteam spreekt zijn tevredenheid uit over de kwalificaties van de docenten.

Met betrekking tot professionalisering is het opleidingsteam actief, zo stelt het auditteam vast. Docenten professionaliseren zich als team en individueel. Jaarlijks stelt de onderwijsmanager in overleg met de coördinatoren een professionaliseringsplan op. De afgelopen periode heeft het team zich voornamelijk geprofessionaliseerd door middel van individuele activiteiten. Zo volgen diverse docenten het inductietraject en is er aandacht geweest voor BKE- en SKE-certificering. Voor komend jaar staat de professionalisering van het hele team op de planning. Hierbij zal onder andere aandacht uitgaan naar BKE, teambuilding, didactisch coachen en de kennis en andere vaardigheden die nodig zijn voor de doorontwikkeling van de onderzoeksleerlijn en de vakdidactische leerlijn. Het auditteam spreekt zijn tevredenheid hierover uit en vindt het mooi om te horen dat ook de docenten van de opleiding Economie aan de slag gaan met didactisch coachen.

Studenten omschrijven de docenten als deskundig, bereikbaar, (persoonlijk) betrokken en behulpzaam. Vanaf dag één voelden de opleidingen als een fijne plek met een veilige en goede sfeer, zo merken diverse studenten op. De band tussen studenten en docenten is goed. Studenten geven aan altijd terecht te kunnen bij docenten met hun vragen. Studenten hebben het gevoel dat er echt naar hen geluisterd wordt. Tot slot waarderen studenten de wijze waarop docenten ook voor hun klaar stonden tijdens de coronacrisis.

Het auditteam spreekt, evenals de studenten, zijn tevredenheid uit over de docenten. Het auditteam is van oordeel dat de docenten zowel inhoudelijk als didactisch voldoende deskundig zijn om de opleidingen te verzorgen en geven begeleiding. Het auditteam sprak tijdens de visitatie met een aantal enthousiaste docenten van de opleidingen. Tot slot merkt het auditteam op dat de docenten een team vormen en elkaar goed weten te vinden.

Begeleiding en voorzieningen

Het auditteam spreekt zijn tevredenheid uit over de wijze waarop de opleidingen studenten begeleiden. De opleidingen geven de begeleiding van studenten op grofweg twee manieren vorm. Ten eerste worden studenten begeleid en ondersteund door een studieloopbaancoach (SLC). Deze coach behoort tot het opleidingsteam van de opleidingen. Elke student heeft een SLC. Met de SLC bespreken studenten hun individuele studievoortgang. Daarnaast zijn er groepsbijeenkomsten met de SLC. Deze bijeenkomsten zijn onder andere gericht op binding, persoonlijke kwaliteiten en motivatie. Ten tweede worden studenten ondersteund door zogeheten peercoaches. Peercoaches zijn meestal hoofdfase studenten die (studie)vragen beantwoorden. Peercoaches ondersteunen eerste- en tweedejaars studenten.

De opleidingen beschikken over de benodigde voorzieningen om de opleidingen te verzorgen, zo constateert het auditteam. Zo hebben de opleidingen een eigen leslokaal, diverse docentenkamers en voldoende (computer)werkplekken voor studenten. In de mediatheek hebben de studenten economieliteratuur, lesmethodes en een goed zoekstelsel tot hun beschikking. Ook hebben studenten toegang tot wetenschappelijke literatuur en vakbladen. De opleidingen werken met de digitale leeromgeving Cum Laude. Van iedere cursus is hier alle benodigde informatie terug te vinden. Uit de NSE 2021 blijkt dat studenten over het algemeen tevreden zijn over de voorzieningen. Ook uit de gesprekken tijdens de visitatie bleek de tevredenheid van studenten.

Weging en Oordeel: voldoet

Het auditteam is van oordeel, dat de tweedegraads lerarenopleidingen Algemene Economie en Bedrijfseconomie worden verzorgd door bevoegde, toegankelijke en vakdeskundige docenten, die een grote drive laten zien. De studenten zijn buitengewoon positief over hun docenten.

De opleidingen besteden aandacht aan professionalisering. Hogeschoolhoofddocenten voeren samen met lectoren onderzoek uit. Voor nieuwe docenten is er een stevig driejarig scholingsprogramma.

In het generieke deel krijgen de studenten beroepsvoorbereidende lessen. Daarin komt de generieke kennisbasis aan bod. Door de docenten die het generieke curriculum verzorgen onder te brengen bij de clusters zorgen de opleidingen voor een verbinding tussen het generieke deel met het vakspecifieke deel en met het werkplekleren.

In de vakgeoriënteerde leerlijn ontwikkelen de studenten ook de kennis en vaardigheden die zij nodig hebben om in de scholen economie te kunnen geven. Het auditteam spreekt zijn tevredenheid uit over het curriculum van de opleiding, bestaande uit de leerlijn Algemene Economie, leerlijn Bedrijfseconomie en leerlijn Vakdidactiek. Wel adviseert het auditteam de opleidingen om verdere stappen te zetten in de doorontwikkeling van de leerlijn Vakdidactiek.

De opleidingen bedden het ontwikkelen van een onderzoekende houding en het doen van onderzoek in in de lessen pedagogiek en didactiek, waarbij de studenten onder meer gebruik maken van de CIMO--logica. Het auditteam adviseert de opleidingen om te expliciteren in welke cursussen en opdrachten welke onderzoekscomponenten aan bod komen.

Het werkplekleren heeft een centrale positie in de opleidingen. Het auditteam spreekt zijn tevredenheid uit over de wijze waarop studenten worden geplaatst voor hun stage. De Lero werkt in het Samen Opleiden nauw samen met 14 opleidingsscholen. Nagenoeg alle studenten

lopen hier hun stages. Op elke opleidingsschool is een goede begeleidingsstructuur opgezet met getrainde werkplekbegeleiders (WPB'ers), schoolopleiders (SO'ers) en vanuit de Lero instituutopleiders (IO'ers). Het samen leren en werken op een opleidingsschool acht het auditteam van grote meerwaarde. De scholen organiseren zogenoemde transferbijeenkomsten met relevante, actuele thema's en/of intervisie. Het aanbod mag nog wel meer gelijkgetrokken worden voor alle studenten.

De opleidingen zorgen er in de lessen en tijdens het werkplekleren voor dat de studenten hun internationale en interculturele competenties kunnen ontwikkelen. Er is aandacht voor inclusief onderwijs en het verbreden van de blik van studenten. Tevens kunnen studenten voor hun minor naar het buitenland.

Sterke punten zijn voorts de aandacht die de opleidingen besteden aan studiesucces en aan het behouden van de studenten voor de opleidingen - en dus voor het beroep van leraar - door de focus op binding, de inzet van peercoaches, ondersteunend onderwijs en het bieden van voldoende en passende stageplekken. Er zijn voldoende mogelijkheden voor eigen invulling van de studie via keuzevakken en minoren.

De huisvesting, de generieke en vakspecifieke materiële voorzieningen en de informatievoorziening zijn op orde en werken ondersteunend aan de studie. Ook worden studenten op een passende wijze begeleid.

Gelet op de hierboven genoemde sterke elementen in het programma en het deskundige docententeam, komt het auditteam tot het oordeel 'voldoet' voor standaard 2 voor de deeltijd- en voltijdvarianten van de tweedegraads lerarenopleidingen Algemene Economie en Bedrijfseconomie van IVL.

11.3. Toetsing

Standaard 3: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Toelichting NVAO: De beoordeling is valide, betrouwbaar en voldoende onafhankelijk. De eisen zijn helder voor de studenten. De kwaliteit van de tentaminering en examinering wordt voldoende gewaarborgd en voldoet aan de wettelijke deugdelijkheidsvereisten. De toetsen ondersteunen het eigen leerproces van de student.

Bevindingen

Systeem van toetsen en beoordelen

Het auditteam heeft geconstateerd dat de lerarenopleidingen Algemene Economie en Bedrijfseconomie van Hogeschool Rotterdam het IVL-Toetskader in een eigen Toetsplan op opleidingsniveau hebben vertaald. Samen met het generieke toetsplan geeft het opleidings specifieke toetsplan een beschrijving van hoe de toetsing van de opleidingen eruit ziet. Het toetsplan van de lerarenopleidingen Algemene Economie en Bedrijfseconomie beschrijft onder andere de visie op toetsen en de uitvoering van toetsing binnen de vakgeoriënteerde lijn van de opleidingen. Het generieke toetsplan heeft betrekking op de generieke beroepslijn en de profileringslijn.

Uit het opleidings specifieke toetsplan van de opleidingen Algemene Economie en Bedrijfseconomie blijkt dat de toetsvisie en het toetsbeleid van de opleidingen zijn gebaseerd op een aantal uitgangspunten. Ten eerste hanteren de opleidingen *constructive alignment* bij het ontwikkelen van onderwijs en het ontwerpen van toetsen. Dit betekent concreet dat de beoogde leerresultaten, bijbehorende leeractiviteiten en toetsvormen logisch met elkaar verbonden dienen te zijn. Daarnaast dienen toetsen betekenisvol te zijn en vakmanschap en meesterschap te omvatten. Hiermee wordt bedoeld dat studenten zowel op kennis als op toepassing ofwel handelen worden getoetst. Binnen de opleidingen wordt hier invulling aan gegeven door de kennisvakken af te ronden met een schriftelijke kennistoets en vaak ook met een opdracht op het gebied van vakdidactiek. De opleidingen hanteren een variatie aan toetsvormen, zo merkt het auditteam op. Toetsvormen die de opleidingen inzetten zijn onder andere:

- Kennistoetsen
- Multiple choice toetsen
- Toetsen met open vragen
- Verslagen
- Mondelinge tentamens
- Individuele toetsen
- Toetsen in groepsverband

De opleidingen zorgen er met deze mix aan toetsvormen voor dat de studenten op verschillende manieren aantonen dat zij de beoogde leerdoelen hebben gerealiseerd. Het auditteam is van oordeel dat de opleidingen gebruik maken van een mooie variatie aan toetsvormen en stelt vast dat het toetsprogramma van de opleidingen een samenhangend geheel van toetsen vormt. Het toetsprogramma van de opleidingen bevat grotere toetseenheden. Dit betekent dat de opleidingen relatief veel toetsen van 5 EC hebben.

De functie van toetsing binnen de opleidingen is tweeledig. Toetsing is namelijk bedoeld om te beoordelen in hoeverre studenten het beoogde niveau behalen en om hen te stimuleren in hun ontwikkeling. Dit maakt dat er aandacht is voor formatieve toetsing ofwel formatieve evaluatie. Vooral in de lessen wordt formatieve toetsing ingezet. Er wordt onder andere feedback gegeven op de houding en professionele vaardigheden van studenten. Docenten stimuleren de studenten om regelmatig feedback te vragen aan docenten en aan elkaar. Zo kunnen de studenten een goed zicht krijgen op de eigen ontwikkeling. Ook leren studenten door elkaar feedback te geven. Dit komt hun reflectieve vaardigheden ten goede. Ook wordt formatieve evaluatie toegepast door kennisontwikkeling tijdens de lessen te evalueren. Hierbij wordt onder

andere gebruik gemaakt van voorbeeldtentamens. Voorbeeldtentamens geven zowel studenten als docenten inzicht in de mate van beheersing van de stof.

Validiteit, betrouwbaarheid en transparantie

Uit de documentatie en gesprekken tijdens de visitatie blijkt dat de opleidingen Algemene Economie en Bedrijfseconomie op verschillende manieren zorgen voor een valide, betrouwbare en transparante manier van toetsen en beoordelen.

De regels rond toetsing en examinering zijn beschreven in de Hogeschoolgids (OER) en de verantwoordelijkheden in de kwaliteitsborging rond toetsing staan beschreven in het IVL-toetskader. Het toetsplan van de opleidingen Algemene Economie en Bedrijfseconomie bevat een toetsdekkingsmatrix waaruit blijkt waar en hoe welke LER's en de vakinhoudelijk en generieke kennisbases worden getoetst. In alle cursushandleidingen is een toetsmatrijs opgenomen, waarin de leerdoelen inclusief weging opgenomen zijn. Tussen deze matrijzen zitten nog wel verschillen. Het verder uniformeren hiervan is een mooie vervolgstap. De cursushandleidingen bevatten tevens de toetsvorm, de beoordelingscriteria, de cesuur, de normering, de beoordelingsprocedure, de bijbehorende beoordelingsformulieren of rubrics en de eventuele weging van deelttoetsen. Dit maakt dat de eisen omtrent toetsing helder zijn voor de studenten en de toetsing valide en betrouwbaar is, zo stelt het auditteam vast.

Met betrekking tot de kwaliteit van toetsen vernam het auditteam dat toetsen worden ontworpen door cursushouders. Bij het ontwerpen van toetsen wordt het vier-ogenprincipe toegepast. De cursushouder ontwikkelt en beheert de toets conform de pdca-cyclus. De cursushouder is verantwoordelijk voor het nakijken van de toets, het organiseren van een inzagemoment en het invoeren van de resultaten in Osiris. Tot slot is de cursushouder verantwoordelijk voor het onderwijsredement van de betreffende cursus en het organiseren van kalibratiesessies indien noodzakelijk. De opleidingscoördinator is verantwoordelijk voor de kwaliteit van alle toetsen. De onderwijsondersteuner en docenten evalueren de toetsing regelmatig in panelgesprekken met studenten. De aandachtspunten die uit deze panelgesprekken naar voren komen worden door de vakgroep besproken. Zo nodig worden er aanpassingen doorgevoerd.

Het auditteam heeft zelf een steekproef van toetsen beoordeeld en komt tot de conclusie dat deze relevant en passend zijn bij de leerdoelen. Zoals al in het generieke deel van dit rapport is gesteld, is de kleine kwaliteit en het geven van geschreven feedback een aandachtspunt. Dat geldt ook voor de opleidingen Algemene Economie en Bedrijfseconomie, zo blijkt uit de beoordelingsformulieren, bijvoorbeeld bij de eindwerken, die het auditteam bekeek. De feedback op de beoordelingsformulieren die het auditteam bekeek, verschilde aanzienlijk, zowel in kwaliteit als in kwantiteit. Het auditteam acht het belangrijk dat de docenten daarover met elkaar kalibreren en dat breder trekken dan alleen de twee beoordelaars die betrokken zijn bij de beoordeling van de betreffende student. Het auditteam beveelt de opleidingen aan dit niet alleen binnen de opleidingen te doen, maar ook samenwerking te zoeken met andere opleidingen (binnen het cluster Mens & Maatschappij).

Borging

De examencommissie IVL is eindverantwoordelijk voor de kwaliteit van toetsing en examinering. De taak om de toetskwaliteit te borgen heeft de examencommissie gedelegeerd aan de toetscommissie. Het cluster Mens & Maatschappij heeft een eigen toetscommissie, waar onder andere één lid van de examencommissie en één docent van de vakgroep Economie zitting in hebben. De toetscommissie beschikt over een procedure en de benodigde instrumenten om de kwaliteit van toetsen te beoordelen, zo stelt het auditteam vast. De toetscommissie werkt met een jaarlijkse toetskalender en brengt een eigen jaarverslag uit. De toetscommissie bespreekt bevindingen met de betreffende docent(en) en monitort of eventuele verbeteringen worden doorgevoerd.

Toetsen in coronatijd

Naar aanleiding van de coronacrisis is de toetsing vanzelfsprekend deels veranderd. Vooral aan het begin van de pandemie heeft corona consequenties gehad voor toetsen. In blok 3 en 4 van studiejaar 2019-2020 werden alle toetsen online afgenomen. Om fraude zo veel mogelijk uit te sluiten, zijn vragen aangepast. Zo zijn vragen naar feiten aangepast naar begripsvragen. Ook werd bij verschillende toetsen een strak tijdslot gehanteerd. Tot slot hebben de opleidingen gebruik gemaakt van verschillende toetsversies. Alle wijzigingen in toetsvormen zijn vooraf aan de examencommissie voorgelegd en pas ingezet na goedkeuring. Inmiddels kan de toetsing in grote lijnen weer op de gebruikelijke manier plaatsvinden. Het auditteam is van oordeel dat de opleidingen ten tijde van corona op een passende, valide, betrouwbare en transparante wijze invulling hebben gegeven aan toetsing en beoordeling.

Afstuderen

Zoals al in het generieke rapport is beschreven bestaan de ijkpunten om het gerealiseerde niveau van de studenten vast te stellen uit: i) de Landelijk Kennisbasistoets (LKT), ii) het vakdidactisch onderzoek en iii) het afstuderen startbekwaam. Dit geldt ook voor de lerarenopleidingen Algemene Economie en Bedrijfseconomie. Bij het afstuderen startbekwaam worden tien van de twaalf LER's beoordeeld. Met het vakdidactisch onderzoek worden de overige twee LER's beoordeeld, te weten:

- LER pro 3.4 De leraar onderbouwt relaties tussen eigen interventies en (verwachte) uitkomsten met behulp van relevante literatuur (CIMO-logica).
- LER pro 4.4 De leraar stelt naar aanleiding van een eigen praktijkvraag methodisch de opbrengsten vast van een interventie in de eigen lespraktijk. De leraar doet dit individueel en in verbinding met anderen. De leraar verbindt hieraan implicaties voor het eigen handelen en zorgt dat inzichten bijdragen aan kwaliteitsverbetering in de school.

Tot en met 2020-2021 voerden studenten een vak(didactisch)gericht onderzoek van acht studiepunten uit. In deze opdracht stond een vakinhoudelijk thema al dan niet gerelateerd aan een didactisch praktijkprobleem centraal. Vanaf 2021-2022 wordt dit afstudeeronderzoek gewijzigd. De opdracht wordt vanaf dat schooljaar meer ingestoken als een ontwerp onderzoek, waarin de student een eigen interventie ontwerpt en test in de eigen lespraktijk. Studenten doorlopen de hele ontwerpcyclus, bestaande uit ontwerpen, testen, evalueren en bijstellen. Dit maakt dat de opdracht groter wordt en 15 studiepunten gaat bedragen. Het auditteam is van oordeel dat het nieuwe afstuderen passend is bij zowel de betreffende economieopleidingen en IVL als geheel. Het nieuwe afstuderen is praktijkgericht en sluit aan bij het ontwikkelen van een onderzoekende houding, zo merkt het auditteam op. Uit de gesprekken tijdens de visitatie bleek dat de opleidingen bij het nieuwe afstuderen van plan zijn om gebruik te gaan maken van een poster, presentatie en portfolio. Het auditteam adviseert de opleidingen om goed te bedenken hoe deze andere aanpak van het onderzoek de betreffende kwalificaties op eindniveau borgt via transparante en navolgbare rapportage en reflectie door studenten en hoe een daarbij passende formatieve én summatieve evaluatie door de begeleiders en examinatoren eenduidig, transparant en navolgbaar vormgegeven, vastgelegd en gecommuniceerd kan worden.

Weging en Oordeel: voldoet

De tweedegraads lerarenopleidingen Algemene Economie en Bedrijfseconomie hebben met het IVL-Toetskader en het daarvan afgeleide toetsplan hun toetssysteem goed op orde, zo stelt het auditteam vast. De opleidingen toetsen op een valide, betrouwbare en inzichtelijke manier met behulp van gevarieerde toetsvormen of de studenten de beoogde bekwaamheidseisen en daarvan afgeleide LER's en leerdoelen hebben bereikt. Met haar uitgangspunten rondom formatief evalueren en meer holistisch beoordelen sluit de Lero aan bij actuele ontwikkelingen in het onderwijs.

IVL zorgt voor adequate professionalisering van de docenten op het gebied van toetsen en beoordelen. Aandachtspunten zijn nog de feedback en feedforward die niet (altijd) zichtbaar zijn op het beoordelingsformulier en het verschil in kwaliteit en kwantiteit van de feedback.

De examencommissie en de verschillende toetscommissies spelen een centrale rol bij de borging van het eindniveau. Het auditteam acht hen taakvolwassen. De commissies staan aantoonbaar boven de stof en borgen de kwaliteit van het toetsen en beoordelen – de PDCA-cyclus – nauwgezet.

De examencommissie is nauw betrokken (geweest) bij het sinds 2019 ingezette nieuwe afstuderen. Het is belangrijk dat de examencommissie monitort of de studenten in de eindwerken de beoogde LER's daadwerkelijk aantonen. In het kader van het nieuwe afstuderen adviseert het auditteam de opleidingen om goed te bedenken hoe onderzoek en reflectie ingevuld dienen te worden en hoe een navolgbare beoordeling gegeven kan worden. De kwaliteit van de toetsing in coronatijd is door alle betrokkenen goed bewaakt.

Het auditteam komt op grond van bovenstaande positieve punten en met in achtneming van de genoemde (kleinere) aandachtspunten tot het oordeel 'voldoet' voor deze standaard voor de deeltijd- en voltijdvariant van de opleidingen Algemene Economie en Bedrijfseconomie.

11.4. Gerealiseerde leerresultaten

Standaard 4: De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Toelichting NVAO: Het realiseren van de beoogde leerresultaten blijkt uit de uitkomsten van toetsen, de eindwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren.

Bevindingen

In het generieke deel van dit rapport meldde het auditteam dat het gerealiseerde niveau van de tweedegraads lerarenopleidingen van Hogeschool Rotterdam blijkt uit de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk en/of een vervolgopleiding functioneren. Uit de evaluatie en gesprekken met vertegenwoordigers vanuit het werkveld en alumni komt een positief beeld naar voren van het gerealiseerde niveau. In de scholen worden de docenten in opleiding al snel beschouwd als collega. Ook het gegeven dat besturen studenten al voor hun afstuderen een baan aanbieden, duidt voor het auditteam op tevredenheid over het niveau van de afgestudeerden. Deze bevindingen zijn onverkort van toepassing op de opleidingen tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Algemene Economie en Bedrijfseconomie.

Eigen oordeel van het auditteam over het gerealiseerde niveau

Het auditteam heeft in totaal van acht studenten per opleiding eindwerken met bijbehorende beoordelingsformulieren bestudeerd uit de studie jaren 2019-2020 en 2020-2021. Zodoende heeft het auditteam in totaal van zestien studenten van de opleidingen tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Algemene Economie en Bedrijfseconomie eindwerken bestudeerd. De eindwerken waren verdeeld over de verschillende studie jaren en over de voltijd- en deeltijdvariant van de opleidingen. Tevens was er sprake van een representatieve spreiding in beoordelingen.

Voor de opleiding Algemene Economie bestudeerde het auditteam van drie studenten (één voltijdstudent en twee deeltijdstudenten) het volledige afstudeerdossier, bestaande uit de eindwerken vakdidactisch onderzoek ofwel afstudeerproject Algemene Economie en afstuderen startbekwaam. Van de overige vijf studenten (vijf voltijdstudenten) bestudeerde het auditteam één eindwerk, te weten het vakdidactisch onderzoek.

Voor de opleiding Bedrijfseconomie bestudeerde het auditteam van drie studenten (twee voltijdstudenten en één deeltijdstudent) het volledige afstudeerdossier, bestaande uit de eindwerken vakdidactisch onderzoek ofwel afstudeerproject Bedrijfseconomie en afstuderen startbekwaam. Van de overige vijf studenten (vier voltijdstudenten en één deeltijdstudent) bestudeerde het auditteam één eindwerk, te weten het vakdidactisch onderzoek.

Op basis van de bestudeerde eindwerken vakdidactisch onderzoek komt het auditteam tot de volgende bevindingen. Zo merkt het auditteam op dat alle onderzoeken zijn gebaseerd op een praktijkgerelateerde vraag. Het auditteam is van oordeel dat de afstudeeropdrachten de studenten stimuleren in hun professionele ontwikkeling. Met andere woorden: de afstudeeropdrachten maken de studenten daadwerkelijk betere docenten. Ook constateert het auditteam dat de studenten betekenisvolle producten opleveren. Desondanks signaleert het auditteam een aantal (inhoudelijke) aandachtspunten. De meest prominente aandachtspunten zijn taal en onderzoek, zo stelt het auditteam vast. Het auditteam heeft overwegend veel taalzwakte in de bestudeerde eindwerken aangetroffen. Ook onderbouwen studenten hun methode van onderzoek, hun bevindingen en hun aanbevelingen in zeer beperkte mate. Dit maakt dat ook de navolgbaarheid van de onderzoeken een aandachtspunt vormt. Ook zijn de onderzoeksvragen niet altijd scherp. Dit maakt dat het auditteam de opleidingen adviseert om gebruik te maken van een go/no-go moment. Tot slot merkt het auditteam op dat diverse beoordelingsformulieren slordig zijn ingevuld. Zo ontbreken er handtekeningen en zijn diverse onderdelen onjuist ingevuld. Ook de kwalitatieve feedback en onderbouwingen van de oordelen

in de beoordelingsformulieren kunnen worden versterkt. Het auditteam stelt op basis hiervan vast dat de zogeheten "kleine kwaliteit" omtrent het beoordelen van de eindwerken een aandachtspunt is dat meegenomen dient te worden in de doorontwikkeling van het nieuwe afstuderen.

Met betrekking tot de eindwerken afstuderen startbekwaam spreekt het auditteam zijn tevredenheid uit. De eindwerken betreffen een portfolio met daarin opgenomen bewijsmaterialen zoals gegeven lessen, lessenseries en andere uitgevoerde activiteiten in de school en reflecties van de student daarop. Wel wenst het auditteam een kanttekening te maken bij de opzet en leesbaarheid van de portfolio's die het inzag. Veelal startte het dossier met tal van cijferlijsten en bevatte het soms ook niet relevante stukken. Dat maakte het moeilijker om tot de kern van hetgeen de student wil en moet aantonen te komen. Het auditteam beveelt de opleidingen aan voor de opzet en inhoud heldere richtlijnen op te stellen zodat er een betere, andere ordening ontstaat die de zowel leesbaarheid als rode draad van het portfolio ten goede komt.

Op basis van de bestudeerde eindwerken en toetsen heeft het auditteam zich een beeld gevormd van de gerealiseerde leerresultaten. De bestudeerde eindwerken en toetsen sluiten volgens het auditteam over het algemeen aan bij hetgeen verwacht mag worden van een opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Algemene Economie of Bedrijfseconomie. Twee eindwerken van de opleiding Bedrijfseconomie riepen in eerste instantie twijfels op bij het auditteam. Vervolgens zijn de eindwerken bestudeerd door een tweede lid van het auditteam. Na deze bestudering en intern overleg is het auditteam gezamenlijk tot de conclusie gekomen dat ook deze eindwerken voldoen aan het hbo-bachelorniveau. Dit maakt dat het auditteam alle eindwerken met minimaal een voldoende beoordeelde. Wel merkt het auditteam op dat het niveau van de eindwerken in algemene zin niet al te hoog is. Het auditteam adviseert de opleidingen om goed te kijken waar zij de lat leggen.

Weging en Oordeel: voldoet

Het auditteam is van oordeel dat de studenten in hun eindwerken vakdidactisch onderzoek en afstuderen startbekwaam hebben aangetoond dat zij op het vereiste bachelorniveau beschikken over de bekwaamheden van een startbekwaam tweedegraads leraar Algemene Economie of Bedrijfseconomie. Daarnaast hebben alle afgestudeerde studenten de landelijke kennisbasistoets met minimaal een voldoende afgesloten. Wel merkt het auditteam op dat het niveau van de bestudeerde eindwerken in algemene zin niet al te hoog is. Het auditteam adviseert de opleidingen daarom om goed te bekijken waar zij de lat voor een voldoende beoordeling precies leggen.

Het auditteam beoordeelde alle eindwerken (uiteindelijk) met minimaal een voldoende. In de vakdidactische onderzoeken hebben de studenten aangetoond dat zij aan de slag zijn gegaan met een verlegenheidsvraag/probleemstelling gericht op de praktijk. Het auditteam beoordeelt de gekozen onderzoeksonderwerpen over het algemeen als relevant voor het betreffende vak. Het auditteam is van oordeel dat de eindwerken bijdragen aan de professionele ontwikkeling van de student. Wel merkt het auditteam op dat taal en onderzoek aandachtspunten zijn. Het auditteam adviseert de opleidingen om gebruik te maken van een go/no-go moment. Ook de kleine kwaliteit bij het beoordelen behoeft extra aandacht. In de eindwerken afstuderen startbekwaam hebben de studenten op basis van bewijzen aangetoond dat zij de beoogde LER's hebben gerealiseerd. Wel adviseert het auditteam de opleidingen om voor de opzet en inhoud heldere richtlijnen op te stellen zodat er een betere, andere ordening ontstaat die de leesbaarheid van het portfolio ten goede komt.

Alumni en vertegenwoordigers vanuit het werkveld onderschrijven dat het niveau van de afgestudeerden voldoende aansluit op het niveau waarop zij geacht worden in de

beroepspraktijk te functioneren. Met name de innovatieve leraar die een onderzoekende houding heeft, werd als kenmerk genoemd.

Het auditteam is op grond van bovenstaande van oordeel dat de opleidingen tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Algemene Economie en Bedrijfseconomie voldoen aan de basiskwaliteit. Zodoende komt het auditteam tot het oordeel 'voldoet' voor standaard 4 voor zowel de voltijd- als de deeltijdvariant van de betreffende opleidingen.

12. ALGEMEEN EINDOORDEEL ALGEMENE ECONOMIE EN BEDRIJFSECONOMIE

De bevolgen, toegankelijke en vakdeskundige docenten van de opleidingen Algemene Economie en Bedrijfseconomie zorgen er samen met de opleidingsscholen voor dat zij innovatieve leraren met een onderzoekende houding opleiden voor zowel de kleine dorpen als de grote stad. De studenten zijn buitengewoon positief over hun docenten. Het auditteam spreekt tevens zijn tevredenheid uit over de docenten en kenmerkt het team als enthousiast en deskundig. Studenten ervaren de docenten als warm, toegankelijk en betrokken. Docenten weten een mooie verbinding te leggen tussen didactiek en vakinhoud. Deze verbinding wordt ook door studenten herkend. Daarnaast maken docenten voortdurend de koppeling tussen theorie en praktijk. Ze maken studenten zo duidelijk hoe dingen toegepast en ingezet kunnen worden in de praktijk. De docenten zijn tot slot open over de uitdagingen waar zij voor staan. Dit wordt door het auditteam zeer gewaardeerd en heeft tijdens de visitatie in open en prettige gesprekken geresulteerd.

13. AANBEVELINGEN ALGEMENE ECONOMIE EN BEDRIJFSECONOMIE

- Zet verdere stappen in de doorontwikkeling van vakdidactiek.
- Expliciteer de onderzoekslijn door duidelijk te maken in welke cursussen en opdrachten welke onderzoekscomponenten aan bod komen.
- Zorg voor meer onderlinge uitwisseling, samenwerking en ondersteuning tussen de opleidingen binnen het cluster Mens & Maatschappij. Onderzoek hoe de opleidingen elkaar kunnen versterken en van elkaar kunnen leren. Bekijk bijvoorbeeld als cluster hoe de opleidingen gezamenlijk aandacht kunnen besteden en vorm kunnen geven aan burgerschap.
- Besteed aandacht aan de kwaliteit van de feedback en feedforward op beoordelingsformulieren (bijvoorbeeld bij de eindwerken).
- Bedenk goed hoe de in gang gezette andere aanpak van het onderzoek (met een poster, presentatie en portfolio) de betreffende kwalificaties op eindniveau borgt via transparante en navolgbare rapportage en reflectie door studenten en hoe een daarbij passende formatieve én summatieve evaluatie door de begeleiders en examinatoren eenduidig, transparant en navolgbaar vormgegeven, vastgelegd en gecommuniceerd kan worden.
- Zorg ervoor dat de breedte van de onderzoeksvragen bij de eindwerken wordt beperkt. Besteed om dit te realiseren nadrukkelijk aandacht aan de begeleiding van studenten en het go/no-go moment.
- Stel voor de opzet en inhoud van het eindwerk assessment startbekwaam heldere richtlijnen op zodat er een betere, andere ordening ontstaat die de leesbaarheid van het portfolio ten goede komt.

14. SCORETABEL ALGEMENE ECONOMIE EN BEDRIJFSECONOMIE

Scoretabel auditpaneloordelen Hogeschool Rotterdam Opleidingen tot leraar vo 2^e graad Algemene Economie en Bedrijfseconomie Voltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde leerresultaten	voldoet
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	voldoet
Standaard 3. Toetsing	voldoet
Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten	voldoet
Algemeen eindoordeel	positief

Scoretabel auditpaneloordelen Hogeschool Rotterdam Opleidingen tot leraar vo 2^e graad Algemene Economie en Bedrijfseconomie Deeltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde leerresultaten	voldoet
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	voldoet
Standaard 3. Toetsing	voldoet
Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten	voldoet
Algemeen eindoordeel	positief

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

**Opleiding tot leraar voortgezet
onderwijs van de tweede graad in
Geschiedenis**

Voltijd

Hogeschool Rotterdam

CROHO nr. 35197

Ontwikkelingen sinds de vorige accreditatie (2015)

In de laatste accreditatiebesluiten 2015 over de opleiding is een aantal adviezen ter verbetering geformuleerd. Hieronder volgen de adviezen die gelden voor de opleiding Geschiedenis gevolgd door de verbeteracties die vervolgens in gang zijn gezet.

Aanbevelingen	Ondernomen acties
Scherp het taalbeleid verder aan.	Taalgericht lesgeven is IVL-breed opgenomen in het curriculum. Vanuit de vakgroep Nederlands is een ambassadeur verbonden aan iedere vakgroep, ook aan Geschiedenis. Deze geeft opdrachten in de taalcursussen die direct gerelateerd zijn aan vakinhoudelijke cursussen.
Laat examinatoren in elk geval de cursus Basiskwalificatie Examinator (BKE) volgen.	De BKE staat hoog op de agenda. Ook is BKE opgenomen in het inductietraject dat alle nieuwe docenten doorlopen.
Laat verwijzingen naar literatuur consequent in de assessmentdossiers opnemen.	Studenten krijgen instructie over het verwijzen naar literatuur in eindwerken naar een manier van annoteren (APA).
Maak meer gebruik van Engelstalige literatuur.	Bij alle vakinhoudelijke cursussen waarin aan de kennisbasis wordt gewerkt, wordt gebruik gemaakt van Engelstalige literatuur.
Versterk zowel de onderzoeks- als de vakdidactische component.	Voor vakdidactiek is aanzienlijk meer tijd gereserveerd en wordt gericht de samenhang met algemene didactiek en vakinhoud gezocht.

Als onderdeel van de beoordeling heeft het auditteam de aanbevelingen in ogenschouw genomen. Het auditteam heeft vastgesteld dat de aanbevelingen adequaat zijn opgevolgd.

15. OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN GESCHIEDENIS

15.1. Beoogde leerresultaten

Standaard 1: De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten beschrijven aantoonbaar het niveau (associate degree, bachelor of master) zoals gedefinieerd in het Nederlands kwalificatieraamwerk en de oriëntatie (hbo of wo) van de opleiding. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die vanuit het regionale, het nationale en het internationale perspectief door het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde leerresultaten tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving.

Bevindingen

De opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Geschiedenis hanteert voor haar onderwijs als leidraad de twaalf leerresultaten (hierna: LER's), die hetzelfde zijn voor alle lerarenopleidingen bij het Instituut voor Lerarenopleidingen (IVL) van Hogeschool Rotterdam. De LER's zijn opgesteld op basis van de landelijke bekwaamheidseisen voor leraren en vormen de basis voor het curriculum en de toetsing. In het generieke rapport is dit verder uitgewerkt.

De vakinhoudelijke bekwaamheid maakt geen onderdeel uit van de LER's en wordt beschouwd als voorwaardelijk voor het handelen als leraar. Dit maakt dat de kennisbasis Geschiedenis geen onderdeel uitmaakt van de IVL-brede LER's. De kennisbasis Geschiedenis is uitgewerkt in leerdoelen per cursus (Zie standaard 2). Dit geldt ook voor het de stroomprofielen Geschiedenis-Nederlands en Geschiedenis-Burgerschap.

Vakspecifieke kennisbasis

In 2017 heeft een herijking plaatsgevonden van de kennisbasis van de tweedegraadslerarenopleidingen Geschiedenis. Deze herijking was gericht op de inhoud, het niveau en de breedte van de vakinhoudelijke en vakdidactische kennis. De herijking is landelijk gevalideerd door het werkveld en externe inhoudelijke deskundigen.

De tweedegraadslerarenopleiding kennisbasis Geschiedenis kent de volgende domeinen:

- Domein 1: Conceptuele principes van het vak
- Domein 2: Vakdidactiek
- Domein 3: Historisch redeneren
- Domein 4: Tijdvakken
- Domein 5: Werking van de Nederlandse rechtsstaat

Eigen profilering/inkleuring

De lerarenopleiding Geschiedenis van Hogeschool Rotterdam behoort tot het cluster Mens & Maatschappij, bestaande uit de opleidingen Aardrijkskunde, Economie, Geschiedenis en Maatschappijleer. Het auditteam zag de ambities en eigen inkleuring van het IVL (Zie generieke rapport) duidelijk terug bij de opleidingen in het cluster Mens & Maatschappij. De opleidingen binnen het cluster zetten sterk in op (het bevorderen van) studiesucces, op het leren leren, op binding, op het waarderen van verschillen/inclusiviteit en op *practice what you preach*. Ook besteden de opleidingen aandacht aan burgerschap en een breder uitstroomprofiel. Daarmee beogen zij studenten succesvol op te leiden tot startbekwame en onderzoekende leraren voor een voortdurend in verandering zijnde omgeving.

De opleiding Geschiedenis leidt studenten op tot tweedegraads Geschiedenisleraar. De opleiding leidt Geschiedenisleraren op met een onderwijsbevoegdheid voor de onderbouw van havo en vwo en voor alle leerjaren van het vmbo en mbo. De lerarenopleiding Geschiedenis

van Hogeschool Rotterdam kent twee uitstroomprofielen, te weten Geschiedenis-Burgerschap en Geschiedenis-Nederlands. De opleiding kenmerkt zich door een focus op het verzorgen van inclusief onderwijs in een grootstedelijke context. Daarnaast wordt er in de opleiding expliciet aandacht besteed aan burgerschapsonderwijs. De opleiding heeft hierbij oog voor burgerschapsonderwijs in het mbo en als onderdeel van het vak Geschiedenis in het voortgezet onderwijs. De lerarenopleiding Geschiedenis van Hogeschool Rotterdam leidt studenten op tot leraren die willen dat hun leerlingen zich kunnen inleven in het verleden en vanuit verschillende perspectieven naar de geschiedenis kunnen kijken. De opleiding besteedt in het programma aandacht aan historisch besef en redeneren zodat afgestudeerde studenten deze aan hun leerlingen kunnen aanleren. Dit doen zij o.a. door leerlingen een historisch perspectief op de hedendaagse maatschappij mee te geven. Daarnaast dragen afgestudeerde leraren Geschiedenis bij aan de persoonlijke ontwikkeling en burgerschapscompetenties van hun leerlingen.

Contacten/samenwerking werkveld

De opleiding Geschiedenis heeft intensief contact met partijen binnen en buiten Hogeschool Rotterdam over de opzet en inhoud van de opleiding. Binnen de hogeschool heeft de opleiding onder andere nauw contact met de curriculumcommissie Mens & Maatschap, de IVL-examencommissie en de Instituutsmedezeggenschapsraad (IMR). Buiten de muren van de hogeschool heeft de opleiding onder andere intensief contact met het werkveld door Samen Opleiden. Ook onderhoudt de opleiding op informele wijze nauw contact met alumni. Daarnaast nemen docenten ontwikkelingen mee naar de opleiding door actief betrokken te zijn in landelijke netwerken van leraren Geschiedenis en zusteropleidingen. Tot slot heeft de opleiding een arbeidsmarktonderzoek laten uitvoeren door onderzoeksbureau SEOR bij het ontwikkelen van het nieuwe curriculum in 2019.

Weging en Oordeel: Voldoet

Zie voor weging en oordeel het generieke gedeelte van dit rapport. Er is voor de voltijdvariant van de opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Geschiedenis geen aanleiding om af te wijken van dit algemene oordeel 'voldoet'.

15.2. Onderwijsleeromgeving

Standaard 2: Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. Hierbij wordt rekening gehouden met de diversiteit van de toegelaten studenten. De docenten zijn zowel inhoudelijk als didactisch voldoende deskundig om de opleiding te verzorgen en geven begeleiding. De onderwijsleeromgeving bevordert dat studenten op actieve wijze deelnemen aan de vormgeving van het eigen leerproces (*student-centred*).

Indien het onderwijs in een andere taal dan het Nederlands wordt verzorgd, motiveert de opleiding deze keuze. Dit geldt ook indien de opleiding een anderstalige opleidingsnaam hanteert. Docenten beschikken over voldoende beheersing van de taal waarin zij doceren. Voorzieningen worden niet beoordeeld, tenzij deze specifiek voor de betreffende opleiding zijn getroffen.

Bevindingen

Zie voor bevindingen over de generieke aspecten van deze opleiding (opzet en inhoud van het generieke programma - de Koninklijke Route/ 'Samen opleiden' - onderzoek, ondersteunend en keuzeonderwijs, instroom/doorstroom, personeel algemeen en generieke voorzieningen) het generieke gedeelte van dit rapport.

Inhoud en vormgeving programma

Opzet en inhoud van het vakspecifieke programma

De opzet en inhoud van het vakspecifieke programma Geschiedenis voor beide uitstroomprofielen is gebaseerd op de onderwijsvisie van de lerarenopleiding Geschiedenis. De opleiding heeft op basis van de onderwijsvisie van de IVL eigen principes geformuleerd. Hiertoe behoren *teach as you preach* (ofwel *practice what you preach*), *constructive alignment*, praktijkgericht onderwijs, de kennisbasis Geschiedenis, binding met studenten en historisch besef en redeneren. Het auditteam is van oordeel dat deze principes waardevol en passend zijn en heeft deze principes herkend in verschillende onderdelen van de opleiding.

Het auditteam constateert dat de opleiding ervoor zorgt dat de studenten die de studie doorlopen de beoogde bekwaamheidseisen kunnen ontwikkelen. Het auditteam is van oordeel dat de beoogde leerresultaten adequaat zijn vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. De opleiding houdt hierbij rekening met de diversiteit van de toegelaten studenten. Vanaf het cursusjaar 2020-2021 is de opleiding Geschiedenis begonnen met de invoering van een nieuw curriculum. Binnen het nieuwe curriculum is er meer aandacht voor vakdidactiek, historische besef en burgerschap dan in het oude curriculum. Het nieuwe curriculum kent drie leerlijnen: I) vakinhoud, II) vakdidactiek en III) historisch besef en redeneren. Het auditteam is van oordeel dat dit een passende keuze is.

De leerlijn vakinhoud is gebaseerd op de landelijke kennisbasis Geschiedenis en bestaat uit verschillende cursussen die in jaar 1 en 2 in chronologische volgorde aan bod komen. Voorbeelden van cursussen die behoren tot deze leerlijn zijn Prehistorie en oudheid, Middeleeuwen, Vroegmoderne geschiedenis, Van Vroegmoderne naar moderne geschiedenis, Moderne en eigentijdse geschiedenis.

De leerlijn vakdidactiek is gebaseerd op het domein vakdidactiek van de landelijke kennisbasis Geschiedenis. Binnen deze leerlijn wordt de koppeling gemaakt tussen de stage, de vakinhoud en de generieke leerlijn didactiek. Zo leren studenten binnen deze leerlijn wat het vak Geschiedenis inhoudt, eigen lessen en lesmateriaal te ontwikkelen, lesmethoden te beoordelen op hun bruikbaarheid, zelfstandig of in samenwerking met anderen omgevingsonderwijs te organiseren en algemene en vakeigen hulpmiddelen te gebruiken in de les.

De leerlijn historisch besef en redeneren is gericht op de wijze waarop individuen, groepen, landen en beschavingen interpretaties van het verleden gebruiken om de wereld om hen heen te verklaren en zich een identiteit te vormen met het oog op de toekomst. De narratieve competentie speelt hierbij een belangrijke rol. Het auditteam spreekt zijn waardering uit over deze leerlijn. Het auditteam is van oordeel dat deze leerlijn zeer relevant is en goed past binnen de opleiding.

Uit de gesprekken tijdens de visitatie bleek dat de opleiding ambieert om nog een vierde vakgeoriënteerde leerlijn toe te voegen, namelijk een leerlijn burgerschap. De leerlijn als geheel staat al op papier, het eerste jaar loopt sinds september 2021, de uitwerking voor de jaren 2 tot en met 4 is in ontwikkeling. Het auditteam adviseert om hier verdere stappen in te zetten. Ook beveelt het auditteam de opleiding expliciet aan om meer aandacht te besteden aan het lesgeven in het mbo. Uit het gesprek met studenten bleek dat studenten hier meer behoefte aan hebben. Zij voelen zich niet optimaal voorbereid om binnen deze vorm van onderwijs en aan deze doelgroep les te geven.

De drie vakgeoriënteerde leerlijnen (vakinhoud, vakdidactiek en historisch besef en redeneren) hangen onderling met elkaar samen doordat binnen elke cursus aspecten van meerdere leerlijnen terugkomen. Ook is er samenhang tussen het generieke en vakgeoriënteerde deel van het curriculum. In het generieke deel van het curriculum worden voorbeelden gebruikt die verwant zijn aan Geschiedenis. In het vakgeoriënteerde deel komt het generieke deel tevens aan bod door een koppeling te maken met de stage. Uit de gesprekken tijdens de visitatie bleek dat studenten soms het praktische nut van bepaalde kennis en theorie missen. Zij willen graag leren wat zij met bepaalde kennis en theorie kunnen in de praktijk. Studenten zeggen dat het behulpzaam kan zijn wanneer docenten concreet aangeven wat het praktische nut is van bepaalde zaken. Ook geven studenten expliciet aan soms te leren hoe ze iets met één leerling aan moeten pakken. Studenten benoemen hierbij dat dit niet overeenkomt met de praktijk, waar het altijd om een klas vol met leerlingen gaat.

Het auditteam spreekt zijn waardering uit over het werkplekleren en de stageplaatsing. De stageplaatsing verloopt over het algemeen goed en redelijk snel. Alle studenten krijgen een plek. Bij de plaatsing houdt het stagebureau voor zover mogelijk rekening met de reisafstand en persoonlijke voorkeuren van studenten. Het auditteam is hiervan onder de indruk, vooral gezien de grootte van de opleiding Geschiedenis.

Geschiedenis-Nederlands

Tijdens de visitatie sprak het auditteam ook met de opleiding over het recent gestarte uitstroomprofiel Geschiedenis-Nederlands. Deze variant is gestart in 2021-2022 en is met name ingevoerd om tegemoet te komen aan het tekort aan docenten Nederlands. Dit jaar zijn twee groepen van ongeveer 20 (in totaal ruim 40) studenten gestart. De ervaringen tot op heden zijn positief. De samenwerking met de opleiding Nederlands verloopt goed en de studenten zijn enthousiast. De vakgroepen van het Nederlands en Geschiedenis profiel werken intensief met elkaar samen. De studenten die het Geschiedenis-Nederlands profiel, volgen een ander curriculum dan de studenten Geschiedenis-Burgerschap en studenten Nederlands. Praktisch zijn de studenten – voor wat het vak gedeelte betreft - de helft van de week bezig met Geschiedenis en de andere helft van de week bezig met Nederlands. De opleidingen Geschiedenis en Nederlands hebben cursussen zo weten te combineren dat het mogelijk is dat studenten in vier jaar twee bevoegdheden behalen, zo stelt het auditteam vast. Denk bijvoorbeeld aan de combinatie van fictie met Geschiedenis. Een aantal lessen wordt ook verzorgd door middel van *coteaching*. Studenten die het betreffende uitstroomprofiel volgen, lopen in jaar 1 een oriënterende stage. In jaar 2 lopen zij stage voor Nederlands en in jaar 3 voor Geschiedenis. Zo kunnen zij kennis maken met beide vakken in de praktijk. In de toetsmatrix worden alle eindtermen van Geschiedenis en Nederlands gedekt. Het auditteam spreekt zijn waardering uit over de voortrekkersrol die de opleidingen Geschiedenis en Nederlands vervullen. Het auditteam beschouwt het als een mooie ambitie om in de toekomst

nog meer mooie verbindingen te maken en combinaties vorm te geven, wellicht ook met andere (maatschappij gerelateerde) opleidingen. De opleiding Geschiedenis-Nederlands gaat over drie jaar voor een verbreding van de uitstroom zorgen. Dan studeren er namelijk studenten af met twee bevoegdheden. Het auditteam spreekt zijn waardering hierover uit.

Onderzoek

Zoals al in het generieke rapport is beschreven, kent het nieuwe generieke curriculum – de Koninklijke route – geen aparte onderzoekslijn. Onderzoeksvaardigheden zijn onderdeel van het generieke deel en vakgeoriënteerde deel van de opleiding Geschiedenis. Het auditteam is van oordeel dat onderzoek op een passende wijze aan bod komt in de opleiding. In het nieuwe curriculum van het vakgeoriënteerde deel ligt de nadruk meer op vakdidactisch onderzoek en minder op historisch onderzoek doen. Studenten leren onder andere meer over vakdidactisch onderzoek doen, verschillende modellen voor historisch redeneren en het schrijven van een historisch onderzoeksverslag. Uit de gesprekken tijdens de visitatie bleek dat studenten vanaf jaar 1 oefenen met onderzoek en schrijven. De opleiding besteedt hierbij aandacht aan de CIMO (Context, Interventie, Mechanisme, Outcome) logica. Studenten gaven tijdens de visitatie aan dat het van groot belang is dat de CIMO-logica goed wordt uitgelegd. Wanneer je het niet begrijpt, is het niet te doen, zo stellen studenten. Inmiddels slaagt de opleiding erin om studenten goed wegwijs te maken in het toepassen van de CIMO-logica, zo constateert het auditteam.

Internationale en interculturele component

'*The past is like a foreign country, they do things differently there*' is een quote die de internationale oriëntatie van de opleiding Geschiedenis illustreert. Binnen de opleiding wordt voornamelijk invulling gegeven aan internationalisering door studenten te leren om zich in te leven in andere culturen. Het auditteam vindt dit een passende keuze. Daarnaast besteedt de opleiding aandacht aan de Geschiedenis van West-Europa. Hierbij horen ook studiereizen naar Parijs en Versailles, Rome en Pompeï en Berlijn. Tot slot besteedt de opleiding expliciet aandacht aan inclusiviteit. Het auditteam is van oordeel dat de opleiding op een passende en adequate wijze invulling geeft aan de internationale en interculturele component.

Keuzevakken en minoren

Studenten hebben de ruimte om 14 EC te besteden aan keuzeonderwijs. Daarnaast dienen studenten in jaar 4 een zelfgekozen minor te volgen. Zowel de opleiding als Hogeschool Rotterdam verzorgt allerlei interessante keuzevakken. Met betrekking tot de minor hebben de studenten uiteenlopende mogelijkheden, zo stelt het auditteam vast. Studenten kunnen kiezen voor een minor bij Hogeschool Rotterdam, een andere Nederlandse hogeschool of een andere hogeschool in het buitenland.

Studeerbaarheid/studievoortgang

Zoals eerder gesteld, doet de opleiding er veel aan om studiesucces te bevorderen. Jaarlijks starten ongeveer 115 studenten aan de opleiding. De opleiding hanteert voor instromende studenten de wettelijke instroomeisen en een passende intakeprocedure, zo constateert het auditteam. De meeste studenten hebben een havo-vooropleiding. Ook zijn er studenten met een mbo-vooropleiding of vwo-diploma en studenten die de 21-plustoets hebben gedaan. Jaarlijks verlaat een aantal studenten de opleiding na het eerste jaar om door te stromen naar een WO-opleiding. Ongeveer 66% van de instromende studenten stroomt door naar het tweede jaar, zo blijkt uit de documentatie. De opleiding zet zich actief in om het studiesucces te vergroten. De opleiding heeft ten behoeve van het studiesucces de afgelopen jaren verschillende activiteiten ondernomen:

- Investeren in de binding tussen studenten en docenten en tussen studenten onderling.
- Werken met leerteams van ongeveer vier studenten per team.
- SLC-begeleiding waarbij de studievoortgang met studenten wordt besproken.
- Peer coaches die eerstejaars studenten begeleiden.
- Extra begeleiding voor langstudeerders.
- De voortgang van studenten bespreken in het opleidingsteam.

- Het curriculum bijstellen: meer samenhang binnen het vakgeoriënteerde deel en tussen het vakgeoriënteerde en generieke deel en minder onderwijseenheden en toetsmomenten.
- Het vierde jaar aanpassen: het vierde jaar bestaat nu uit afstuderen en de minor.

Het auditteam waardeert de stappen die de opleiding heeft gezet om studiesucces te vergroten. Op basis van de gesprekken tijdens de visitatie stelt het auditteam vast dat de ondernomen activiteiten positieve effecten genereren.

De opleiding in corona-tijd

Zowel uit de documentatie als de gesprekken tijdens de visitatie bleek dat de opleiding te maken heeft gehad met de gevolgen van het coronavirus. De opleiding heeft het onderwijs snel omgezet van fysiek naar online onderwijs via Teams in combinatie met online tools die interactie mogelijk maken. Gedurende de periode dat fysiek onderwijs deels mogelijk was, zijn de klassen gesplitst. Zo heeft de opleiding ervoor gezorgd dat alle studenten deels fysiek onderwijs konden volgen. De opleiding heeft er altijd voor gezorgd dat alle onderdelen uit het onderwijsprogramma aan bod zijn gekomen. Het auditteam waardeert de wijze waarop de opleiding oplossingen heeft gecreëerd om het onderwijs zo goed mogelijk te continueren.

Naast het continueren van de lessen en overige onderdelen van het inhoudelijke onderwijs, heeft de opleiding aandacht besteed aan begeleiding en contact. In coronatijd heeft de opleiding Geschiedenis de samenwerking tussen studenten gestimuleerd door het werken in vaste leerwerkgroepen (nog meer) aan te moedigen. Ook zijn er meer contactmomenten geweest tussen de studenten en hun SLC-docent en peercoaches. Zo heeft de opleiding studenten op maat extra begeleiding geboden. Tot slot heeft de opleiding online activiteiten georganiseerd om het sociale contact tussen studenten en docenten en tussen studenten onderling te stimuleren en behouden. Dat de opleiding niet alleen oog heeft voor de lessen maar ook voor het welzijn van de student vindt het auditteam een groot pluspunt.

Cluster Mens & Maatschappij

Zowel in de documentatie als tijdens de gesprekken tijdens de visitatie kwam het cluster Mens & Maatschappij aan de orde. Uit de presentatie die de onderwijsmanagers van het cluster gaven blijkt dat er de afgelopen jaren veel is gebeurd binnen het cluster. Zo is er onder andere hard gewerkt aan het vergroten van studiesucces door grotere onderwijseenheden door te voeren, de studeerbaarheid te vergroten en langstudeerders beter te begeleiden. Ook zijn vrij recent binnen het cluster Mens & Maatschappij de generieke docenten ondergebracht bij de teams van de opleidingen. Dit is een bewuste keuze. Door middel hiervan wordt de verbinding met het vak verstevigd en is er voor studenten meer eenheid in het onderwijs dat zij volgen.

De generieke docenten horen sindsdien echt bij de teams. De onderwijsmanagers omschrijven het cluster als contextrijk in het kwadraat. Hiermee doelen zij op de dubbele opdracht van de opleidingen binnen het cluster. De vakken waarmee de opleidingen binnen het cluster verbonden zijn duiden de wereld. Dit maakt dat de context en de wereld hoe dan ook van belang zijn binnen dit cluster. Het auditteam vindt het mooi om te horen dat de opleidingen zich bewust zijn van deze extra opdracht die zij hebben. Het cluster beschikt over een bevlogen, enthousiast en trots team, zo stelt het auditteam vast. De onderwijsmanagers zijn trots en van mening dat het cluster zich kenmerkt door de wijze waarop binnen de betreffende opleidingen wordt gekeken naar studenten. Studenten worden echt gezien, zo stellen de onderwijsmanagers. Het auditteam heeft dit inderdaad bij alle opleidingen terug gehoord en gezien.

Ook tijdens corona zijn de verschillende opleidingen van het cluster er (over het algemeen) in geslaagd om goed contact te onderhouden met studenten. Wel bleek uit de gesprekken tijdens de visitatie dat de verbinding tussen de opleidingen onderling naar aanleiding van corona verzwakt is. Met andere woorden: iedereen is zich gaan focussen op de eigen opleiding. Alle vakgroepen hebben afzonderlijk van elkaar hard gewerkt om het zo goed mogelijk te doen voor studenten. Opleidingen treffen elkaar momenteel vooral informeel waardoor er in beperkte

mate sprake is van structurele samenwerking. De opleidingen spreken de wens uit om de samenwerkingen die er waren in het verleden weer op te pakken en meer samen te doen. Het auditteam adviseert de opleidingen binnen het cluster Mens & Maatschappij om (weer) voor meer onderlinge uitwisseling, samenwerking en ondersteuning te zorgen. Onderzoek hoe de opleidingen elkaar kunnen versterken en van elkaar kunnen leren. Bekijk bijvoorbeeld als cluster hoe de opleidingen gezamenlijk aandacht kunnen besteden en vorm kunnen geven aan burgerschap. Formuleer met elkaar welke gezamenlijke ambities er zijn om te zorgen voor focus. Maak duidelijk waar je echt samen voor wilt gaan, zo geeft het auditteam de opleidingen mee.

Personeel

Uit de documentatie blijkt dat de opleiding wordt verzorgd door twaalf docenten. Eén van de docenten heeft een coördinerende rol en is ook coördinator bij de generieke leerlijn. Daarnaast zijn de hoofddocent van het cluster Mens & Maatschappij en een onderwijskundige betrokken bij het opleidingsteam. Alle twaalf docenten hebben een hbo- of wo-masteropleiding, een onderwijsbevoegdheid en onderwijservaring in het vo en/of mbo. Ook zijn per 2021/2020, op twee docenten na, alle docenten geschoold als assessor. Het opleidingsteam van de opleiding Geschiedenis staat bekend als een veelzijdig en deskundig team. Het auditteam heeft dit tevens geconstateerd en spreekt zijn waardering uit over de passie die de docenten hebben voor zowel Geschiedenis als onderwijs.

Met betrekking tot professionalisering is het opleidingsteam actief, zo stelt het auditteam vast. Docenten professionaliseren zich als team en individueel. Jaarlijks stelt de onderwijsmanager in overleg met de coördinatoren een professionaliseringsplan op. De afgelopen periode heeft het team zich voornamelijk geprofessionaliseerd op het gebied van didactisch coachen. Alle docenten zijn betrokken bij een scholingstraject over dit thema. Het auditteam vindt het mooi om dit te horen. Ook is het team bezig met BKE- en SKE-certificering. Dit is iets vertraagd, mede naar aanleiding van de coronacrisis. Het auditteam moedigt de opleiding aan om hier vervolg aan te geven en verdere stappen in te zetten. Nieuwe collega's volgen het tweejarige inductietraject IVL. Daarnaast leren collega's veel van elkaar en weten zij elkaar goed te vinden, zo merkt het auditteam op. Tot slot hebben de docenten de mogelijkheid om individuele professionaliseringstrajecten te volgen.

Studenten omschrijven de docenten als warm, bereikbaar, welwillend en (persoonlijk) betrokken. Vanaf dag 1 voelde de opleiding als een fijne, warme en informele plek, zo merken diverse studenten op. De band tussen studenten en docenten is goed. Studenten geven aan altijd terecht te kunnen bij docenten met hun vragen. Studenten hebben het gevoel dat er echt naar hen geluisterd wordt. Tot slot waarderen studenten de wijze waarop docenten klaar stonden tijdens de coronacrisis.

Het auditteam spreekt, evenals de studenten, zijn tevredenheid uit over de docenten. Het auditteam is van oordeel dat de docenten zowel inhoudelijk als didactisch voldoende deskundig zijn om de opleiding te verzorgen en begeleiding te geven. Het auditteam sprak tijdens de visitatie met een aantal zeer trotse, enthousiaste en ambitieuze docenten van de opleiding. Het auditteam merkt op dat de docenten veel ambities hebben en ontwikkelingen doormaken. Het auditteam adviseert het opleidingsteam daarom om focus te behouden binnen alle ambities en ontwikkelingen die er zijn. Formuleer een duidelijke stip aan de horizon en zorg dat er voldoende middelen en tijd beschikbaar zijn om te ontwikkelen en reflecteren, zo geeft het auditteam de opleiding mee.

Begeleiding en voorzieningen

Het auditteam spreekt zijn tevredenheid uit over de wijze waarop de opleiding studenten begeleidt. De opleiding geeft de begeleiding van studenten op grofweg drie manieren vorm. Ten eerste worden studenten begeleid en ondersteund door een studieloopbaancoach (SLC).

Deze coach behoort tot het opleidingsteam van de opleiding. Elke student heeft een SLC. Met de SLC bespreken studenten hun individuele studievoortgang. Daarnaast zijn er SLC-lessen. Deze lessen zijn gericht op de professionele- en studievoordigheden van studenten. Ten tweede worden studenten ondersteund door zogeheten peercoaches. Peercoaches zijn meestal hoofdfase studenten die (studie)vragen beantwoorden. Peercoaches ondersteunen met name eerstejaars studenten. Tot slot werken de studenten van de opleiding met elkaar samen in leerteams van meestal vier studenten. Door deze leerteams worden studenten gestimuleerd om onderling samen te werken en de dialoog met elkaar aan te gaan. Ook dragen leerteams bij aan de binding tussen studenten. Studenten werken elk studiejaar samen in een vast leerteam. Aan elk leerteam zijn een SLC-docent en een peercoach gekoppeld.

De opleiding beschikt over de benodigde voorzieningen om de opleiding te verzorgen, zo constateert het auditteam. Zo heeft de opleiding een vast leslokaal, diverse docentenkamers en voldoende (computer) werkplekken voor studenten. In de mediatheek hebben de studenten geschiedenisliteratuur, lesmethodes en een goed zoekstelsel tot hun beschikking. Via het zoekstelsel hebben studenten toegang tot wetenschappelijke literatuur en vakbladen. De opleiding werkt met de digitale leeromgeving Cum Laude. Van iedere cursus is hier alle benodigde informatie terug te vinden. Uit de NSE 2021 blijkt dat studenten over het algemeen tevreden zijn over de voorzieningen. Ook uit de gesprekken tijdens de visitatie bleek de tevredenheid van studenten. Studenten spraken tijdens de audit de voorkeur uit voor minder complexe online systemen. Studenten vinden het vooral lastig dat zij met allerlei verschillende online systemen moeten werken. Het auditteam adviseert de opleiding om hierover in gesprek te gaan met studenten en waar nodig verbeteringen door te voeren.

Weging en Oordeel: voldoet

Het auditteam is van oordeel, dat de tweedegraads lerarenopleiding Geschiedenis voor beide uitstroomprofielen wordt verzorgd door bevlogen, toegankelijke en vakdeskundige docenten, die een grote drive laten zien. Opvallend was de passie van docenten voor zowel Geschiedenis als onderwijs. De studenten zijn buitengewoon positief over hun docenten.

De opleiding besteedt veel aandacht aan professionalisering. Hogeschoolhoofddocenten voeren samen met lectoren onderzoek uit. Voor nieuwe docenten is er een stevig driejarig scholingsprogramma.

In het generieke deel krijgen de studenten beroepsvoorbereidende lessen. Daarin komt de generieke kennisbasis aan bod. Door de docenten die het generieke curriculum verzorgen onder te brengen bij de clusters zorgt de opleiding voor een verbinding tussen het generieke deel met het vakspecifieke deel en met het werkplekieren.

In de vakgeoriënteerde leerlijn ontwikkelen de studenten ook de kennis en vaardigheden die zij nodig hebben om in de scholen Geschiedenis te kunnen geven. Het auditteam spreekt zijn tevredenheid uit over het nieuwe curriculum van de opleiding. Het auditteam uit met name zijn waardering over de leerlijn historisch besef en redeneren. Wel adviseert het auditteam de opleiding om meer aandacht te besteden aan het lesgeven in het mbo en ook het leergebied M&M niet uit het oog te verliezen.

De opleiding bedt het ontwikkelen van een onderzoekende houding en het doen van (kleinere) onderzoeksopdrachten in in de lessen pedagogiek en didactiek, waarbij de studenten gebruik maken van de CIMO-logica.

Het werkplekieren heeft een centrale positie in de opleiding. Het auditteam spreekt zijn tevredenheid uit over de wijze waarop studenten worden geplaatst voor hun stage. De Lero werkt in het Samen Opleiden nauw samen met 14 opleidingsscholen. Nagenoeg alle studenten lopen hier hun stages. Op elke opleidingsschool is een goede begeleidingsstructuur opgezet met getrainde WPB'ers, SO'ers en vanuit de Lero IO'ers. Het samen leren en werken op een opleidingsschool acht het auditteam van grote meerwaarde. De scholen organiseren

zogenoemde transferbijeenvakken met relevante, actuele thema's en/of intervisie. Het aanbod mag nog wel meer gelijkgetrokken worden voor alle studenten. De opleiding zorgt er in de lessen en tijdens het werkplekleren voor dat de studenten hun internationale en interculturele competenties kunnen ontwikkelen. Er is aandacht voor het omgaan met diversiteit, het bieden van gelijke kansen en racisme. Tevens kunnen studenten voor een stage en/of studie naar het buitenland.

Sterke punten zijn voorts de aandacht die de opleiding besteedt aan studiesucces en aan het behouden van de studenten voor de opleiding - en dus voor het beroep van leraar - door de focus op binding, de inzet van peercoaches, didactisch coachen, ondersteunend onderwijs en het bieden van voldoende en passende stageplekken. Er zijn voldoende mogelijkheden voor eigen invulling van de studie via keuzevakken en minoren.

De huisvesting, de generieke en vakspecifieke materiële voorzieningen en de informatievoorziening zijn op orde en werken ondersteunend aan de studie. Ook worden studenten op een passende wijze begeleid.

Gelet op de hierboven genoemde sterke elementen in het programma en het deskundige docententeam, komt het auditteam tot het oordeel 'voldoet' voor standaard 2 voor de voltijdvariant van beide uitstroomprofielen van de tweedegraads lerarenopleiding Geschiedenis van IVL.

15.3. Toetsing

Standaard 3: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Toelichting NVAO: De beoordeling is valide, betrouwbaar en voldoende onafhankelijk. De eisen zijn helder voor de studenten. De kwaliteit van de tentaminering en examinering wordt voldoende gewaarborgd en voldoet aan de wettelijke deugdelijkheidsvereisten. De toetsen ondersteunen het eigen leerproces van de student.

Bevindingen

Systeem van toetsen en beoordelen

Het auditteam heeft geconstateerd dat de lerarenopleiding Geschiedenis van Hogeschool Rotterdam het IVL-Toetskader in een eigen Toetsplan op opleidingsniveau heeft vertaald. Samen met het generieke toetsplan geeft het opleidings specifieke toetsplan een beschrijving van hoe de toetsing van de opleiding eruit ziet. Het toetsplan van de lerarenopleiding Geschiedenis beschrijft onder andere de visie op toetsen en de uitvoering van toetsing binnen de vakgeoriënteerde leerlijn van de opleiding. Het generieke toetsplan heeft betrekking op de generieke beroepsleerlijn en de profilering.

Uit het opleidings specifieke toetsplan van de opleiding Geschiedenis blijkt dat de toetsvisie en het toetsbeleid van de opleiding zijn gebaseerd op een aantal uitgangspunten. Dit geldt tevens voor de beide uitstroomprofielen. Ten eerste hanteert de opleiding *constructive alignment* bij het ontwerpen van cursussen en toetsen. De toetsvorm dient passend te zijn bij de leerdoelen en de werkvormen van cursussen. Ook dienen de toetsen aan te sluiten bij het beoogde niveau van handelen en kennen volgens Miller. De toetsen zijn gericht op meerdere niveaus van Miller. Denk bijvoorbeeld aan het reproduceren van bepaalde kennis, maar ook aan historische redeneren en toepassen in de praktijk door integratie van historische kennis en vakdidactiek. Zo zijn historische redeneren en besef onderwerp van toetsing. De opleiding hanteert een variatie aan toetsvormen, zo merkt het auditteam op. Toetsvormen die de opleiding inzet zijn onder andere:

- Schriftelijke kennistoetsen met open en/of meerkeuze vragen
- Open-boek-toetsen
- Beroepsproducten
- Verwerkingsopdrachten (individueel of in groepjes)
- Groepsopdrachten
- Portfoliotoetsen

Het auditteam hoorde tijdens de visitatie daarnaast mooie voorbeelden over toetsen in de vorm van poster presentaties, mondelingen toetsen, filmpjes en zelf toetsen maken. De opleiding zorgt er met deze mix aan toetsvormen voor dat de studenten op verschillende manieren aantonen dat zij de beoogde leerdoelen hebben gerealiseerd. Het auditteam is van oordeel dat de opleiding gebruik maakt van een mooie variatie aan toetsvormen en stelt vast dat het toetsprogramma van de opleiding een samenhangend geheel van toetsen vormt.

De functie van toetsing binnen de opleiding is tweeledig. Toetsing is namelijk bedoeld om te beoordelen in hoeverre studenten het beoogde niveau behalen en om hen te stimuleren in hun ontwikkeling. Dit maakt dat er aandacht is voor formatieve evaluatie en peerfeedback. Vooral in de lessen worden formatieve evaluatie en peerfeedback ingezet om zo aandacht te besteden aan de houding en professionele vaardigheden van studenten. Er wordt gewerkt met feedback, feed-up en feedforward. Daarnaast stimuleert de opleiding studenten om feedback te vragen aan docenten en aan elkaar. Door middel van feedback leren studenten om elkaar te beoordelen en beter te reflecteren op hun eigen werk. Ook wordt formatieve evaluatie ingezet door middel van tussentijdse toetsen en proeftoetsen voorafgaand aan een tentamen.

Validiteit, betrouwbaarheid en transparantie

Uit de documentatie en gesprekken tijdens de visitatie blijkt dat de opleiding Geschiedenis op verschillende manieren zorgt voor een valide, betrouwbare en transparante manier van toetsen en beoordelen. Dit geldt tevens voor de beide uitstroomprofielen.

De regels rond toetsing en examinering zijn beschreven in de Hogeschoolgids (OER) en de verantwoordelijkheden in de kwaliteitsborging rond toetsing staan beschreven in het IVL-toetskader. Het toetsplan van de opleiding Geschiedenis bevat een toetsdekkingsmatrix waaruit blijkt waar en hoe welke LER's en de vakinhoudelijk en generieke kennisbases worden getoetst. Uit de studiehandleidingen van de verschillende cursussen blijkt de relatie tussen de cursusinhoud en de leerdoelen. De studiehandleidingen bevatten tevens de toetsvorm, de beoordelingscriteria, de normering, de beoordelingsprocedure en de bijbehorende beoordelingsformulieren of rubrics (toetsmatrijs). Dit maakt dat de eisen omtrent toetsing helder zijn voor de studenten en de toetsing valide en betrouwbaar is, zo stelt het auditteam vast.

Met betrekking tot de kwaliteit van toetsen vernam het auditteam dat toetsen worden ontworpen door BKE-gecertificeerde docenten ofwel cursushouders. Bij het ontwerpen van toetsen wordt het vier-ogenprincipe toegepast. De cursushouder ontwikkelt en beheert de toets conform de pdca-cyclus. De cursushouder is verantwoordelijk voor het nakijken van de toets, het organiseren van een inzagemoment en het invoeren van de resultaten in Osiris. Tot slot is de cursushouder verantwoordelijk voor het onderwijsredement van de betreffende cursus en het organiseren van kalibratiesessies indien noodzakelijk. De onderwijsmanager houdt zicht op de kwaliteit van alle toetsen. De onderwijsondersteuner en docenten evalueren de toetsing regelmatig in panelgesprekken met studenten. De aandachtspunten die uit deze panelgesprekken naar voren komen worden door de vakgroep besproken. Zo nodig worden er aanpassingen doorgevoerd.

Het auditteam heeft zelf een steekproef van toetsen beoordeeld en komt tot de conclusie dat deze relevant en passend zijn bij de leerdoelen. Het auditteam merkt daarbij op dat de opleiding gebruik maakt van een flinke variatie in toetsen en stevige toetsen, zowel inhoudelijk als in termen van hogere orde en lagere orde kennis. Ook studenten spreken hun tevredenheid uit over de toetsen. Zij zijn van mening dat de toetsen passend zijn bij de cursussen en het aantal te behalen studiepunten. Zoals al in het generieke deel van dit rapport is gesteld, is de kleine kwaliteit en het geven van geschreven feedback een aandachtspunt. Dat geldt ook voor de opleiding Geschiedenis, zo blijkt uit de beoordelingsformulieren (bij de eindwerken) die het auditteam bekeek. De feedback op de beoordelingsformulieren die het auditteam bekeek verschilde aanzienlijk, zowel in kwaliteit als in kwantiteit. Het auditteam acht het belangrijk dat de docenten daarover met elkaar kalibreren en dat breder trekken dan alleen de twee beoordelaars die betrokken zijn bij de beoordeling van de betreffende student. Het auditteam beveelt de opleiding aan daarbij ook samen te werken met andere opleidingen (binnen het cluster Mens & Maatschappij).

Borging

De examencommissie IVL is eindverantwoordelijk voor de kwaliteit van toetsing en examinering. De taak om de toetskwaliteit te borgen heeft de examencommissie gedelegeerd aan de toetscommissie. Het cluster Mens & Maatschappij heeft een eigen toetscommissie, waar onder andere één lid van de examencommissie en één docent van de vakgroep Geschiedenis zitting in hebben. De toetscommissie beschikt over een procedure en de benodigde instrumenten om de kwaliteit van toetsen te beoordelen, zo stelt het auditteam vast. De toetscommissie werkt met een jaarlijkse toetskalender en brengt een eigen jaarverslag uit. De toetscommissie bespreekt haar bevindingen met de betreffende docent(en) en monitort of eventuele verbeteringen worden doorgevoerd.

Toetsing in coronatijd

Naar aanleiding van de coronacrisis is de toetsing vanzelfsprekend deels veranderd. In de eerste corona lockdown zijn alle fysieke toetsen omgezet naar inleveropdrachten. Dit maakt dat het mogelijk was om alle geplande toetsen af te nemen. Inmiddels kan de toetsing in grote lijnen weer op de gebruikelijke manier plaatsvinden. Indien studenten een toets missen door een corona-gerelateerde reden kunnen zij een derde kans aanvragen. Het auditteam is van

oordeel dat de opleiding ten tijde van corona op een passende, valide, betrouwbare en transparante wijze invulling heeft gegeven aan toetsing en beoordeling.

Afstuderen

Zoals al in het generieke rapport is beschreven bestaan de ijkpunten om het gerealiseerde niveau van de studenten vast te stellen uit: i) de Landelijk Kennisbasistoets (LKT), ii) het vakdidactisch onderzoek en iii) het afstuderen startbekwaam. Dit geldt ook voor de lerarenopleiding Geschiedenis. Bij het afstuderen startbekwaam worden tien van de twaalf LER's beoordeeld. Met het vakdidactisch onderzoek worden de overige twee LER's beoordeeld, te weten:

- LER pro 3.4 De leraar onderbouwt relaties tussen eigen interventies en (verwachte) uitkomsten met behulp van relevante literatuur (CIMO-logica).
- LER pro 4.4 De leraar stelt naar aanleiding van een eigen praktijkvraag methodisch de opbrengsten vast van een interventie in de eigen lespraktijk. De leraar doet dit individueel en in verbinding met anderen. De leraar verbindt hieraan implicaties voor het eigen handelen en zorgt dat inzichten bijdragen aan kwaliteitsverbetering in de school.

Tot en met 2020-2021 voerden studenten een vakdidactisch onderzoek (8 EC) uit waarin de verschillende leerlijnen vakinhoud, vakdidactiek, historisch redeneren, en onderzoek samen kwamen. De opdracht was een ontwerp van een lessenreeks, inclusief leerstofteksten, opdrachten, werkvormen en formatieve en summatieve toetsen. Deze lessenreeks moest onderbouwd zijn met historisch en didactisch onderzoek. Vanaf 2021-2022 wordt het vakdidactisch afstudeeronderzoek gewijzigd. De opdracht wordt vanaf dat schooljaar een ontwerpgericht actieonderzoek, waarin de student een eigen interventie ontwerpt en test in de eigen lespraktijk. Dit maakt dat de opdracht groter wordt en 15 EC gaat bedragen. In de nieuwe opdracht staat een praktijkprobleem centraal, gerelateerd aan vakdidactiek en historische vaardigheden. Het auditteam is van oordeel dat de het nieuwe afstuderen passend is bij de opleiding en IVL als geheel. Het nieuwe afstuderen is praktijkgericht en sluit aan bij het ontwikkelen van een onderzoekende houding, zo merkt het auditteam op.

Weging en Oordeel: voldoet

De tweedegraads lerarenopleiding Geschiedenis heeft met het IVL-Toetskader en het daarvan afgeleide toetsplan haar toetsstelsel goed op orde, zo stelt het auditteam vast. De opleiding toetst op een valide, betrouwbare en inzichtelijke manier met behulp van gevarieerde toetsvormen of de studenten de beoogde bekwaamheidseisen en daarvan afgeleide LER's en leerdoelen hebben bereikt. Met haar uitgangspunten rondom formatief evalueren en meer holistisch beoordelen sluit de Lero aan bij actuele ontwikkelingen in het onderwijs.

IVL zorgt voor adequate professionalisering van de docenten op het gebied van toetsen en beoordelen. Aandachtspunten zijn nog de feedback en feedforward die niet (altijd) zichtbaar zijn op het beoordelingsformulier en het verschil in kwaliteit en kwantiteit van de feedback. De examencommissie en de verschillende toetscommissies spelen een centrale rol bij de borging van het eindniveau. Het auditteam acht hen taakvolwassen. De commissies staan aantoonbaar boven de stof en borgen de kwaliteit van het toetsen en beoordelen – de PDCA-cyclus – nauwgezet.

De examencommissie is nauw betrokken (geweest) bij het sinds 2019 ingezette nieuwe afstuderen. Het is belangrijk dat de examencommissie monitort of de studenten in de eindwerken de beoogde LER's daadwerkelijk aantonen.

De kwaliteit van de toetsing in coronatijd is door alle betrokkenen goed bewaakt.

Het auditteam komt op grond van bovenstaande positieve punten en met in achtneming van de genoemde (kleinere) aandachtspunten tot het oordeel 'voldoet' voor deze standaard voor beide uitstroomprofielen van de tweedegraads lerarenopleiding Geschiedenis.

15.4. Gerealiseerde leerresultaten

Standaard 4: De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Toelichting NVAO: Het realiseren van de beoogde leerresultaten blijkt uit de uitkomsten van toetsen, de eindwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren.

Bevindingen

In het generieke deel van dit rapport meldde het auditteam dat het gerealiseerde niveau van de tweedegraads lerarenopleidingen van Hogeschool Rotterdam blijkt uit de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk en/of een vervolgopleiding functioneren. Uit de evaluatie en gesprekken met vertegenwoordigers vanuit het werkveld en alumni komt eveneens een positief beeld naar voren van het gerealiseerde niveau. In de scholen worden de docenten in opleiding al snel beschouwd als collega. Ook het gegeven dat besturen studenten al voor hun afstuderen een baan aanbieden, duidt voor het auditteam op tevredenheid over het niveau van de afgestudeerden. Deze bevindingen zijn onverkort van toepassing op de opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Geschiedenis.

Eigen oordeel van het auditteam over het gerealiseerde niveau

Het auditteam heeft in totaal van acht studenten van de opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Geschiedenis eindwerken met bijbehorende beoordelingsformulieren bestudeerd uit de studiejaren 2019-2020 en 2020-2021. De eindwerken waren verdeeld over de verschillende studiejaren en over de voltijd- en deeltijdvariant van de opleiding. De deeltijdvariant van de opleiding Geschiedenis bestaat niet meer en is verder buiten beschouwing gelaten tijdens de visitatie. Tevens was er sprake van een representatieve spreiding in beoordelingen. Het auditteam bestudeerde van drie studenten (drie voltijdstudenten) het volledige afstudeerdossier, bestaande uit de eindwerken vakdidactisch onderzoek ofwel afstudeerproject Geschiedenis en afstuderen startbekwaam. Van de overige vijf studenten (vier voltijdstudenten en één deeltijdstudent) bestudeerde het auditteam één eindwerk, te weten het vakdidactisch onderzoek.

Op basis van de bestudeerde eindwerken vakdidactisch onderzoek komt het auditteam tot de volgende bevindingen. Allereerst spreekt het auditteam zijn tevredenheid uit over de ambitieuze en mooie opzet die de opleiding voor het vakdidactisch onderzoek heeft gemaakt. Het betreft een eindwerk waarin vakdidactiek en vakinhoud beide aan bod komen, zo merkt het auditteam op. Daarnaast constateert het auditteam op basis van de bestudeerde eindwerken dat studenten niet altijd slagen in het integreren van didactiek en inhoud. In diverse eindwerken blijven het losstaande onderdelen die voornamelijk beschrijvend aan de orde komen. Het auditteam adviseert de opleiding daarom om te onderzoeken hoe studenten gestimuleerd kunnen worden om didactiek en inhoud zo samen te brengen dat zij dit op een betekenisvolle manier kunnen inzetten en toepassen, in bijvoorbeeld een lessenserie. Daarnaast constateert het auditteam dat studenten over het algemeen kiezen voor brede onderwerpen. Het auditteam is van oordeel dat de gekozen onderwerpen in diverse gevallen beter verder ingekaderd kunnen worden voor het betreffende eindwerk. Dit ziet het auditteam terug in 'rammelende' onderzoeksvragen in de eindwerken. Hoewel in de beoordelingsformulieren hier opmerkingen over terug te vinden zijn Dit vindt het auditteam frappant gezien de opleiding een go/no-go moment hanteert waarbij studenten een onderzoekopzet moeten inleveren. Het auditteam stelt dan ook vast dat de aansturing en begeleiding van studenten vatbaar zijn voor verbetering. Er dient meer aandacht uit te gaan naar de begeleiding van studenten om er zo voor te zorgen dat zij al eerder worden bijgestuurd indien zij een onduidelijke, te brede onderzoeksvraag hanteren. Wel zijn alle onderzoeken gebaseerd op een praktijkgerelateerde vraag en stimuleren de eindwerken de studenten in hun professionele ontwikkeling, zo stelt het auditteam vast.

Met betrekking tot de eindwerken afstuderen startbekwaam spreekt het auditteam zijn tevredenheid uit. De eindwerken betreffen een portfolio met daarin opgenomen bewijsmaterialen zoals gegeven lessen, lessenseries en andere uitgevoerde activiteiten in de school en reflecties van de student daarop. Wel wenst het auditteam een kanttekening te maken bij de opzet en leesbaarheid van de portfolio's die het inzag. Veelal startte het dossier met tal van cijferlijsten en bevatte het soms ook niet relevante stukken. Dat maakte het moeilijker om tot de kern te komen van hetgeen de student wil en moet aantonen. Het auditteam beveelt de opleidingen aan voor de opzet en inhoud heldere richtlijnen op te stellen zodat er een betere, andere ordening ontstaat die zowel de leesbaarheid als rode draad van het portfolio ten goede komt.

Op basis van de bestudeerde eindwerken en de toetsen heeft het auditteam zich een beeld gevormd van de gerealiseerde leerresultaten. De bestudeerde eindwerken en toetsen sluiten volgens het auditteam aan bij hetgeen verwacht mag worden van een opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Geschiedenis. Dit maakt dat het auditteam alle eindwerken met minimaal een voldoende beoordeelde. De toetsen (en het portfolio) beschrijven het proces dat studenten gevolgd hebben. De studenten tonen middels de eindwerken aan dat zij de beoogde leerresultaten behalen en dat zij kunnen denken en handelen op het niveau van een startbekwame leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Geschiedenis, zo oordeelt het auditteam.

Weging en Oordeel: voldoet

Het auditteam is van oordeel dat de studenten in hun eindwerken vakdidactisch onderzoek en afstuderen startbekwaam hebben aangetoond dat zij op het vereiste bachelorniveau beschikken over de bekwaamheden van een startbekwaam tweedegraads leraar Geschiedenis. Daarnaast hebben alle afgestudeerde studenten de landelijke kennisbasistoets met minimaal een voldoende afgesloten.

Het auditteam beoordeelde alle eindwerken met minimaal een voldoende.

In de vakdidactische onderzoeken hebben de studenten aangetoond dat zij aan de slag zijn gegaan met een verlegenheidsvraag/probleemstelling gericht op de praktijk. Het auditteam beoordeelt de gekozen onderzoeksonderwerpen over het algemeen als relevant voor het betreffende vak. Het auditteam is van oordeel dat de eindwerken bijdragen aan de professionele ontwikkeling van de student. Het auditteam spreekt zijn tevredenheid uit over de ambitieuze en mooie opzet van het eindwerk vakdidactisch onderzoek. Daarnaast heeft het auditteam nog twee aanbevelingen gedaan om de kwaliteit nog verder te verhogen.

In de eindwerken 'afstuderen startbekwaam' hebben de studenten op basis van bewijzen aangetoond dat zij de beoogde LER's hebben gerealiseerd. De portfolio's ondersteunen deze conclusie.

Alumni en vertegenwoordigers vanuit het werkveld onderschrijven dat het niveau van de afgestudeerden voldoende aansluit op het niveau waarop zij geacht worden in de beroepspraktijk te functioneren. Met name de innovatieve leraar die een onderzoekende houding heeft, werd als kenmerk genoemd.

Het auditteam is op grond van bovenstaande van oordeel dat de opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Geschiedenis voldoet aan de basiskwaliteit. Zodoende komt het auditteam tot het oordeel 'voldoet' voor standaard 4 voor de betreffende opleiding.

16. ALGEMEEN EINDOORDEEL GESCHIEDENIS

De bevolgen, toegankelijke en vakdeskundige docenten van de opleiding Geschiedenis zorgen er samen met de opleidingsscholen voor dat zij innovatieve leraren met een onderzoekende houding opleiden voor zowel de kleine dorpen als de grote stad. De studenten zijn buitengewoon positief over hun docenten. De opleiding voelt voor studenten aan als een warm bad. Er zijn korte lijntjes en docenten zijn betrokken en toegankelijk. Studenten spreken hun tevredenheid uit over de kennis en kunde van docenten. Studenten voelen zich gezien en vinden dat zij goed worden begeleid. Het auditteam stelt vast dat de opleiding Geschiedenis veel ambities heeft. Zo is bijvoorbeeld recent de combinatie Geschiedenis-Nederlands opgericht. Het auditteam spreekt daarnaast zijn tevredenheid uit over de kwalificaties van docenten, de professionalisering van docenten, de toetsvariatie en de kwaliteit van toetsen.

17. AANBEVELINGEN GESCHIEDENIS

- Behoud focus binnen alle ambities en ontwikkelingen die er zijn. Formuleer een duidelijke stip aan de horizon en zorg dat er voldoende middelen en tijd beschikbaar zijn om te ontwikkelen en reflecteren.
- Besteed aandacht aan het lesgeven in het mbo. Studenten voelen zich niet volledig voorbereid om les te geven binnen het mbo en wensen er daarom meer over te leren.
- Zorg voor meer onderlinge uitwisseling, samenwerking en ondersteuning tussen de opleidingen binnen het cluster Mens & Maatschappij. Onderzoek hoe de opleidingen elkaar kunnen versterken en van elkaar kunnen leren. Bekijk bijvoorbeeld als cluster hoe de opleidingen gezamenlijk aandacht kunnen besteden en vorm kunnen geven aan Mens & Maatschappij en Burgerschap.
- Besteed aandacht aan de kwaliteit en kwantiteit van feedback en feedforward op beoordelingsformulieren (bij de eindwerken). De feedback op de beoordelingsformulieren die het auditteam bekeek verschilde aanzienlijk.
- Zorg ervoor dat de breedte van de onderzoeksvragen bij de eindwerken worden beperkt. Besteed om dit te realiseren nadrukkelijk aandacht aan de begeleiding van studenten en het go/no-go moment. Betrek in de eindwerken ook de visie van studenten op het vak en de vertaalslag daarvan naar de praktijk, zodat vakinhoud en vakdidactiek op deze wijze meer bijeengebracht worden. Let daarbij op de theoretische onderbouwing.
- Stel voor de opzet en inhoud van het eindwerk assessment startbekwaam heldere richtlijnen op zodat er een betere, andere ordening ontstaat die de leesbaarheid van het portfolio ten goede komt.
- Het auditteam beschouwt het als een mooie ambitie om in de toekomst nog meer mooie verbindingen te maken en combinaties vorm te geven, wellicht ook met andere (maatschappij gerelateerde) opleidingen. De opleiding Geschiedenis-Nederlands gaat over drie jaar voor een verbreding van de uitstroom zorgen. Dan studeren er namelijk studenten af met twee bevoegdheden. Het auditteam spreekt zijn waardering hierover uit.

18. SCORETABEL GESCHIEDENIS

Scoretabel auditteam oordelen Hogeschool Rotterdam Opleiding tot leraar vo 2^e graad in Geschiedenis Veltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde leerresultaten	voldoet
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	voldoet
Standaard 3. Toetsing	voldoet
Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten	voldoet
Algemeen eindoordeel	positief

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

**Opleiding tot leraar voortgezet
onderwijs van de tweede graad in
Maatschappijleer**
voltijd/deeltijd

Hogeschool Rotterdam

CROHO nr. 35411

Ontwikkelingen sinds de vorige accreditatie (2015)

In de laatste accreditatiebesluiten 2015 over de opleiding is een aantal adviezen ter verbetering geformuleerd. Hieronder volgen de adviezen die gelden voor de opleiding Maatschappijleer gevolgd door de verbeteracties die vervolgens in gang zijn gezet.

Aanbevelingen	Ondernomen acties
Nadrukkelijker aan bod laten komen van de vakinhoud Maatschappijleer en de vakdidactische component in het afstudeerwerk.	In het afstudeerwerk tot 2020-2021 konden studenten zelf een onderwerp kiezen waarbij een duidelijke relatie moest zijn tussen beroep, vakinhoud en/of vakdidactiek. Vanaf 2020-2021 richt het vakdidactisch afstuderen zich op 'ontwerpgericht actieonderzoek' naar een vakdidactisch praktijkvraagstuk.
Meer aandacht besteden aan het opzetten van een onderzoek: met name het opstellen van onderzoeksvragen (mede) vanuit de theorie en de inzet van methodologische keuzes en instrumenten zijn hierbij punten van aandacht.	Deze aanbeveling is doorgevoerd in de aanpassingen in werkwijze van het vakdidactisch afstuderen tot 2020-2021 en in de werkwijze van het vakdidactisch afstuderen vanaf 2020-2021.
Bij de instructie van de startbekwaamheidsdossiers nadrukkelijker stellen dat de student verschillende externe bronnen moet aanvoeren voor de bewijsvoering van de kwaliteit van de door hem uitgevoerde activiteiten.	De instructie voor de startbekwaamheidsdossiers is IVL-breed opgesteld. Bij beroepstaak 6 (de leraar betreft theoretische en praktijkgegevens bij het eigen professioneel handelen) wordt op alle niveaus, in toenemende mate, van studenten gevraagd literatuur te gebruiken (pro 3) en gegevens te verzamelen, te interpreteren en te laten doorwerken (pro 4). Daarmee is deze aanbeveling doorgevoerd.
Aandacht besteden aan de borging van de kwaliteit van de begeleiding op de werkplek.	Door de invoering van Samen Opleiden is de borging van de begeleiding op de werkplek IVL-breed georganiseerd, in samenwerking met opleidingsscholen. Daarmee is deze aanbeveling doorgevoerd.

Als onderdeel van de beoordeling heeft het auditteam de aanbevelingen in ogenschouw genomen. Het auditteam heeft vastgesteld dat de aanbevelingen adequaat zijn opgevolgd.

19. OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN MAATSCHAPPIJLEER

19.1. Beoogde leerresultaten

Standaard 1: De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten beschrijven aantoonbaar het niveau (associate degree, bachelor of master) zoals gedefinieerd in het Nederlands kwalificatieraamwerk en de oriëntatie (hbo of wo) van de opleiding. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die vanuit het regionale, het nationale en het internationale perspectief door het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde leerresultaten tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving.

Bevindingen

De opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Maatschappijleer hanteert voor haar onderwijs als leidraad de twaalf leerresultaten (hierna: LER's), die hetzelfde zijn voor alle lerarenopleidingen bij het Instituut voor Lerarenopleidingen (IVL) van Hogeschool Rotterdam. De LER's zijn opgesteld op basis van de landelijke bekwaamheidseisen voor leraren en vormen de basis voor het curriculum en de toetsing. In het generieke rapport is dit verder uitgewerkt.

De vakinhoudelijke bekwaamheid maakt geen onderdeel uit van de LER's en wordt beschouwd als voorwaardelijk voor het handelen als leraar. Dit maakt dat de kennisbasis Maatschappijleer geen onderdeel uitmaakt van de IVL-brede LER's. De kennisbasis Maatschappijleer is niet nader uitgewerkt in de vorm van leerresultaten. Overigens, de kennisbasis is adequaat verwerkt in het curriculum (Standaard 2).

Vakspecifieke kennisbasis

In 2017 heeft een herijking plaatsgevonden van de kennisbasis van de tweedegraadslerarenopleidingen Maatschappijleer. Deze herijking was gericht op de inhoud, het niveau en de breedte van de vakinhoudelijke en vakdidactische kennis. De herijking is landelijk gevalideerd door het werkveld en externe inhoudelijke deskundigen.

De tweedegraadslerarenopleiding kennisbasis Maatschappijleer kent de volgende domeinen:

- Domein 1: Benaderingswijzen en sociale wetenschappen
- Domein 2: Politiek
- Domein 3: Massacommunicatie en -media
- Domein 4: Criminaliteit
- Domein 5: Arbeid en verzorgingsstaat
- Domein 6: Pluriforme samenleving
- Domein 7: Cultuur en socialisatie
- Domein 8: Internationale betrekkingen
- Domein 9: Vakdidactiek Maatschappijleer, maatschappijkunde en burgerschap

Eigen profilering/inkleuring

De lerarenopleiding Maatschappijleer van Hogeschool Rotterdam behoort tot het cluster Mens & Maatschappij, bestaande uit de opleidingen Aardrijkskunde, Economie, Geschiedenis en Maatschappijleer. Het auditteam zag de ambities en eigen inkleuring van het IVL (Zie generieke rapport) duidelijk terug bij de opleidingen in het cluster Mens & Maatschappij. De opleidingen binnen het cluster zetten sterk in op (het bevorderen van) studiesucces, op het leren leren, op binding, op het waarderen van verschillen/inclusiviteit en op *practice what you preach*. Daarmee beogen zij studenten succesvol op te leiden tot startbekwame en onderzoekende leraren voor een voortdurend in verandering zijnde omgeving.

De opleiding Maatschappijleer leidt studenten op tot tweedegraads docenten met een bevoegdheid voor de vakken Maatschappijleer, maatschappijkunde, burgerschap en mens & maatschappij. De opleiding leidt docenten op met een onderwijsbevoegdheid voor de onderbouw van havo en vwo en voor alle leerjaren van het vmbo en mbo. De lerarenopleiding Maatschappijleer van Hogeschool Rotterdam kenmerkt zich door de grootstedelijke context waarbinnen en waarvoor de student (mede) wordt opgeleid en waar een groot deel van de studentenpopulatie uit afkomstig is. Daarnaast is het werken volgens de vijf dimensies van *inclusive excellence* een kenmerkend aspect van de opleiding. De vijf dimensies gaan uit van een gelijkwaardige en veilige leergemeenschap en betreffen:

1. Intrapersoonlijk bewustzijn
2. Interpersoonlijk bewustzijn
3. Curriculum transformatie
4. Inclusieve pedagogiek & didactiek
5. Inclusieve leeromgeving

Het auditteam herkent inclusiviteit duidelijk terug in de visie van de opleiding. Het auditteam is van oordeel dat inclusiviteit zeer passend en relevant is voor de betreffende opleiding. Zorg ervoor dat de opleiding voortrekker wordt op het gebied van inclusiviteit binnen het cluster Mens & Maatschappij, zo geeft het auditteam de opleiding mee. Het auditteam benadrukt daarbij dat het wel van belang is om de Maatschappijleer-focus vast te houden. Binnen de gehanteerde werkwijze staan interactie, het delen van macht, de dialoog, de stem en het persoonlijke verhaal van de student centraal. Zo worden studenten opgeleid tot professionele docenten in attitude en handelen. Docenten die leerlingen laten leren over maatschappelijke en politieke vraagstukken aan de hand van de invalshoeken van Maatschappijleer. Maatschappelijke en politieke vraagstukken en ontwikkelingen staan centraal binnen de opleiding, denk bijvoorbeeld aan corona, *Black Lives Matter*, superdiversiteit, kansenongelijkheid en de moord op Samuel Paty. Het auditteam is van oordeel dat de opleiding een duidelijke visie heeft. Wel ontbreekt volgens het auditteam de plus van vakinhoud en vakdidactiek in de visie. Uit de gesprekken tijdens de visitatie bleek dat docenten meer kleur willen geven aan de Rotterdams opleiding op het gebied van kennis. Het auditteam vindt dit een essentiële ambitie en moedigt de opleiding daarom aan om duidelijk te maken wat de vakgerelateerde 'plus' is van de opleiding Maatschappijleer. Zo kan de opleiding ook vakinhoudelijk duidelijk maken wat haar kenmerkt.

Contacten/samenwerking werkveld

De opleiding Maatschappijleer heeft intensief contact met partijen binnen en buiten Hogeschool Rotterdam over de opzet en inhoud van de opleiding. Binnen de hogeschool heeft de opleiding onder andere nauw contact met de curriculumcommissie M&M en de IVL-opleidingscommissie. Buiten de muren van de hogeschool heeft de opleiding onder andere intensief contact met het werkveld door Samen Opleiden. Ook onderhoudt de opleiding nauw contact met alumni. Daarnaast nemen docenten ontwikkelingen mee naar de opleiding door actief betrokken te zijn in landelijke netwerken van leraren Maatschappijleer. Tot slot werkt de opleiding samen met culturele instellingen en het HR-kenniscentrum Talentontwikkeling.

Weging en Oordeel: voldoet

Zie voor weging en oordeel het generieke gedeelte van dit rapport. Er is voor de voltijd- en deeltijdvariant van de opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Maatschappijleer geen aanleiding om af te wijken van dit algemene oordeel 'voldoet'.

19.2. Onderwijsleeromgeving

Standaard 2: Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. Hierbij wordt rekening gehouden met de diversiteit van de toegelaten studenten. De docenten zijn zowel inhoudelijk als didactisch voldoende deskundig om de opleiding te verzorgen en geven begeleiding. De onderwijsleeromgeving bevordert dat studenten op actieve wijze deelnemen aan de vormgeving van het eigen leerproces (*student-centred*).

Indien het onderwijs in een andere taal dan het Nederlands wordt verzorgd, motiveert de opleiding deze keuze. Dit geldt ook indien de opleiding een anderstalige opleidingsnaam hanteert. Docenten beschikken over voldoende beheersing van de taal waarin zij doceren. Voorzieningen worden niet beoordeeld, tenzij deze specifiek voor de betreffende opleiding zijn getroffen.

Bevindingen

Zie voor bevindingen over de generieke aspecten van deze opleiding (opzet en inhoud van het generieke programma - de Koninklijke Route/ 'Samen opleiden' - onderzoek, ondersteunend en keuzeonderwijs, instroom/doorstroom, personeel algemeen en generieke voorzieningen) het generieke gedeelte van dit rapport.

Inhoud en vormgeving programma

Opzet en inhoud van het vakspecifieke programma

De opzet en inhoud van het vakspecifieke programma Maatschappijleer zijn gebaseerd op de onderwijsvisie van de lerarenopleiding Maatschappijleer. De opleiding heeft op basis van de onderwijsvisie van de IVL eigen principes geformuleerd. Hiertoe behoren contextrijk beroepsonderwijs, verbinding tussen binnen en buiten, onderwijs door interactie, actieve houding van studenten, voorbeeld voor de studenten, taalniveau omhoog en inzetten op studeerbaarheid en organiseerbaarheid van de opleiding. Het auditteam is van oordeel dat deze principes waardevol en passend zijn en heeft deze principes herkend in verschillende onderdelen van de opleiding.

Het auditteam constateert dat de opleiding er voor zorgt dat de studenten die de studie doorlopen de beoogde bekwaamheidseisen kunnen ontwikkelen. Het auditteam is van oordeel dat de beoogde leerresultaten adequaat zijn vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. De opleiding houdt hierbij rekening met de diversiteit van de toegelaten studenten. Het curriculum en de organisatie van de opleiding van cohorten 2018 en 2019 is anders dan die van cohort 2020 en verder. Redenen om het programma na twee jaar te herzien waren de studeerbaarheid en organiseerbaarheid van het programma en de instituutbrede doorontwikkeling van het Samen Opleiden. Het curriculum van cohorten 2018 en 2019 is met hart en ziel gemaakt, zo stelt het auditteam vast. Docenten hebben veel tijd en energie gestoken in de ontwikkeling van dit curriculum. Dit maakte dat het voor de opleiding lastig was om het curriculum vrij snel weer te veranderen. De veranderingen in het curriculum hebben in deze periode veel onrust bij de studenten veroorzaakt. Zowel voltijd- als deeltijdstudenten gaven aan dat ze deze overgangperiode als heel vervelend hebben ervaren doordat de communicatie onduidelijk was en doordat ze in hun klachten onvoldoende zijn gehoord door de opleiding. Inmiddels is dit volgens studenten echt veranderd en heeft de opleiding een positieve doorstart gemaakt. Het auditteam ziet de inspanning die het team maatschappijleer hiervoor heeft geleverd en heeft er vertrouwen in dat zij deze positieve lijn voortzet. Wel blijft open en duidelijke communicatie met de studenten een belangrijk aandachtspunt voor de opleiding. Het auditteam spreekt zijn waardering uit over de manier waarop de docenten zich wederom hebben ingezet en hebben gekeken welke aspecten van het curriculum van cohorten 2018 en 2019 behouden konden worden. Het auditteam vindt het mooi dat waardevolle aspecten niet verloren zijn gegaan. Zo heeft de opleiding er onder andere voor gekozen om de koppeling tussen het thema pluriforme samenleving en inclusief onderwijs te behouden. Ook behoudt de

opleiding de koppeling tussen vitaliteit en verzorgingsstaat. Het auditteam vindt dat de opleiding waardevolle en relevante koppelingen heeft gemaakt.

- Cohorten 2018 en 2019

Het curriculum van cohorten 2018 en 2019 is vormgegeven volgens het principe 'één curriculum en één team'. Zo trachtte de opleiding overlap in het programma te voorkomen en gezamenlijke verantwoordelijkheid te dragen voor het hele programma. Het uiteindelijke doel hiervan was het vergroten van het studiesucces. Het programma wordt gekenmerkt door een aantal eigenschappen, te weten grotere onderwijseenheden, geïntegreerd aanbieden van vakdoelen en generieke doelen, kortcyclisch leren en toetsen, een vijfweken rooster, twee herkansingsweken per jaar, co-teaching en een vast team van docenten.

- Cohorten 2020 en verder

Vanaf cohort 2020 kent het programma van de opleiding Maatschappijleer een generieke beroepslijn Samen Opleiden, een vakinhoudelijk georiënteerde leerlijn en een profileringslijn. De opleiding werkt hierbij vanaf cohort 2021 met een tienweken rooster. De vakinhoudelijk georiënteerde leerlijn dekt de bekwaamheidseisen van de domeinen uit de kennisbasis Maatschappijleer. In deze leerlijn gaan vakinhoud en vakdidactiek samen. Alle cursussen binnen de leerlijn zijn aan elkaar gerelateerd omdat maatschappelijke vraagstukken allemaal een sociaal-culturele, sociaal-economische, politiek-juridische en vergelijkende component kennen.

De opleiding Maatschappijleer besteedt extra aandacht aan een aantal concrete aspecten, namelijk inclusie, interactie tussen onderwijs en maatschappij en de Rotterdamse context, onderzoekende houding en taalvaardigheid. Het auditteam is van oordeel dat deze focuspunten goed aansluiten bij de opleiding. Daarnaast ambieert de opleiding zich de komende jaren te richten op de doorontwikkeling van 'burgerschap in het mbo'. Aangezien veel studenten komen te werken in het mbo wil de opleiding hier meer aandacht aan besteden in het programma. Uit de gesprekken tijdens de visitatie bleek dat de opleiding er inmiddels goed in slaagt om op een passende wijze aandacht te besteden aan burgerschap. Eerste en tweedejaars studenten spreken hier hun tevredenheid over uit. Tevens geven de studenten aan het zeer prettig te vinden dat er docenten zijn met ervaring binnen het mbo.

Het auditteam spreekt zijn waardering uit over de wijze waarop de stage van studenten wordt ingericht. Uit de gesprekken tijdens de visitatie bleek dat alle studenten een plek hebben, de begeleiding steeds beter wordt en er kortere lijntjes zijn waardoor sneller ingespeeld kan worden op (mogelijke) problemen. Met betrekking tot de stage van studenten adviseert het auditteam de opleiding op zoek te gaan naar mogelijkheden om de vakinhoudelijke en vakdidactische begeleiding te verbeteren voor studenten die geen maatschappijleer bevoegde werkplekbegeleider hebben. Het auditteam vernam dat studenten tot op heden al lessen moeten geven aan medestudenten en stage lopen op verschillende scholen. Dit vindt het auditteam mooie initiatieven. Onderzoek, o.a. bij de andere opleidingen, of er nog andere mogelijkheden zijn om als opleiding een niet bevoegde maatschappijleer werkplekbegeleider op te vangen, zo geeft het auditteam de opleiding Maatschappijleer mee. Tot slot vernam het auditteam dat er grote verschillen zijn tussen de transferbijeenvakkomsten. De ervaringen van studenten blijken zeer divers. Er zijn studenten die spreken van waardevolle leermomenten, maar ook studenten die het hebben over vage, onduidelijke bijeenkomsten. Het auditteam adviseert de opleiding om hier aandacht aan te besteden.

Onderzoek

Zoals al in het generieke rapport is beschreven, kent het nieuwe generieke curriculum – de Koninklijke route – geen aparte onderzoekslijn. Onderzoeksvaardigheden zijn onderdeel van het generieke deel en vakgeoriënteerde deel van de opleiding Maatschappijleer. Het auditteam is van oordeel dat onderzoek op een passende wijze aan bod komt in de opleiding. In het nieuwe vakgeoriënteerde deel van het curriculum van cohort 2020-en-verder ontwikkelen studenten hun onderzoekende houding vanaf jaar 1. In jaar 1 en 2 gaat er vooral aandacht uit

naar vakinhoud en vakdidactiek. Vanaf jaar 3 breiden studenten die ontwikkeling uit naar een (meer) onderzoekende houding in het beroep. De opleiding besteedt onder andere aandacht aan de CIMO-logica. Uiteindelijk wordt de onderzoekende houding van studenten afgetoetst bij het afstuderen. Het auditteam sprak tijdens de visitatie met zowel de docenten als de studenten over de wijze waarop de onderzoekende houding van studenten wordt gestimuleerd. Het was voor het auditteam op basis van de documentatie namelijk niet duidelijk waar en hoe onderzoek in het curriculum terugkomt. Dit maakt dat het auditteam de opleiding adviseert om de onderzoekslijn te expliciteren door duidelijk te maken in welke cursussen en opdrachten welke onderzoekscomponenten aan bod komen. Dit kan zorgen voor meer duidelijkheid, zo stelt het auditteam. Het auditteam geeft de opleiding concreet als tip mee om bijvoorbeeld een O (onderzoek) of C (CIMO) achter de cursussen in het programma te zetten die te maken hebben met onderzoek doen. In de cursushandleidingen kan dan nader uitgewerkt worden welke onderzoekscomponenten precies aan de orde komen.

Internationale en interculturele component

Het auditteam stelt vast dat de opleiding op het gebied van internationalisering en interculturaliteit vooral aandacht besteedt aan inclusiviteit. De opleiding spreekt, zoals eerder vermeld, van *inclusive excellence*. Het auditteam is van oordeel dat dit goed past bij de opleiding. Ook merkt het auditteam op dat inclusiviteit tegenwoordig een zeer actueel en relevant onderwerp is. De opleiding besteedt tevens aandacht aan internationale en interculturele aspecten door maatschappelijke thema's en actualiteiten uit binnen- en buitenland te bespreken tijdens lessen. Tevens organiseert de opleiding internationale reizen. Tot slot bevat het curriculum verschillende cursussen over internationale betrekkingen en maakt de opleiding gebruik van Engelstalige literatuur. Het auditteam is van oordeel dat de opleiding zo op een passende en adequate wijze invulling geeft aan de internationale en interculturele component.

Keuzevakken en minoren

Studenten hebben de ruimte om in jaar 1 en 3 keuzevakken te kiezen. Daarnaast dienen studenten in jaar 4 een zelfgekozen minor te volgen. De studenten kunnen binnen Hogeschool Rotterdam allerlei interessante keuzevakken kiezen. Met betrekking tot de minor hebben de studenten uiteenlopende mogelijkheden, zo stelt het auditteam vast. Studenten kunnen kiezen voor een minor bij Hogeschool Rotterdam, een andere Nederlandse hogeschool of een andere hogeschool in het buitenland.

Studeerbaarheid/studievoortgang

Zoals eerder gesteld, doet de opleiding er veel aan om studiesucces te bevorderen. Jaarlijks starten ongeveer 50 studenten aan de opleiding. De opleiding hanteert voor instromende studenten de wettelijke instroomeisen en een passende intakeprocedure, zo constateert het auditteam. De meeste studenten hebben een mbo vooropleiding. Ook zijn er studenten met een havo- of vwo-diploma en studenten die de 21-plustoets hebben gedaan. Een aanzienlijk deel van de instromende studenten heeft een lager taalniveau en persoonlijke omstandigheden die van invloed zijn op het studiesucces, zo blijkt uit de documentatie. Dit brengt uitdagingen voor de opleiding met zich. Ongeveer 70% van de instromende voltijdstudenten stroomt door naar het tweede jaar, zo blijkt uit de documentatie. Met betrekking tot de deeltijdstudenten bedraagt dit percentage 55%. De opleiding zet zich actief in om het studiesucces te vergroten. De opleiding heeft ten behoeve van het studiesucces de afgelopen jaren verschillende activiteiten ondernomen. Het auditteam waardeert de stappen die de opleiding heeft gezet om studiesucces te vergroten. Op basis van de gesprekken tijdens de visitatie stelt het auditteam vast dat de ondernomen activiteiten positieve effecten met zich brengen.

De opleiding in coronatijd

Zowel uit de documentatie als de gesprekken tijdens de visitatie bleek dat de opleiding te maken heeft gehad met de gevolgen van het coronavirus.

De opleiding heeft het onderwijs binnen een week omgezet van fysiek naar online onderwijs via MicrosoftTeams in combinatie met online tools die interactie mogelijk maken. Gedurende de periode dat fysiek onderwijs deels mogelijk was, heeft de opleiding hier gebruik van gemaakt. Toentertijd heeft de opleiding ervoor gezorgd dat alle studenten deels fysiek onderwijs konden volgen. Studenten spreken hun tevredenheid uit over de wijze waarop de opleiding het onderwijs heeft voortgezet ten tijde van corona. Wel merken studenten op dat de mate waarin docenten ict-vaardig zijn erg verschilt. Studenten benoemen hierbij dat dit logisch is en nemen dit de docenten alles behalve kwalijk. De excursies en reis naar New York en Washington konden niet doorgaan. Deze zijn vervangen door een passende opdracht. Zo heeft de opleiding ervoor gezorgd dat alle onderdelen uit het onderwijsprogramma aan bod zijn gekomen. Het auditteam waardeert de wijze waarop de opleiding naar oplossingen heeft gezocht om het onderwijs zo goed mogelijk te continueren.

Naast het continueren van de lessen en overige onderdelen van het inhoudelijke onderwijs, heeft de opleiding aandacht besteed aan begeleiding en contact. Zo zijn er digitale SLC-lessen (gesprekken met studieloopbaancoach) en individuele gesprekken georganiseerd. Zo heeft de opleiding studenten op maat (extra) begeleiding geboden. Dat de opleiding niet alleen oog heeft voor de lessen maar ook voor het welzijn van de student vindt het auditteam een groot pluspunt.

Cluster Mens & Maatschappij

Zowel in de documentatie als de gesprekken tijdens de visitatie kwam het cluster Mens & Maatschappij aan de orde. Uit de presentatie die de onderwijsmanagers van het cluster gaven blijkt dat er de afgelopen jaren veel is gebeurd binnen het cluster. Zo is er onder andere hard gewerkt aan het vergroten van studiesucces door grotere onderwijseenheden door te voeren, de studeerbaarheid te vergroten en langstudeerders beter te begeleiden. Ook zijn vrij recent binnen het cluster Mens & Maatschappij de generieke docenten ondergebracht bij de teams van de opleidingen. Dit is een bewuste keuze. Door middel hiervan wordt de verbinding met het vak verstevigd en is er voor studenten meer eenheid in het onderwijs dat zij volgen. De generieke docenten horen sindsdien echt bij de teams. De onderwijsmanagers omschrijven het cluster als contextrijk in het kwadraat. Hiermee doelen zij op de dubbele opdracht van de opleidingen binnen het cluster. De vakken waarmee de opleidingen binnen het cluster verbonden zijn duiden de wereld. Dit maakt dat de context en de wereld hoe dan ook van belang zijn binnen dit cluster. Het auditteam vindt het mooi om te horen dat de opleidingen zich bewust zijn van deze extra opdracht die zij hebben. Het cluster beschikt over een bevlogen, enthousiast en trots team, zo stelt het auditteam vast. De onderwijsmanagers zijn trots en van mening dat het cluster zich kenmerkt door de wijze waarop binnen de betreffende opleidingen wordt gekeken naar studenten. Studenten worden echt gezien, zo stellen de onderwijsmanagers. Het auditteam heeft dit inderdaad bij alle opleidingen terug gehoord en gezien. Ook tijdens corona zijn de verschillende opleidingen van het cluster er (over het algemeen) in geslaagd om goed contact te onderhouden met studenten. Wel bleek uit de gesprekken tijdens de visitatie dat de verbinding tussen de opleidingen naar aanleiding van corona verzwakt is. Met andere woorden: iedereen is zich gaan focussen op de eigen opleiding. Alle vakgroepen hebben afzonderlijk van elkaar hard gewerkt om het zo goed mogelijk te doen voor studenten. Opleidingen treffen elkaar momenteel vooral informeel waardoor er in beperkte mate sprake is van structurele samenwerking. De opleidingen spreken de wens uit om de samenwerkingen die er waren in het verleden weer op te pakken en meer samen te doen. Het auditteam adviseert de opleidingen binnen het cluster Mens & Maatschappij om (weer) voor meer onderlinge uitwisseling, samenwerking en ondersteuning te zorgen. Onderzoek hoe de opleidingen elkaar kunnen versterken en van elkaar kunnen leren. Bekijk bijvoorbeeld als cluster hoe de opleidingen gezamenlijk aandacht kunnen besteden en vorm kunnen geven aan burgerschap. Formuleer met elkaar welke gezamenlijke ambities er zijn om te zorgen voor focus. Maak duidelijk waar je echt samen voor wilt gaan, zo geeft het auditteam de opleidingen mee.

Personeel

Uit de documentatie blijkt dat de opleiding wordt verzorgd door negen vaste docenten en diverse tijdelijke docenten en begeleiders. De afgelopen jaren is het opleidingsteam Maatschappijleer aan verandering onderhevig geweest. In 2020-2021 is het team voor de helft veranderd van samenstelling door ziekte of het accepteren van een baan elders. Dit viel sommige studenten zwaar, zo bleek uit de documentatie en gesprekken tijdens de visitatie. Het huidige team straalt een echt teamgevoel uit, zo stel het auditteam vast. Het team bestaat uit docenten met passie voor Maatschappijleer en onderwijs. Uit de gesprekken tijdens de visitatie bleek dat docenten elkaar goed weten te vinden en samen hard werken aan het realiseren van hun ambities. Het auditteam spreekt zijn waardering hierover uit. Het overgrote deel van de huidige docenten en begeleiders heeft een masteropleiding en een onderwijsbevoegdheid. Praktijkervaring vormt een kernwaarde van het team. Dit maakt dat alle docenten een achtergrond hebben in het onderwijswerkveld. De ervaring van docenten is zeer divers, van mbo en vmbo tot voortgezet speciaal onderwijs. Ook hebben teamleden andere expertises. Denk bijvoorbeeld aan een MBO curriculumexpert, onderzoek naar de werking van classificatie op de onderwijsloopbaan van studenten, ervaring met mensenrechten(educatie) en taalbeleid.

Met betrekking tot professionalisering volgen de docenten van de opleiding de cluster brede afspraken. Hiertoe behoren onder andere BKE, SKE, assessorentraining en de Velon-registratie. Docenten professionaliseren zich als team en individueel. Jaarlijks stelt de onderwijsmanager in overleg met de coördinator een professionaliseringsplan op. De afgelopen periode heeft het team zich voornamelijk geprofessionaliseerd op het gebied van inclusie, controversiële onderwerpen, onderzoeksvaardigheden en het opnieuw vormgeven van de pedagogische relatie met studenten. Ook hoorde het auditteam tijdens de gesprekken dat de helft van het team momenteel druk bezig is met didactisch coachen. De andere helft van het team gaat hier waarschijnlijk aan het einde van het jaar mee aan de slag, zo vernam het auditteam. Het auditteam vindt dit een mooie ontwikkeling. Tot slot overleggen de docenten regelmatig met elkaar, zowel op informele als formele wijze. Docenten brengen hun expertise mee en delen deze met het team. Doordat de samenstelling van het team vrij nieuw is en de ervaring van de verschillende collega's uiteenloopt, is het van belang om met elkaar de focus van de professionalisering af te stemmen, zo merkt het auditteam op. Maak hier keuzes in die aansluiten bij de richting die de opleiding vakinhoudelijk en vakdidactisch op wil gaan, zo adviseert het auditteam de opleiding.

Studenten omschrijven de docenten als goed, veelzijdig, deskundig, warm en betrokken. "Mede dankzij de docenten is de opleiding een fijne plek om te leren en je te ontwikkelen", zo merkten studenten op. De studenten merken verder op dat het docententeam een hecht team is. Docenten overleggen veel en zijn betrokken bij elkaar, zo stellen de studenten. Tot slot waarderen studenten de wijze waarop docenten ook voor hun klaar stonden tijdens de coronacrisis.

Het auditteam spreekt, evenals de studenten, zijn tevredenheid uit over de docenten. Het auditteam is van oordeel dat de docenten zowel inhoudelijk als didactisch voldoende deskundig zijn om de opleiding te verzorgen en geven begeleiding. Het auditteam sprak tijdens de visitatie met een aantal zeer gedreven, enthousiaste en ambitieuze docenten van de opleiding. Het auditteam merkt op dat de docenten veel ambities hebben en ontwikkelingen doormaken. Daarnaast waardeert het auditteam de openheid van de docenten. Dit maakt dat het auditteam goed zicht heeft gekregen op de moeilijke periode die de opleiding heeft doorgemaakt, maar ook vertrouwen heeft in de toekomst. Het auditteam is van oordeel dat de docenten goed weten waar ze staan. Het auditteam adviseert het opleidingsteam gezien de vele ambities en ontwikkelingen die er zijn om focus te behouden. Bekijk goed wat er mogelijk en haalbaar is met de beschikbare middelen en tijd. Het auditteam gunt de opleiding de tijd en ruimte die nodig zijn om te reflecteren en te ontwikkelen, vooral gezien de onrustige periode die de opleiding achter de rug heeft.

Begeleiding en voorzieningen

Het auditteam spreekt zijn tevredenheid uit over de wijze waarop de opleiding studenten begeleidt. Het auditteam is van oordeel dat de opleiding zich zeer actief inzet om studenten te ondersteunen en begeleiden waar nodig. De opleiding geeft de begeleiding van studenten op verschillende manieren vorm. Ten eerste worden studenten begeleid en ondersteund door een studieloopbaancoach (SLC). Deze coach behoort tot het opleidingsteam van de opleiding. Elke student heeft een SLC. Met de SLC bespreken studenten hun individuele studievoortgang. De SLC vormt het eerste aanspreekpunt van de student. Ten tweede worden studenten ondersteund door zogeheten peercoaches. Dit zijn ouderejaars studenten van de eigen opleiding die zijn opgeleid om medestudenten te coachen. Peercoaches zijn er om (studie)vragen van studenten te beantwoorden. Peercoaches ondersteunen met name eerstejaars en tweedejaars studenten. Alle studenten uit jaar 1 hebben een vaste peercoach. Ten derde werkt de opleiding met studentassistenten bij vakken die als moeilijk worden ervaren. De studentassistent ondersteunt studenten bij het betreffende vak. Ten vierde organiseert de opleiding aan het begin van jaar 1 een introductieweek. Tijdens deze week wordt de basis voor de binding gelegd door studenten kennis te laten maken met elkaar, met docenten en de opleiding. De eerstejaars studenten worden vervolgens ingedeeld in studiegroepjes om samen te leren en elkaar te ondersteunen tijdens de studietijd. Tot voorkort werkten alleen studenten uit jaar 1 in studiegroepjes. Vanaf 2021-2022 gaan ook studenten uit jaar 2 en 3 in studiegroepjes werken. Tot slot besteedt de opleiding aandacht aan de zogeheten 5+ studenten. De opleiding begeleidt deze studenten door hen actief te benaderen en bij de opleiding te betrekken. Dit heeft tot op heden al mooie resultaten opgeleverd. Zo hebben sinds februari 2021 10 van deze studenten hun diploma behaald. Het auditteam spreekt hier zijn bewondering over uit.

De opleiding beschikt over de benodigde voorzieningen om de opleiding te verzorgen, zo constateert het auditteam. Zo heeft de opleiding een vast leslokaal, een docentenkamer, werkruimtes voor kleine groepen en SLC-gesprekken, en voldoende (computer) werkplekken voor studenten. In de mediatheek hebben de studenten literatuur, lesmethodes en een goed zoekstelsel tot hun beschikking. Via het zoekstelsel hebben studenten toegang tot wetenschappelijke literatuur en vakbladen. De opleiding werkt met de digitale leeromgeving Cum Laude. Van iedere cursus is hier alle benodigde informatie terug te vinden. Uit de NSE 2021 blijkt dat studenten over het algemeen tevreden zijn over de voorzieningen. Ook uit de gesprekken tijdens de visitatie bleek de tevredenheid van studenten.

Weging en Oordeel: voldoet

Het auditteam is van oordeel, dat de tweedegraads lerarenopleiding Maatschappijleer wordt verzorgd door bevlogen, toegankelijke en vakdeskundige docenten, die een grote drive laten zien. Opvallend was de passie van docenten voor zowel Maatschappijleer als onderwijs. De studenten zijn buitengewoon positief over hun docenten.

De opleiding besteedt veel aandacht aan professionalisering. Hogeschoolhoofddocenten voeren samen met lectoren onderzoek uit. Voor nieuwe docenten is er een stevig driejarig scholingsprogramma.

In het generieke deel krijgen de studenten beroepsvoorbereidende lessen. Daarin komt de generieke kennisbasis aan bod. Door de docenten die het generieke curriculum verzorgen onder te brengen bij de clusters zorgt de opleiding voor een verbinding tussen het generieke deel met het vakspecifieke deel en met het werkplekleren.

In de vakgeoriënteerde leerlijn ontwikkelen de studenten ook de kennis en vaardigheden die zij nodig hebben om in de scholen Maatschappijleer en Burgerschap te kunnen geven. Het auditteam spreekt zijn tevredenheid uit over het nieuwe curriculum van de opleiding. Het auditteam waardeert met name de wijze waarop de opleiding is omgegaan met de positieve ervaringen van het curriculum van cohort 2018 en 2019. Het auditteam is van oordeel dat de

opleiding waardevolle elementen heeft behouden in het nieuwe curriculum van cohort 2020 en verder.

De opleiding bedt het ontwikkelen van een onderzoekende houding en het doen van onderzoekjes in in de lessen pedagogiek en didactiek, waarbij de studenten gebruik maken van de CIMO⁶-logica. Het auditteam adviseert de opleiding om te expliciteren in welke cursussen en opdrachten welke onderzoekscomponenten aan bod komen.

Het werkplekleren heeft een centrale positie in de opleiding. Het auditteam spreekt zijn tevredenheid uit over de wijze waarop studenten worden geplaatst voor hun stage. De Lero werkt in het Samen Opleiden nauw samen met 14 opleidingsscholen. Nagenoeg alle voltijdstudenten en een groot aantal deeltijdstudenten lopen hier hun stages. Op elke opleidingsschool is een goede begeleidingsstructuur opgezet met getrainde werkplekbegeleiders (WPB'ers), SO'ers en vanuit de Lero instituutopleiders (IO'ers). Het samen leren en werken op een opleidingsschool acht het auditteam van grote meerwaarde. De scholen organiseren zogenoemde transferbijeekkomsten met relevante, actuele thema's en/of intervisie. Het aanbod mag nog wel meer gelijkgetrokken worden voor alle studenten. Ook moedigt het auditteam de opleiding aan op zoek te gaan naar mogelijkheden om de vakinhoudelijke en vakdidactische begeleiding te verbeteren voor studenten die geen maatschappijleer bevoegde werkplekbegeleider hebben.

De opleiding zorgt er in de lessen en tijdens het werkplekleren voor dat de studenten hun internationale en interculturele competenties kunnen ontwikkelen. Er is aandacht voor het omgaan met diversiteit en inclusiviteit. Tevens kunnen studenten voor een stage en/of studie naar het buitenland.

Sterke punten zijn voorts de aandacht die de opleiding besteedt aan studiesucces en aan het behouden van de studenten voor de opleiding - en dus voor het beroep van leraar - door de focus op binding, de inzet van peercoaches, didactisch coachen, ondersteunend onderwijs en het bieden van voldoende en passende stageplekken. Er zijn voldoende mogelijkheden voor eigen invulling van de studie via keuzevakken en minoren.

De huisvesting, de generieke en vakspecifieke materiële voorzieningen en de informatievoorziening zijn op orde en werken ondersteunend aan de studie. Ook worden studenten op een passende wijze begeleid.

Gelet op de hierboven genoemde sterke elementen in het programma en het deskundige docententeam, komt het auditteam tot het oordeel 'voldoet' voor standaard 2 voor de deeltijd- en voltijdvariant van de tweedegraads lerarenopleiding Maatschappijleer van IVL.

---

⁶ CIMO staat voor: Context – Interventie – Mechanisme - Outcome

19.3. Toetsing

Standaard 3: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Toelichting NVAO: De beoordeling is valide, betrouwbaar en voldoende onafhankelijk. De eisen zijn helder voor de studenten. De kwaliteit van de tentaminering en examinering wordt voldoende gewaarborgd en voldoet aan de wettelijke deugdelijkheidsvereisten. De toetsen ondersteunen het eigen leerproces van de student.

Bevindingen

Systeem van toetsen en beoordelen

Het auditteam heeft geconstateerd dat de lerarenopleiding Maatschappijleer van Hogeschool Rotterdam het IVL-Toetskader in een eigen Toetsplan op opleidingsniveau heeft vertaald. Samen met het generieke toetsplan geeft het opleidings specifieke toetsplan een beschrijving van hoe de toetsing van de opleiding eruit ziet. Het toetsplan van de lerarenopleiding Maatschappijleer beschrijft onder andere de visie op toetsen en de uitvoering van toetsing binnen de vakgeoriënteerde lijn van de opleiding. Het generieke toetsplan heeft betrekking op de generieke beroepslijn en de profileringslijn.

Uit het opleidings specifieke toetsplan van de opleiding Maatschappijleer blijkt dat de toetsvisie en het toetsbeleid van de opleiding zijn gebaseerd op een aantal uitgangspunten. Ten eerste hanteert de opleiding *constructive alignment* bij het ontwerpen van toetsen. Dit betekent dat de beoogde leerresultaten, bijbehorende leeractiviteiten en toetsvormen logisch met elkaar verbonden dienen te zijn. Daarnaast dienen toetsen betekenisvol te zijn en vakmanschap en meesterschap te omvatten. Hiermee wordt bedoeld dat studenten zowel op kennis als op toepassing ofwel handelen worden getoetst. Binnen de opleiding wordt hier invulling aan gegeven door vakken op verschillende manieren af te ronden, bijvoorbeeld met een opdracht op het gebied van vakdidactiek. Het auditteam heeft hier verschillende mooie voorbeelden van gehoord en gezien tijdens de visitatie. De opleiding hanteert een variatie aan toetsvormen, zo merkt het auditteam op. Toetsvormen die de opleiding inzet zijn onder andere:

- Schriftelijke kennistoetsen met open en/of meerkeuze vragen
- Schriftelijke toetsen in combinatie met een (vakdidactische) opdracht
- Verwerkingsopdrachten (individueel of in groepjes)
- Beroepsproducten

De opleiding zorgt er met deze mix aan toetsvormen voor dat de studenten op verschillende manieren aantonen dat zij de beoogde leerdoelen hebben gerealiseerd. Het auditteam is van oordeel dat de opleiding gebruik maakt van een mooie variatie aan toetsvormen en stelt vast dat het toetsprogramma van de opleiding een samenhangend geheel van toetsen vormt. Het toetsprogramma van de opleiding is afgeleid van de landelijke kennisbases van de lerarenopleiding Maatschappijleer.

De functie van toetsing binnen de opleiding is tweeledig. Toetsing is namelijk bedoeld om te beoordelen in hoeverre studenten het beoogde niveau behalen en om hen te stimuleren in hun ontwikkeling. Dit maakt dat er aandacht is voor formatieve toetsing. Door middel van formatieve toetsen geeft de opleiding studenten inzicht in hun voortgang. Studenten ontvangen feedback op houding en professionele vaardigheden. In de lessen wordt formatieve toetsing ingezet om kennisontwikkeling te evalueren.

Toetsing van cohorten 2018 en 2019 betreft deels andere cursussen dan toetsing van cohort 2020 en verder. De toetsing van de cohorten 2018 en 2019 heeft een aantal specifieke kenmerken. Ten eerste werden studenten getoetst op twee soorten cursussen naast de stage, namelijk cursussen met betrekking tot de vakinhoudelijke kennisbasis en cursussen met betrekking tot de generieke kennisbasis. Daarnaast was de toetsing binnen de betreffende cohorten kort cyclisch. Dit betekent concreet dat de toetsing verloopt volgens een vijf weken rooster. Tot slot waren er twee herkansingsweken, één in januari en één in juni. De wijze van toetsen binnen de cohorten 2018 en 2019 bracht zowel positieve als negatieve effecten met

zich mee. Om helderheid te geven aan zowel studenten als instituutopleiders en werkveld, om roosterproblemen voor studenten te voorkomen en om werkbelasting van docenten te verminderen, maakt de opleiding Maatschappijleer vanaf cohort 2020 onderscheid tussen een generieke en een vakspecifieke lijn. Dit maakt dat vanaf cohort 2020 de leerlijnen vak en Samen Opleiden apart worden getoetst. Vanaf cohort 2020 heeft de opleiding naar aanleiding van positieve ervaringen het kort cyclisch toetsen deels behouden. De opleiding maakt sinds het cohort 2020 bij verschillende cursussen gebruik van kort cyclische formatieve evaluatie. Aan het einde van een cursus vindt een summatieve toets plaats. Het auditteam spreekt zijn tevredenheid uit over de wijze waarop de opleiding kritisch onderzoekt welke elementen het best passend zijn en hoe toetsing het beste kan worden ingericht.

Validiteit, betrouwbaarheid en transparantie

Uit de documentatie en gesprekken tijdens de visitatie blijkt dat de opleiding Maatschappijleer op verschillende manieren zorgt voor een valide, betrouwbare en transparante manier van toetsen en beoordelen.

De regels rond toetsing en examinering zijn beschreven in de Hogeschoolgids (OER) en de verantwoordelijkheden in de kwaliteitsborging rond toetsing staan beschreven in het IVL-toetskader. Het toetsplan van de opleiding Maatschappijleer bevat een toetsdekkingsmatrix waaruit blijkt waar en hoe welke LER's en de vakinhoudelijk en generieke kennisbases worden getoetst. De studiehandleidingen bevatten een beschrijving van de toetsvorm en de beoordelingscriteria. Dit maakt dat de eisen omtrent toetsing helder zijn voor de studenten en de toetsing valide en betrouwbaar is, zo stelt het auditteam vast.

Met betrekking tot de kwaliteit van toetsen vernam het auditteam dat toetsen worden ontworpen door BKE-gecertificeerde docenten ofwel cursushouders. Bij het ontwerpen van toetsen wordt het vier-ogenprincipe toegepast. De cursushouder ontwikkelt en beheert de toets conform de pdca-cyclus. De cursushouder is verantwoordelijk voor het nakijken van de toets, het organiseren van een inzagemoment en het invoeren van de resultaten in Osiris. Tot slot is de cursushouder verantwoordelijk voor het onderwijsredement van de betreffende cursus en het organiseren van kalibratiesessies indien noodzakelijk. De onderwijsmanager houdt zicht op de kwaliteit van alle toetsen.

Het auditteam heeft zelf een steekproef van toetsen beoordeeld en komt tot de conclusie dat deze relevant en passend zijn bij de leerdoelen. Zoals al in het generieke deel van dit rapport is gesteld, is de kleine kwaliteit en het geven van geschreven feedback een aandachtspunt. Dat geldt ook voor de opleiding Maatschappijleer, zo blijkt uit de beoordelingsformulieren (bij de eindwerken) die het auditteam bekeek. De feedback op de beoordelingsformulieren die het auditteam bekeek verschilde aanzienlijk, zowel in kwaliteit als in kwantiteit. Het auditteam acht het belangrijk dat de docenten daarover met elkaar kalibreren en dat breder trekken dan alleen de twee beoordelaars die betrokken zijn bij de beoordeling van de betreffende student. Het auditteam beveelt de opleiding aan daarbij ook samen te werken met andere opleidingen (binnen het cluster Mens & Maatschappij).

Borging

De examencommissie IVL is eindverantwoordelijk voor de kwaliteit van toetsing en examinering. De taak om de toetskwaliteit te borgen heeft de examencommissie gedelegeerd aan de toetscommissie. Het cluster Mens & Maatschappij heeft een eigen toetscommissie, waar onder andere één lid van de examencommissie zitting in heeft. De toetscommissie beschikt over een procedure en de benodigde instrumenten om de kwaliteit van toetsen te beoordelen, zo stelt het auditteam vast. De toetscommissie werkt met een jaarlijkse toetskalender en brengt een eigen jaarverslag uit. De toetscommissie bespreekt bevindingen met de betreffende docent(en) en monitort of eventuele verbeteringen worden doorgevoerd.

Toetsen in coronatijd

Naar aanleiding van de coronacrisis is de toetsing vanzelfsprekend deels veranderd. Tijdens de lockdowns was fysiek toetsen niet mogelijk. Er is toentertijd op verschillende manieren online getoetst, denk bijvoorbeeld aan openboektentamens en vervangende opdrachten. Alle wijzigingen in toetsvormen zijn vooraf aan de examencommissie voorgelegd en pas ingezet na goedkeuring. Inmiddels kan de toetsing in grote lijnen weer op de gebruikelijke manier plaatsvinden. Het auditteam is van oordeel dat de opleiding ten tijde van corona op een passende, valide, betrouwbare en transparante wijze invulling heeft gegeven aan toetsing en beoordeling.

Afstuderen

Zoals al in het generieke rapport is beschreven bestaan de ijkpunten om het gerealiseerde niveau van de studenten vast te stellen uit: i) de Landelijk Kennisbasistoets (LKT), ii) het vakdidactisch onderzoek en iii) het afstuderen startbekwaam. Dit geldt ook voor de lerarenopleiding Maatschappijleer. Bij het afstuderen startbekwaam worden tien van de twaalf LER's beoordeeld. Met het vakdidactisch onderzoek worden de overige twee LER's beoordeeld, te weten:

- LER pro 3.4 De leraar onderbouwt relaties tussen eigen interventies en (verwachte) uitkomsten met behulp van relevante literatuur (CIMO-logica).
- LER pro 4.4 De leraar stelt naar aanleiding van een eigen praktijkvraag methodisch de opbrengsten vast van een interventie in de eigen lespraktijk. De leraar doet dit individueel en in verbinding met anderen. De leraar verbindt hieraan implicaties voor het eigen handelen en zorgt dat inzichten bijdragen aan kwaliteitsverbetering in de school.

Tot en met 2019-2020 kozen studenten (in overleg met hun begeleider) een vakdidactisch, vakinhoudelijk of onderwijskundig onderwerp voor het vakdidactisch onderzoek. Op basis van vooronderzoek formuleerden studenten een doelstelling en hoofd- en deelvragen. Daarna bestudeerden studenten literatuur en formuleerden zij hypothesen. Tot slot maakten zij een keuze voor een onderzoeksmethode of een combinatie van onderzoeksmethodes. De student diende de gekozen methode of combinaties van methodes te beschrijven en het onderzoek uit te voeren. Tot slot verwerkte de student de resultaten van het onderzoek. Het resultaat was een verslag waarvoor studenten bij een voldoende beoordeling 8 EC behaalden. Vanaf 2020-2021 is het vakdidactisch afstudeeronderzoek gewijzigd. De opdracht is vanaf dat schooljaar een vakdidactisch praktijkvraagstuk. Studenten leveren een bijdrage aan het oplossen van problemen in de praktijk door middel van ontwerpgericht onderzoek. Het betreft een actieonderzoek. Studenten doorlopen de ontwerpcyclus, wat maakt dat de opdracht groter is geworden en 15 EC bedraagt. Het auditteam is van oordeel dat het nieuwe afstuderen passend is bij de opleiding en IVL als geheel. Het nieuwe afstuderen is praktijkgericht en sluit aan bij het ontwikkelen van een onderzoekende houding, zo merkt het auditteam op.

Weging en Oordeel: Voldoet

De tweedegraads lerarenopleiding Maatschappijleer heeft met het IVL-Toetskader en het daarvan afgeleide toetsplan haar toetsstelsel goed op orde, zo stelt het auditteam vast. De opleiding toetst op een valide, betrouwbare en inzichtelijke manier met behulp van gevarieerde toetsvormen of de studenten de beoogde bekwaamheidseisen en daarvan afgeleide LER's en leerdoelen hebben bereikt. Met haar uitgangspunten rondom formatief evalueren en meer holistisch beoordelen sluit de Lero aan bij actuele ontwikkelingen in het onderwijs.

IVL zorgt voor adequate professionalisering van de docenten op het gebied van toetsen en beoordelen. Aandachtspunten zijn nog de feedback en feedforward die niet (altijd) zichtbaar zijn op het beoordelingsformulier en het verschil in kwaliteit en kwantiteit van de feedback. De examencommissie en de verschillende toetscommissies spelen een centrale rol bij de borging van het eindniveau. Het auditteam acht hen taakvolwassen. De commissies staan aantoonbaar boven de stof en borgen de kwaliteit van het toetsen en beoordelen – de PDCA-cyclus – nauwgezet.

De examencommissie is nauw betrokken (geweest) bij het sinds 2019 ingezette nieuwe afstuderen. Het is belangrijk dat de examencommissie monitort of de studenten in de eindwerken de beoogde LER's daadwerkelijk aantonen.
De kwaliteit van de toetsing in coronatijd is door alle betrokkenen goed bewaakt.

Het auditteam komt op grond van bovenstaande positieve punten en met in achtneming van de genoemde (kleinere) aandachtspunten tot het oordeel 'voldoet' voor deze standaard voor de deeltijd- en voltijdvariant van de opleiding Maatschappijleer.

19.4. Gerealiseerde leerresultaten

Standaard 4: De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Toelichting NVAO: Het realiseren van de beoogde leerresultaten blijkt uit de uitkomsten van toetsen, de eindwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren.

Bevindingen

In het generieke deel van dit rapport meldde het auditteam dat het gerealiseerde niveau van de tweedegraads lerarenopleidingen van Hogeschool Rotterdam o.a. blijkt uit de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk en/of een vervolgopleiding functioneren. Uit de evaluatie en gesprekken met vertegenwoordigers vanuit het werkveld en alumni komt een positief beeld naar voren van het gerealiseerde niveau. In de scholen worden de docenten in opleiding al snel beschouwd als collega. Deze bevindingen zijn onverkort van toepassing op de opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Maatschappijleer.

Eigen oordeel van het auditteam over het gerealiseerde niveau

Het auditteam heeft in totaal van acht studenten van de opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Maatschappijleer eindwerken met bijbehorende beoordelingsformulieren bestudeerd uit de studiejaar 2019-2020 en 2020-2021. De eindwerken waren verdeeld over de verschillende studiejaar en over de voltijd- en deeltijdvariant van de opleiding. Tevens was er sprake van een representatieve spreiding in beoordelingen. Het auditteam bestudeerde van drie studenten (twee voltijdstudenten en één deeltijdstudent) het volledige afstudeerdossier, bestaande uit de eindwerken vakdidactisch onderzoek ofwel afstudeerproject Maatschappijleer en afstuderen startbekwaam. Van de overige vijf studenten (vier voltijdstudenten en één deeltijdstudent) bestudeerde het auditteam één eindwerk, te weten het vakdidactisch onderzoek.

Op basis van de bestudeerde eindwerken vakdidactisch onderzoek komt het auditteam tot de volgende bevindingen. Deze eindwerken behoren tot de zogeheten 'oude stijl afstuderen'. Het auditteam merkt op dat alle onderzoeken zijn gebaseerd op een praktijkgerelateerde vraag. Ook stelt het auditteam vast dat de afstudeeropdrachten de studenten stimuleren in hun professionele ontwikkeling. Met andere woorden: de afstudeeropdrachten maken de studenten daadwerkelijk betere docenten. Overigens zijn de eindwerken niet van toegevoegde waarde voor de praktijk of school als geheel. Daarnaast formuleert het auditteam een aantal aandachtspunten op basis van de bekeken beoordelingsformulieren. Zo merkt het auditteam op dat er op diverse beoordelingsformulieren handtekeningen ontbreken. Ook is de feedback van beoordelaars wisselend, van zeer uitgebreid tot zeer beperkt. De eindwerken kenden ook brede probleemstellingen die lastig in onderzoeksvragen te trechteren zijn. Tot slot vindt het auditteam het opmerkelijk dat studenten kunnen compenseren.

Tijdens de visitatie bestudeerde het auditteam een aantal afstudeerwerken van de zogeheten 'nieuwe stijl afstuderen'. In deze afstudeerwerken staat praktijkgericht actieonderzoek centraal. De huidige vierdejaars studenten zullen allemaal afstuderen met de nieuwe stijl afstuderen ofwel het praktijkgericht actieonderzoek. Vorig studiejaar (2020-2021) heeft de opleiding een pilot gedraaid waarin een aantal studenten de nieuwe stijl afstuderen deden. Het auditteam vindt dit een mooi initiatief en waardeert de wijze waarop de opleiding het afstuderen gestructureerd verbetert. Het auditteam heeft de werken van de studenten in de pilot groep ingezien. Op basis van de bekeken werken spreekt het auditteam zijn tevredenheid uit. Het afstuderen is relevant voor de ontwikkeling van de student en de praktijk en school als geheel, zo merkt het auditteam op. Daarnaast herkent het auditteam de CIMO-logica terug in de eindwerken. Tot slot stelt het auditteam vast dat de beoordelingsformulieren overzichtelijk zijn en dat studenten geen onderdelen meer kunnen compenseren. Op basis van bovenstaande

stelt het auditteam vast dat de opleiding mooie stappen zet in de goede richting door middel van de nieuwe stijl afstuderen.

Met betrekking tot de eindwerken afstuderen startbekwaam spreekt het auditteam zijn tevredenheid uit. De eindwerken betreffen een portfolio met daarin opgenomen bewijsmaterialen zoals gegeven lessen, lessenseries en andere uitgevoerde activiteiten in de school en reflecties van de student daarop. Wel wenst het auditteam een kanttekening te maken bij de opzet en leesbaarheid van de portfolio's die het inzag. Veelal startte het dossier met tal van cijferlijsten en bevatte het soms ook niet relevante stukken. Dat maakte het moeilijker om tot de kern van hetgeen de student wil en moet aantonen te komen. Het auditteam beveelt de opleiding aan voor de opzet en inhoud heldere richtlijnen op te stellen zodat er een betere, andere ordening ontstaat die de zowel leesbaarheid als rode draad van het portfolio ten goede komt.

Op basis van de bestudeerde eindwerken en toetsen heeft het auditteam zich een beeld gevormd van de gerealiseerde leerresultaten. De bestudeerde eindwerken en toetsen sluiten volgens het auditteam aan bij hetgeen verwacht mag worden van een opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Maatschappijleer. Dit maakt dat het auditteam alle eindwerken met minimaal een voldoende beoordeelde. De toetsen (en het portfolio) beschrijven het proces dat studenten gevolgd hebben. De studenten tonen middels de eindwerken aan dat zij de beoogde leerresultaten behalen en dat zij kunnen denken en handelen op het niveau van een startbekwame leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Maatschappijleer, zo oordeelt het auditteam.

Weging en Oordeel: voldoet

Het auditteam is van oordeel dat de studenten in hun eindwerken vakdidactisch onderzoek en afstuderen startbekwaam hebben aangetoond dat zij op het vereiste bachelorniveau beschikken over de bekwaamheden van een startbekwaam tweedegraads leraar Maatschappijleer. Daarnaast hebben alle afgestudeerde studenten de landelijke kennisbasistoets met minimaal een voldoende afgesloten.

Het auditteam beoordeelde alle eindwerken met minimaal een voldoende.

In de vakdidactische onderzoeken behorende tot de oude stijl afstuderen hebben de studenten aangetoond dat zij aan de slag zijn gegaan met een verlegenheidsvraag/probleemstelling gericht op de praktijk. Het auditteam beoordeelt de gekozen onderzoeksonderwerpen over het algemeen als relevant voor het betreffende vak. Het auditteam is van oordeel dat de eindwerken bijdragen aan de professionele ontwikkeling van de student. Wel merkt het auditteam op dat de werken in beperkte mate relevant zijn voor de praktijk of school als geheel. Daarnaast constateert het auditteam zeer wisselende feedback en de mogelijkheid om de compenseren. Over de afstudeerwerken nieuwe stijl afstuderen ofwel praktijkgericht actieonderzoek spreekt het auditteam zijn tevredenheid uit. Het auditteam stelt vast dat de opleiding mooie stappen zet door middel van de nieuwe stijl afstuderen.

In de eindwerken afstuderen startbekwaam hebben de studenten op basis van bewijzen aangetoond dat zij de beoogde LER's hebben gerealiseerd. Wel adviseert het auditteam de opleiding om voor de opzet en inhoud heldere richtlijnen op te stellen zodat er een betere, andere ordening ontstaat die de leesbaarheid van het portfolio ten goede komt.

Alumni en vertegenwoordigers vanuit het werkveld onderschrijven dat het niveau van de afgestudeerden voldoende aansluit op het niveau waarop zij geacht worden in de beroepspraktijk te functioneren. Met name de innovatieve leraar die een onderzoekende houding heeft, werd als kenmerk genoemd.

Het auditteam is op grond van bovenstaande van oordeel dat de opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Maatschappijleer voldoet aan de basiskwaliteit. Zodoende komt het auditteam tot het oordeel 'voldoet' voor standaard 4 voor zowel de deeltijd- als de voltijdvariant van de betreffende opleiding.

20. ALGEMEEN EINDOORDEEL MAATSCHAPPIJLEER

De bevolgen, toegankelijke en vakdeskundige docenten van de opleiding Maatschappijleer zorgen er samen met de opleidingsscholen voor dat zij innovatieve leraren met een onderzoekende houding opleiden voor zowel de kleine dorpen als de grote stad. De studenten zijn over het algemeen positief over hun docenten. De opleiding is zeer mensgericht. Studenten ontwikkelen zich binnen de opleiding niet alleen tot docent, maar maken ook een ontwikkeling door als persoon. Dit wordt door het auditteam gewaardeerd. Studenten waarderen met name de inzet, kennis en betrokkenheid van de docenten. Tot slot is het auditteam van oordeel dat de openhartigheid van het docententeam niet onbenoemd mag blijven. De opleiding heeft te maken gehad met een moeilijke periode, maar heeft zich daar goed doorheen weten te slaan. Docenten zijn trots op waar ze nu staan en kijken met vertrouwen naar de toekomst. Het auditteam sluit zich hierbij aan en moedigt de opleiding aan om haar ambities waar te maken.

21. AANBEVELINGEN MAATSCHAPPIJLEER

- Wees voortrekker van Inclusiviteit binnen het cluster Mens & Maatschappij , maar houd hierbij de Maatschappijleer focus vast.
- Geef vakkennis en vakdidactiek een plek binnen de visie. Maak duidelijk wat de vak gerelateerde 'plus' is van de opleiding Maatschappijleer.
- Bedenk welke buffer ingezet kan worden wanneer studenten geen Maatschappijleer bevoegde werkplekbegeleider hebben. Onderzoek als opleiding hoe dit opgevangen kan worden.
- Expliciteer de onderzoekslijn door duidelijk te maken in welke cursussen en opdrachten welke onderzoekscomponenten aan bod komen.
- Zorg voor meer onderlinge uitwisseling , samenwerking en ondersteuning tussen de opleidingen binnen het cluster Mens & Maatschappij. Onderzoek hoe de opleidingen elkaar kunnen versterken en van elkaar kunnen leren. Bekijk bijvoorbeeld als cluster hoe de opleidingen gezamenlijk aandacht kunnen besteden en vorm kunnen geven aan burgerschap.
- Behoud focus binnen alle ambities en ontwikkelingen die er zijn. Kijk goed wat mogelijk is met de beschikbare middelen en tijd.
- Besteed aandacht aan de feedback en feedforward op beoordelingsformulieren (bij de eindwerken). De feedback op de beoordelingsformulieren die het auditteam bekeek verschilde aanzienlijk, zowel in kwaliteit als in kwantiteit.
- Stel voor de opzet en inhoud van het eindwerk assessment startbekwaam heldere richtlijnen op zodat er een betere, andere ordening ontstaat die de leesbaarheid van het portfolio ten goede komt.

22. SCORETABEL MAATSCHAPPIJLEER

Scoretabel auditpaneloordelen Hogeschool Rotterdam Opleiding tot leraar vo 2^e graad in Maatschappijleer Voltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde leerresultaten	voldoet
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	voldoet
Standaard 3. Toetsing	voldoet
Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten	voldoet
Algemeen eindoordeel	positief

Scoretabel auditpaneloordelen Hogeschool Rotterdam Opleiding tot leraar vo 2^e graad in Maatschappijleer Deeltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde leerresultaten	voldoet
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	voldoet
Standaard 3. Toetsing	voldoet
Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten	voldoet
Algemeen eindoordeel	positief

BIJLAGE I Programma, werkwijze en beslisregels

Auditprogramma Beperkte Opleidingsbeoordeling t.b.v. hbo-bacheloropleidingen tot leraar voorgezet onderwijs van de tweede graad en Associate degree onderwijsondersteuner Technisch Beroepsonderwijs – Hogeschool Rotterdam – 12 t/m 14 oktober 2021

Dinsdag 12 oktober 2021 Samen Opleiden/Generiek		
Tijd	Onderwerp(en)	Gesprekspartner(s)
08.00-08.45	Vooroverleg panel	Kernpanel en secretarissen
08.45-09.00	Ontvangst door directie en onderwijsmanager Samen Opleiden	<ul style="list-style-type: none"> o Directeur IVL o Manager Samen Opleiden o Onderwijsmanagers Exact o Onderwijsmanagers Talen o Onderwijsmanagers M&M
09.00-09.40	<ul style="list-style-type: none"> - Management: In beeld brengen welke ontwikkelingen zijn doorlopen: <ul style="list-style-type: none"> • Generieke deel van het curriculum • De verschillende routes naar leraarschap • Samen Opleiden en relatie beroepenveld • Pedagogiek/ didactiek/ professionaliseren 	
09.40-09.45	- Introductie markt	
09.45-10.15	Marktopstelling met diverse thema's. In elke hoek van het lokaal een thema (bemand door een docent en student, opleidingsschool):	<ul style="list-style-type: none"> o Directeur IVL o Manager Samen Opleiden o Onderwijsmanagers Exact o Onderwijsmanagers Talen o Onderwijsmanagers M&M
10.15-10.30	<ol style="list-style-type: none"> 1. Rotterdam connectie: Mentoren op Zuid, Kopopleiding, Statushouders 2. Studiesucces: Grip op Studiesucces en de begeleiding van langstudeerders <p>Koffie</p>	Extra bij de markt: Docenten, Student Statushouders voor de Klas, Student Kopopleiding, MoZ, Adviseur GOS, Peercoach GOS, School coördinatoren OSR, Programmamanagers OSH en Studenten OSH
10.30-11.00	<ol style="list-style-type: none"> 3. Professionalisering docenten: Inwerktraject nieuwe docenten en Didactisch coachen. 4. Samen Opleiden: De samenwerking met de opleidingsscholen uitgelicht. 	
11.00-11.15	Pauze	
11.15-11.45	Examencommissie en toetscommissie over toetsen en gerealiseerd eindniveau (VT, DT en Kopopleiding).	<ul style="list-style-type: none"> o Voorzitter Examencommissie IvL o Voorzitter Toetscommissie Cluster Talen en Lid Examencommissie o Leden Examencommissie o Voorzitter Toetscommissie Cluster Exact en Lid Examencommissie o Voorzitter Toetscommissie Breed en Bijzonder
11.45-12.15	Examencommissie en toetscommissie over toetsen en gerealiseerd eindniveau Flexopleidingen (Talen en TBO)	
12.15-13.00	Lunch	
13.00-13.45	Lectoren en hoofddocenten over de onderzoekslijn	<ul style="list-style-type: none"> o Hoofddocent Cluster Exact o Hoofddocent Cluster Talen o Lector Pedagogiek o Lector Didactiek o Hoofddocent Cluster M&M o Docent onderzoekers
13.45-14.30	Docenten over de ontwikkeling van het nieuwe Generieke Curriculum	<ul style="list-style-type: none"> o Manager Samen Opleiden o Docenten Didactiek o Docenten Pedagogiek o Docenten Professioneel handelen & Werkplaatsen/Werkpleklers o Docent Werkpleklers en Leerresultaten
14.30-14.45	Pauze	

Dinsdag 12 oktober 2021 Samen Opleiden/Generiek		
Tijd	Onderwerp(en)	Gesprekspartner(s)
14.45-15.45	Gesprek met partners uit de opleidingsscholen	<ul style="list-style-type: none"> o Manager Samen Opleiden o Directeur ZAOS, regiegroep IVL o Voorzitter stuurgroep HOS, regiegroep IVL o Projectleider SCOOL, regiegroep IVL o Programmaleider NOD, 4OLS en OSR o Programmaleider OSR o Schoolcoördinator en schoolopleider 's-Gravendreefcollege o Clustercoördinator RPO o Werkplekbegeleider OSR, alumnus o Instituutsopleider OSR/stagecoördinator Niveau 3 o Instituutsopleider RPO/ontwikkelaar ict in het generieke curriculum o Regiocoördinator OSR
15.45-16.00	Pauze	
16.00-16.45	Studenten	<ul style="list-style-type: none"> o Niveau 2, OSR o Niveau 2, RPO o Niveau 4, ZAOS o Niveau 2, RPO o Niveau 4, HOS o Niveau 3, 4OLS o Startende leraar, OSR, afgestudeerd 2021
16.45-17.00	Na-overleg	Kernpanel en secretarissen

Woensdag 13 oktober 2021 Cluster Talen		
Tijd	Onderwerp(en)	Gesprekspartner(s)
08.00-08.30	Vooroverleg panel	Panel en secretaris
08.30-09.00	Ontvangst en presentatie Cluster Talen door onderwijsmanagers en vakgroepcoördinatoren	<ul style="list-style-type: none"> o Onderwijsmanagers o Vakgroepcoördinatoren
09.00-10.00	Markt waar alle opleidingen Cluster Talen vertegenwoordigd zijn	Team cluster Talen voltijd
10.00-10.15	Pauze	
10.15-11.45	Docenten Cluster Talen	<ul style="list-style-type: none"> o Docent Leerlijn vakdidactiek MVT o Docent Leerlijn vakdidactiek Nederlands o Docent Leerlijn Cultuur en Leerlijn Taalvaardigheid o Docent Leerlijn didactiek o Docent Leerlijn pedagogiek o Docent Hoofddocent / praktijk(gericht) onderzoek o Docent Leerlijn (vak)didactiek o Docent Talenwerkgroep stage, leren, werken
10.45-12.15	Studenten Cluster Talen	<ul style="list-style-type: none"> o Student jaar 3, Nederlands o Student jaar 4, Nederlands o Student jaar 3, Duits o Student jaar 3, Frans o Student jaar 4, Frans o Student jaar 3, Engels o Student jaar 3, Engels o Student jaar 3, Engels
12.15-12.45	Lunch	
12.45-13.15	Materiaal inzien Cluster Talen	Panel en secretaris
14.30-15.00	Na overleg Cluster Talen	Panel en secretaris

Woensdag 13 oktober 2021 Cluster M&M en Exact: Geschiedenis/ Biologie/ Maatschappijleer		
Tijd	Onderwerp(en)	Gesprekspartner(s)
08.00-08.30	Vooroverleg panel	Panel en secretaris
08.30-09.00	Ontvangst en presentatie Cluster M&M door onderwijsmanagers en vakgroepcoördinatoren	<ul style="list-style-type: none"> o Onderwijsmanagers o Vakgroepcoördinatoren

Woensdag 13 oktober 2021			
Cluster M&M en Exact: Geschiedenis/ Biologie/ Maatschappijleer			
Tijd	Onderwerp(en)		Gesprekspartner(s)
09.00-10.00	Docenten Geschiedenis		<ul style="list-style-type: none"> ○ Vakgroepcoördinator/ Coördinator Samen Opleiden/ Instituutsopleider/ Ontwikkelaar en Docent Generiek, Samen Opleiden/ SLC jaar 2 ○ Coördinator SKC /Coördinator Introductie/ Vakinhoudelijk & Vakdidactiek/ Instituutsopleider/ SLC jaar 1 ○ Ontwikkelaar en Coördinator Geschiedenis Nederlands/ Vakinhoudelijk & Vakdidactiek, Instituutsopleider/ SLC jaar 1 en jaar 4 ○ Begeleider langstudeerders/ Afstudeercoördinator /Lid Toetscommissie Breed en Bijzonder/Vakinhoudelijk & Vakdidactiek/Instituutsopleider/ SLC jaar 4 ○ Minorcoördinator Digitale Didactiek/ ○ Generieke Vakken/Vakinhoudelijk & Vakdidactiek/ SLC jaar 2
10.00-10.15	Pauze		
10.15-11.15	Studenten Geschiedenis		<ul style="list-style-type: none"> ○ Student Geschiedenis-Nederlands, Voltijd, jaar 1 ○ Student Voltijd, jaar 1 ○ Student Voltijd, jaar 2 ○ Student Voltijd, jaar 3 ○ Student Voltijd, jaar 3 ○ Student Voltijd, jaar 4 ○ Student Voltijd, jaar 5
11.15-12.45	Materiaal inzien Cluster M&M en Geschiedenis		Panel en secretaris
11.45-12.15	Na-overleg Geschiedenis		Panel en secretaris
12.15-12.45	Lunch		
12.45-13.15	Vooroverleg panel Biologie	Vooroverleg panel Maatschappijleer	Biologie: Panel en secretaris Maatschappijleer: Panel en secretaris
13.15-13.45	Ontvangst en presentatie Cluster Exact door onderwijsmanagers en vakgroepcoördinatoren	Pauze panel Maatschappijleer	Exact: <ul style="list-style-type: none"> ○ Onderwijsmanagers ○ Vakgroepcoördinatoren
13.45-14.45	Docenten Biologie	Docenten Maatschappijleer	Biologie: <ul style="list-style-type: none"> ○ Vakgroepcoördinator en docent ○ Docent en coördinator Grip op Studiesucces ○ Docent, aandachtsgebied jaar 4 en vakdidactisch afstuderen ○ Docent, coördinator internationale minor ○ Coördinator Beroepsvoorbereiding Exact en docent Pedagogiek ○ Docent, aandachtsgebied practica en excursies Maatschappijleer: <ul style="list-style-type: none"> ○ Vakgroepcoördinator, Docent, Begeleiding jaar 1 ○ Docent, Antropoloog/ Begeleiding jaar 5+ ○ Docent, Onderwijskundige/Begeleiding jaar 5 ○ Hoofddocent Cluster Mens en Maatschappij ○ Docent Onderzoeksvaardigheden
14.45-15.00	Pauze		

Woensdag 13 oktober 2021			
Cluster M&M en Exact: Geschiedenis/ Biologie/ Maatschappijleer			
Tijd	Onderwerp(en)		Gesprekspartner(s)
15.00-16.00	Studenten Biologie	Studenten Maatschappijleer	Biologie: <ul style="list-style-type: none"> o Student voltijd, jr 1 o Student voltijd, jr 1 o Student voltijd, jr 2 o Student voltijd, jr 3 o Student voltijd, jr 3 o Student voltijd, jr 3 o Student deeltijd, jr 3 o Student deeltijd, jr 4 o Student deeltijd, jr 4 Maatschappijleer: <ul style="list-style-type: none"> o Student Voltijd, jaar 1 o Student Voltijd, jaar 2 o Student Voltijd, jaar 2 o Student Voltijd, jaar 3 o Student Deeltijd, jaar 3 o Student Voltijd, jaar 5 o Student Voltijd, jaar 5 o Alumnus
16.00-16.30	Materiaal inzien Cluster Exact en Biologie	Materiaal inzien Cluster M&M en Maatschappijleer	Biologie: Panel en secretaris Maatschappijleer: Panel en secretaris
16.30-17.00	Na-overleg Biologie	Na-overleg Maatschappijleer	Biologie: Panel en secretaris Maatschappijleer: Panel en secretaris
17.00-17.30	Intern overleg kernpanel		Kernpanel en secretarissen

Donderdag 14 oktober 2021		
Flex Talen en TBO		
Tijd	Onderwerp(en)	Gesprekspartner(s)
08:00-08:30	Vooroverleg panel Flexibele route Talen	Panel en secretaris
08:30-09:00	Korte introductie Flexibele leerroute bij Talen door onderwijsmanager en vakgroepcoördinator	<ul style="list-style-type: none"> o Onderwijsmanagers o Projectleiders Experiment Leerkomsten o Vakgroepcoördinatoren
09:00-09:45	Markt waar de verschillende opleidingen uit het Cluster Talen zich kort presenteren	Team Cluster Talen Flex
09:45-10:00	Pauze	
10:00-11:00	Docenten Flex Talen	<ul style="list-style-type: none"> o Leerlijn vakdidactiek o Leerlijn vakdidactiek o Werkveldcommissie en leerlijn beroep o Digitale didactiek en leerlijn cultuur o Werving en Intake o Leerlijn taalvaardigheid en taalbeschouwing o Werkveldcommissie en leerlijn taalvaardigheid o Werkveldcommissie en leerlijn beroep
11:00-12:00	Studenten Flex Talen	<ul style="list-style-type: none"> o Student Engels jaar 3 o Student Engels jaar 2 o Student Duits jaar 4 o Student Frans jaar 3, Duits jaar 2 o Student Nederlands jaar 3 o Student Nederlands jaar 2 o Student Nederlands jaar 2 o Student Nederlands jaar 2
12:00-12:30	Materiaal inzien Flex Talen + TBO	Panel en secretaris
12:30-13:15	Na overleg Talen + vooroverleg TBO + lunch	
13:15-13:45	Introductie Flexibele leerroute bij TBO door onderwijsmanager en vakgroepcoördinator	<ul style="list-style-type: none"> o Onderwijsmanager o Manager o Vakgroepcoördinator en Docent o Vakgroepcoördinator en Docent
13:45-14:45	Docenten Flex TBO	<ul style="list-style-type: none"> o Vakgroepcoördinatoren o Docenten
14:45-15:00	Pauze	
15:00-16:00	Studenten Flex TBO	Studenten

16:00-16:30	Werkveld Flex TBO	<ul style="list-style-type: none"> o ROC Mondriaan, alumnus en schoolopleider o ICloud, alumnus Ad en hybride techniekopleider o Grafisch Lyceum, Alumnus Flex o Kalsbeek College, meerdere docenten in de opleiding gehad o Techniek College, samenwerking maritieme kennisbasis o Atlas College, meerdere docenten in opleiding gehad
16:30-17:00	Na-overleg Flex TBO	Panel en secretaris
17:00-17:30	Voorbereiding terugkoppeling	Panel en secretaris
17:30-18:00	Terugkoppeling samen met kernpanel aan de opleidingen vz kernpanel + vz flex	Kernpanel en secretarissen

Donderdag 14 oktober 2021			
Cluster M&M en Exact: Natuurkunde/ Aardrijkskunde/ Economie/ Wiskunde			
Tijd	Onderwerp(en)		Gesprekspartner(s)
08.30-09.00	Vooroverleg panel Natuurkunde	Vooroverleg panel Aardrijkskunde	Natuurkunde: Panel en secretaris Aardrijkskunde: Panel en secretaris
09.00-10.00	Docenten Natuurkunde	Docenten Aardrijkskunde	Natuurkunde: <ul style="list-style-type: none"> o Vakgroepcoördinator en docent o Docenten Aardrijkskunde: <ul style="list-style-type: none"> o Vakgroepcoördinator/ Docent Sociaal Geografisch Leerlijn o Vakgroepcoördinator/ Afstudeercoördinator/ Docent Sociaal Geografisch Leerlijn o Docent Sociaal Geografisch Leerlijn/ Vakdidactiek o Docent Sociaal Geografisch Leerlijn/ Vakdidactiek o Voorzitter Opleidingscommissie/ Docent Sociaal Geografisch Leerlijn/ Vakdidactiek o Docent Fysisch Geografisch Leerlijn o Docent Generieke Leerlijn
10.00-10.15	Pauze		
10.15-11.15	Studenten Natuurkunde	Studenten Aardrijkskunde	Natuurkunde: <ul style="list-style-type: none"> o Student voltijd, jaar 1 o Student voltijd, jaar 1 o Student voltijd, jaar 2 o Student voltijd, jaar 2 o Student voltijd, jaar 2 o Student voltijd, jaar 3 o Student voltijd, jaar 3 o Student voltijd, jaar 3 o Student voltijd, jaar 3 Aardrijkskunde: <ul style="list-style-type: none"> o Student Voltijd, jaar 1 o Student Voltijd, jaar 2 o Student Voltijd, jaar 2 o Student Voltijd, jaar 3 o Student Voltijd, jaar 3 o Student Voltijd, jaar 3 o Student Voltijd, jaar 4 o Student Deeltijd, jaar 2 o Student Deeltijd, jaar 4 o Alumnus
11.15-11.45	Materiaal inzien Cluster Exact en Natuurkunde	Materiaal inzien Cluster M&M en Aardrijkskunde	Natuurkunde: Panel en secretaris Aardrijkskunde: Panel en secretaris
11.45-12.15	Na-overleg Natuurkunde	Na-overleg Aardrijkskunde	Natuurkunde: Panel en secretaris Aardrijkskunde: Panel en secretaris
12.15-13.00	Lunch(pauze) en vooroverleg panel Wiskunde	Lunch(pauze) en vooroverleg panel Economie	Exact en Wiskunde: Panel en secretaris M&M en Economie: Panel en secretaris

Donderdag 14 oktober 2021			
Cluster M&M en Exact: Natuurkunde/ Aardrijkskunde/ Economie/ Wiskunde			
Tijd	Onderwerp(en)		Gesprekspartner(s)
13.00-13.30	Materiaal inzien Cluster Exact en Wiskunde	Materiaal inzien Cluster M&M en Economie	Exact en Wiskunde: Panel en secretaris M&M en Economie: Panel en secretaris
13.30-14.30	Docenten Wiskunde	Docenten Economie	Wiskunde: <ul style="list-style-type: none"> o Vakgroepcoördinator en docent o Vakgroepcoördinator en Docent o Docent, jaar 4, sb assessments o Docent, jaar 4, coordinator assessments exact o Docent, coördinator afstuderen, project een goede start o Docent, coördinator afstuderen Economie: <ul style="list-style-type: none"> o Vakgroepcoördinator/Docent Algemeen Economische Leerlijn o Vakgroepcoördinator/ Docent Bedrijfseconomische Leerlijn o Afstudeercoördinator/Docent Generieke leerlijn en Instituutsopleider o Coördinator flexibele deeltijd/Docent Generieke Leerlijn o Docent Bedrijfseconomische Leerlijn o Docent Algemeen Economische Leerlijn en Vakdidactische Leerlijn / Instituutsopleider
14.30-14.45	Pauze		
14.45-15.45	Studenten Wiskunde	Studenten Economie	Wiskunde: <ul style="list-style-type: none"> o Student voltijd, jaar 2 o Student voltijd, jaar 2 o Student voltijd, jaar 2 o Student voltijd, jaar 2 o Student voltijd, jaar 3 o Student voltijd, jaar 4 o Student deeltijd, jaar 3 o Student deeltijd, jaar 1 o Student deeltijd, jaar 1 o Student deeltijd, jaar 4 Economie: <ul style="list-style-type: none"> o Student Voltijd, jaar 1 o Student Voltijd, jaar 2 o Student Voltijd, jaar 2 o Student Voltijd, jaar 3 o Student Voltijd, jaar 4 o Student Deeltijd, jaar 3 o Alumnus
15.45-16.15	Na-overleg Wiskunde	Na-overleg Economie	Wiskunde: Panel en secretaris Economie: Panel en secretaris
16.15-17.15	Intern overleg kernpanel		Kernpanel en secretarissen
17.15-17.30	Pauze		
17.30-18.00	Terugkoppeling aan de opleidingen in het experiment leeruitkomsten door vz flex. Gevolgd door terugkoppeling aan de reguliere opleidingen door vz kernpanel.		Kernpanel en secretarissen

In verband met de privacywetgeving zijn hier uitsluitend de functies/rollen van gesprekspartners opgenomen. De namen van de gesprekspartners zijn bij de secretaris van het auditpanel bekend.

Werkwijze

Bij de beoordeling van de betreffende opleidingen is uitgegaan van het door de NVAO vastgestelde 'Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs Nederland' van september 2018. Daarin staan de standaarden vermeld waarop het auditpanel zich bij de beperkte opleidingsbeoordeling van een opleiding moet richten en de criteria aan de hand waarvan het auditpanel zijn oordeel over de opleiding moet bepalen.

De secretaris lichtte het auditpanel voorafgaand aan de visitatie uitgebreid voor over het beoordelingskader en de -procedure en over de van hen verwachte attitude voor, tijdens en na de visitatie. Tevens zorgde de secretaris voor een kalibratie van het auditpanel door de interpretatie van de standaarden, de oordelen en de beslisregels door te nemen. Tijdens het audittraject bewaakte de secretaris de correcte procesgang, zag erop toe dat het oordeel van het auditpanel conform het kader tot stand kwam en ondersteunde het proces van de oordeelsvorming.

Op basis van de door opleidingen geleverde documentatie heeft het auditpanel zich een beeld kunnen vormen van de primaire en secundaire processen van de betreffende opleidingen. Voorafgaand aan het locatiebezoek vond een voorbereidend intern paneloverleg plaats waarin het auditpanel het informatiedossier en de onderliggende documenten besprak. Bovendien zijn de bevindingen van het auditpanel over de eindwerken tijdens het vooroverleg onderling gedeeld.

De visitatie was gericht op een verificatie van de bevindingen uit de documentenanalyse en het verkrijgen van aanvullende informatie over de inhoud van het programma. Dit geschiedde door gesprekken met vertegenwoordigers van de opleidingen, studenten en het werkveld, die waren te kenschetsen als 'gesprekken tussen vakgenoten'.

De verificatie door het auditpanel geschiedde door verscheidene malen hetzelfde onderwerp met verschillende geledingen te bespreken en aan de hand van additionele documentatie en - daar waar het de huisvesting en de materiële voorzieningen betreft- ook door eigen waarneming.

Na overleg met de betreffende opleidingen heeft het auditpanel met in achtneming van de daartoe strekkende regels van de NVAO en op basis van zijn documentanalyse en de daaruit voortvloeiende specifieke aandachtspunten de keuze van de gesprekspartners vastgesteld.

Het auditpanel bood studenten, docenten en andere betrokkenen bij de opleidingen die niet waren opgenomen in het programma van het locatiebezoek, de gelegenheid om zaken onder de aandacht te brengen die zij van belang achten voor de beoordeling. Het auditpanel heeft geconstateerd, dat de betreffende opleidingen de mogelijkheid daartoe tijdig en op correcte wijze bij hen onder de aandacht hebben gebracht en hen hebben geïnformeerd over hoe zij contact konden opnemen met de secretaris van het auditpanel. Er heeft zich voor het open spreekuur niemand aangemeld.

Afstemming deelpanels binnen het cluster

De visitatie binnen dit cluster is uitgevoerd door de visitatiebureaus Hobéon en NQA, waarbij Hobéon vijf hogescholen (acht audits) en NQA drie hogescholen (drie audits) heeft beoordeeld. Afstemming tussen alle deelpanels heeft allereerst plaatsgevonden door de instructie die de panelleden krijgen met betrekking tot het beoordelingskader. De tussen Hobéon en NQA gekalibreerde criteria voor de beoordeling maken onderdeel uit van deze instructie. Daaraan voorafgaand is de afstemming geborgd door overlap in de bezetting tussen alle deelpanels.

Voorafgaand aan de audits die in het najaar van 2021 zijn uitgevoerd, heeft er een vooroverleg plaatsgevonden met alle hoofdvorzitters van Hobéon en NQA over de opzet en uitvoering van de audits en over generieke gespreksthema's die de panels in elke audit in elk geval aan de orde zouden willen stellen. Dit betroffen de thema's: i) samen opleiden, ii) onderzoek en iii) flexibilisering.

Het oordeel van het auditpanel vastgelegd in een conceptrapport werd aan de opleidingen voorgelegd voor een toets op eventuele feitelijke onjuistheden.

Beslisregels

Volgens de NVAO-Beslisregels Accreditatie kan een standaard 'voldoet', 'voldoet ten dele' of 'voldoet niet' scoren. Hobéon heeft de beslisregels toegepast, zoals deze zijn opgesomd in het 'Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs Nederland, September 2018'.

Wanneer er sprake is van verschillende varianten van een opleiding (bijvoorbeeld: voltijd, deeltijd en dual), dan moet uit de beoordeling blijken dat voor elke variant de kwaliteit is gewaarborgd op grond van de standaarden uit het betreffende beoordelingskader om te komen tot een positief eindoordeel over de opleiding. Het eindoordeel over de opleiding luidt: 'positief', 'positief onder voorwaarden' of 'negatief'.

Indien een opleiding onder één CROHO-registratie wordt aangeboden op meerdere locaties, kan de opleiding alleen voor accreditatie in aanmerking komen als uit de beoordeling blijkt dat elke locatie voldoet aan de in het betreffende beoordelingskader genoemde kwaliteitsstandaarden.

Beperkte opleidingsbeoordeling

Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval positief indien alle standaarden 'voldoet' scoren.

Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval positief onder voorwaarden indien Standaard 1 voldoet en maximaal twee standaarden een 'voldoet ten dele' scoren, waarbij het auditpanel het opleggen van voorwaarden adviseert.

Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval negatief indien:

- een of meer standaarden 'voldoet niet' scoren
- standaard 1 'voldoet ten dele' scoort
- een of twee standaarden 'voldoet ten dele' scoren, waarbij het auditpanel niet adviseert om voorwaarden op te leggen;
- drie of meer standaarden 'voldoet ten dele' scoren.

BIJLAGE II   Lijst geraadpleegde documenten

Samen opleiden en het generieke curriculum

Brondocumenten

- Zelfevaluatierapport Generiek
- Toetsplan Generiek
- Generieke kennisbasis
- Handreiking begeleiding duo-stages en co-teaching
- Leerresultaten
- Memo inzet studenten IvL
- Notitie Begeleiding
- Notitie deeltijdstudenten in de opleidingsscholen
- Organogram
- Prognose Stageplaatsing
- Samenvatting van het generieke curriculum
- Visiestukken generieke leerlijnen
- Verslagen van vergaderingen in het kader van Samen Opleiden

Werkplekieren 2020-2021

- Handleiding 2020-2021 Samen Opleiden N1
- Handleiding 2020-2021 Werkplekieren N2
- Handleiding 2020-2021 Werkplekieren N3
- Handleiding 2020-2021 Werkplekieren N4
- Kennisclip portfolio en bewijsvoering N1
- Stage Niveau 3 – instituutsopleiders
- Stage en assessment startbekwaam N4
- Duo-stages

Kwaliteitszorg

- Evaluatierapport nieuw generiek curriculum Niveau 1 2020-2021
- Nationale Studenten Enquete (NSE)

Programma van de opleidingsscholen

- HOS 2021-2022
- Scool 2021-2022
- ZAOS 2021-2022

Nieuw generiek curriculum in ontwikkeling

- Handleiding 2020-2021 Samen Opleiden N1
- Didactiek Niveau 2 2021-2022
- Pedagogiek Niveau 2 2021-2022
- Didactiek met ICT Niveau 2 2021-2022
- Professioneel Handelen en werkplekieren Niveau 2 2021-2022

Professionalisering Werkplekbegeleider en schoolopleider

- Website
- Factsheet cursus Schoolopleider/coördinator
- Factsheet cursus Werkplekbegeleiders

Documenten IvL-Lero-breed

- Assessmentcentrum
- Landelijk opleidingsprofiel/Bekwaamheidseisen
- Hogeschoolgids IvL Lero/OER
- Handboek kwaliteitszorg IvL
- Internationalisering

- Jaarverslagen toetscommissie Breed en Bijzonder
- Jaarverslag Examencommissie
- Kenniscentrum Talentontwikkeling
- Kennisagenda IvL
- Leerresultaten IvL
- Memo afspraken Regiegroep
- Memo monitor AMC 2020
- Toetskader IvL Lero
- Verslagen Curriculumcommissie
- Verslagen Opleidingscommissie

Cluster Talen

Voltijdopleidingen

- Zelfevaluatierapport
- Ons cluster in beeld
- Opleidingsprofiel en toetsing:
  - Opleidingsprofiel
  - Toetsplan
  - Vrijstellingsreglement IVL-Lero 2021-2022
- Brondocumenten:
  - Hogeschoolgids: 2019-2020 en 2020-2021
  - Internationalisering
  - Kennisbasis en bekwaamheidseisen: Engels, Frans, Duits, Nederlands, Generiek en Bekwaamheidseisen
  - Organogram
  - Toetskader IvL en kwaliteitsbeleid: Toetskader IvL en Kwaliteitsbeleid
  - Jaarplan cluster Talen
- Kwaliteitszorg
  - Student
    - Voorbeelden van cursusevaluaties: Lero-Cursusevaluatie-respons – OP4 2020-2021, Cursusevaluatie Lero OP4 – terugkoppeling studenten 2020-2021, Culture & Literature Verdieping 1 2020-2021, Frans en Duits -Vakdidactiek – Visie 2 2020-2021, Language Skills – Verdieping 2 2020-2021 en Language Skills 2.2 2020-2021
    - Voorbeelden van curriculumdialogen: Over de curriculumdialoog Frans, Bijlage 1 Notulen Curriculumdialoog Frans, Over de curriculumdialoog Duits en Bijlage 1 voorbeeld product Duits
    - Voorbeelden van periode-evaluaties: PDCA-cyclus Vakdidactiek MVT en Cursus Nederlands
    - Voorbeelden van panelgesprekken: Studentpanel jaar 1 – Lerarenopleiding Engels en Panelgesprek OP4 – Lerarenopleiding Nederlands
    - Studenttevredenheid (NSE)
  - Docent
    - Medewerkersonderzoek
  - Werkveld
    - Samen opleiden en het generieke curriculum
  - Experts
    - AMC-rapportage: Audit Rapport AMC 2018 en Monitor Rapport AMC 2020
    - Peerreview en borgingsverslag: Peer review 2e graad FLE en Borgingsverslag 2019-2020
    - Jaarverslagen toets- en examencommissie: Jaarverslag Toetcommissie 2019-2020, Jaarverslag Toetscommissie 2020-2021 en Jaarverslag Examencommissie 2019-2020
    - Visitatierapport 2015
  - Rendement

- Instroom, uitstroom en diplomarendement
- Ons curriculum
  - Leerresultaten
  - Leeruitkomsten
  - Literatuurlijsten/Boekenlijsten: Duits, Engels, Frans en Nederlands (jaar 1 t/m jaar 4)
  - Leerlijnen vak: Fictie/Cultuur, Taalbeschouwing, Taalvaardigheid en Vakdidactiek
  - Leerlijnen beroep: Beroep
  - Internationalisering: Internationalisering in het curriculum Duits, Visie Internationalisering Duits en Visie Internationalisering Frans
  - Afstuderen: Afstuderen vak: "Ontwerpgericht actieonderzoek" 2020-2021, Afstuderen beroep, Addenda afstuderen tijdens Corona en Geanonimiseerde overzichtslijsten van alle afstudeerders 2019-2020 en 2020-2021 (Duits, Engels, Frans en Nederlands)
- Onze student
- Ons team:
  - Overzicht docentenlijst
  - Overzicht Communities afstuderen
  - Professionaliseringsplan
  - Voorbeelden professionaliseringsbijeenkomsten: Leerlijnanalyse, Leeruitkomsten 3 maart 2020 en Flex-bijeenkomst ontwikkelen 16 oktober 2019
  - Voorbeeld kalibreerbijeenkomsten afstuderen: Verslag kalibreersessie – 9 februari 2021, Verslag kalibreersessie 25 maart 2021, Kalibreersessie – 15 oktober 2020 en Terugkoppeling-Fishbowl – 15 oktober 2020
  - Voorbeelden kalibreerbijeenkomsten stage: Verslag kalibratie 9 feb 2021 stage DT en verslag kalibratiesessie 25 maart 2021 stage DT
  - Onderzoek door docenten

Cluster Exact

Biologie

- Zelfevaluatie rapport
- Toetsplan
- Opleidingsprofiel
- Kernteam Lerarenopleiding Biologie
- Grip op Studiesucces
- Overzicht Kernteam BV Exact
- Kwaliteitszorg:
  - Cluster exact
    - Overzicht kernteam BV Exact
    - Professionaliseringsplan
    - Jaarplan cluster Exact
    - Hogeschoolgids 2020-2021
    - Toetsbeleid lvL
    - Jaarverslag examencommissie
    - Cursusevaluatie terugkoppeling studenten
  - Biologie
    - Verslag studentenpanel
    - Samenvattend verslag kwaliteitszorg
    - Notulen panelgesprek
    - Verslag kalibreersessie
    - Audit Rapport AMC 2018
    - Overzicht docententeam
    - Verslag Peerreview

- Verslag vmbo-examenbespreking werkveld
- Afstuderen:
  - Afstudeerhandleiding 2019-2020
  - Afstudeerhandleiding 2020-2021

Natuurkunde

- Zelfevaluatierapport
- Toetsplan
- Opleidingsprofiel
- Overzicht kernteam Natuurkunde
- Overzicht Kernteam BV Exact
- Kwaliteitszorg:
  - Cluster exact
    - Overzicht kernteam BV Exact
    - Professionaliseringsplan
    - Jaarplan cluster Exact
    - Hogeschoolgids 2020-2021
    - Toetsbeleid IvL
    - Jaarverslag examencommissie
    - Cursusevaluatie terugkoppeling studenten
  - Natuurkunde
    - Verslag studentenpanel
    - Samenvattend verslag kwaliteitszorg
    - Notulen panelgesprek
    - Verslag Kalibreersessie
    - Auditrapport AMC 2018
    - Overzicht docententeam
    - Verslag Peerreview
- Afstuderen:
  - Afstudeerhandleiding 2019-2020
  - Afstudeerhandleiding 2020-2021
  - Beoordelingsformulier afstuderen 2019-2020
  - Beoordelingsformulier 2020-2021

Wiskunde

- Zelfevaluatierapport
- Toetsplan
- Opleidingsprofiel
- Kernteam Lerarenopleiding Wiskunde
- Kernteam BV cluster Exact
- Kwaliteitszorg:
  - Cluster exact
    - Overzicht kernteam BV Exact
    - Professionaliseringsplan
    - Jaarplan cluster Exact
    - Hogeschoolgids 2020-2021
    - Toetsbeleid IvL
    - Jaarverslag examencommissie
    - Cursusevaluatie terugkoppeling studenten
  - Wiskunde
    - Verslag studentenpanel
    - Samenvattend verslag kwaliteitszorg
    - Notulen panelgesprek
    - Verslag Kalibreersessie
    - Auditrapport AMC 2018

- Overzicht docententeam
- Verslag Peerreview
- Uitnodiging werkveld bijeenkomst september
- Projectvoorstel 'een goede start'
- Projectvoorstel 'deeltijders vooruit'
- Feedback Toetscommissie
- Evaluatie online lesgeven
- Evaluatie blok 3 en 4
- Toetsanalyse Vakdidactiek
- Terugkoppeling cursus Statistiek
- Kijkkader peerreview kennisbasisdomeinen
- Afstuderen:
  - Afstudeerhandleiding 2019-2020
  - Afstudeerhandleiding 2020-2021

Cluster Mens en Maatschappij

Aardrijkskunde

- Zelfevaluatierapport
- Toetsplan
- Opleidingsprofiel
- Literatuurlijst 1
- Literatuurlijst 2
- Literatuurlijst 3
- Literatuurlijst 4
- Docentenlijst
- Jaarplan
- Cursusmateriaal:
  - Cursushandleiding Veldwerk en Practicum
  - Cursushandleiding Fysische Geografie
  - Cursushandleiding Migratie
- Kwaliteitszorg:
  - Audit Hobéon
  - Jaarplan cluster Mens & Maatschappij
  - Kalibratie eindwerken
  - Evaluatie jaar 1-4
  - Jaarverslag Toetscommissie 2019-2020
  - Periode evaluatie OP 1 2019-2020
  - Periode evaluatie OP 1 gesplitst 2019-2020
  - Periode evaluatie OP 2 2019-2020
  - OP 1 2020-2021
  - OP 1 gesplitst 2020-2021
  - OP 2 2020-2021
  - OP 2 gesplitst 2020-2021
  - OP 3 2020-2021
  - OP 3 gesplitst 2020-2021
  - OP 4 2020-2021
  - OP 4 gesplitst 2020-2021
- Afstuderen:
  - Cursushandleiding Vakdidactisch onderzoek afstuderen
  - Cursushandleiding Afstuderen Leraar Aardrijkskunde 2020-2021
  - Cursushandleiding Afstuderen Leraar Aardrijkskunde 2019-2020
  - Afstudeerhandleiding Werkplekklaren niveau 4 2019-2020
  - Afstudeerhandleiding Werkplekklaren niveau 4 2020-2021

Economie

- Zelfevaluatie rapport
- Toetsplan
- Opleidingsprofiel
- Docenten Economie
- Literatuurlijsten:
  - Algemene en Bedrijfseconomie deeltijd jaar 1
  - Algemene en Bedrijfseconomie deeltijd jaar 2
  - Algemene Economie deeltijd jaar 3
  - Algemene Economie deeltijd jaar 4
  - Algemene Bedrijfseconomie voltijd jaar 1
  - Algemene en Bedrijfseconomie voltijd jaar 2
  - Algemene Economie voltijd jaar 3
  - Algemene Economie voltijd jaar 4
  - Bedrijfseconomie voltijd jaar 3
  - Bedrijfseconomie voltijd jaar 4
- Cursusbeschrijvingen Bedrijfseconomie:
  - Cursushandleiding Beroepsgerichte Bedrijfseconomie 2
  - Cursushandleiding Bedrijfsadministratie
  - Cursushandleiding Management Accounting
- Cursusbeschrijvingen Algemene Economie:
  - Cursushandleiding De Nederlandse Economie
  - Cursushandleiding Micro Economie
  - Cursushandleiding Duurzame Economie
- Cursusbeschrijvingen Vakdidactiek:
  - Cursusbeschrijving Taxonomie
  - Cursusbeschrijving Toetsontwikkeling
- Kwaliteitszorg:
  - Audit Hobeon
  - Jaarplan Cluster Mens & Maatschappij
  - Auditrapport Economie
  - Panelgesprek blok 1 en 2
  - Panelgesprek blok 2 en 3
  - Panelgesprek blok 3 en 4
  - OP 1 2019-2020
  - OP 1 gesplitst 2019-2020
  - OP 1 2020-2021
  - OP 1 gesplitst 2020-2021
  - OP 2 2020-2021
  - OP 2 gesplitst 2020-2021
  - OP 3 2020-2021
  - OP 3 gesplitst 2020-2021
  - OP 4 2020-2021
  - OP 4 gesplitst 2020-2021
- Afstuderen
  - Cursushandleiding Vakdidactisch onderzoek afstuderen
  - Cursushandleiding Afstuderen Leraar Algemene en Bedrijfseconomie 2020-2021
  - Cursushandleiding Afstuderen Leraar Algemene en Bedrijfseconomie 2020-2021 2019-2020
  - Cursushandleiding Afstuderen Leraar Algemene en Bedrijfseconomie Deeltijd
  - Afstudeerhandleiding Werkplekklaren niveau 4 2019-2020
  - Afstudeerhandleiding Werkplekklaren niveau 4 2020-2021

Geschiedenis

- Zelfevaluatie rapport

- Toetsplan
- Opleidingsprofiel
- Docentenlijst
- Toetsdekkingsmatrijs Nederlands Geschiedenis
- Literatuurlijst jaar 1 Burgerschap
- Literatuurlijst jaar 1 Nederlands
- Literatuurlijst jaar 2
- Literatuurlijst jaar 3
- Literatuurlijst jaar 4
- Kwaliteitszorg:
  - Jaarplan Cluster Mens & Maatschappij
  - Verslag Toetscommissie M&M 2019-2020
  - Panelgesprek Lerarenopleiding blok 1 en 2
  - Panelgesprek Lerarenopleiding blok 3 en 4
  - Panelgesprek Lerarenopleiding blok 2 en 3
  - Hobeon beoordelingsrapport cluster
  - Kalibratie Afstudeeronderzoek 2020-2021
  - Teamvergadering Afstuderen Vak
  - Geschiedenis OP 1 2020-2021
  - Geschiedenis OP 1 gesplitst 2020-2021
  - Geschiedenis OP 2 2020-2021
  - Geschiedenis OP 2 gesplitst 2020-2021
  - Geschiedenis OP 3 2020-2021
  - Geschiedenis OP 3 gesplitst 2020-2021
  - Geschiedenis OP 4 gesplitst
  - Geschiedenis OP 4
- Afstuderen:
  - Afstudeerhandleiding 2019-2020
  - Afstudeerhandleiding 2020-2021
  - Afstudeerhandleiding Werkplekieren niveau 4 2019-2020
  - Afstudeerhandleiding Werkplekieren niveau 4 2020-2021

Maatschappijleer

- Zelfevaluatierapport
- Toetsplan
- Opleidingsprofiel
- Docentenlijst
- Literatuurlijst
- Kwaliteitszorg:
  - Audit Hobeon
  - Jaarplan Cluster Mens & Maatschappij
  - Verslag Toetscommissie
  - Panelgesprek blok 2 en 3
  - Panelgesprek blok 3 en 4
  - Maatschappijleer OP 1
  - Maatschappijleer OP 1 gesplitst
  - Maatschappijleer OP 2
  - Maatschappijleer OP 2 gesplitst
  - Maatschappijleer OP 3
  - Maatschappijleer OP 3 gesplitst
  - Maatschappijleer OP 4
  - Maatschappijleer OP 4 gesplitst
- Afstuderen:
  - Afstudeerlijst Maatschappijleer
  - Beoordelingsformulier afstuderen maatschappijleer

- Beoordeling scriptie Maatschappijleer
- Instructie afstuderen
- Afstudeerhandleiding Werkplekieren niveau 4 2019-2020
- Afstudeerhandleiding Werkplekieren niveau 4 2020-2021

BIJLAGE III   Panelsamenstelling

Op 21 september en 13 oktober 2021 heeft de NVAO goedkeuring gegeven aan de samenstelling van het auditpanel t.b.v. de beoordeling van de hbo-bacheloropleidingen Opleiding tot leraar voorgezet onderwijs van de tweede graad en Associate degree-opleiding onderwijsondersteuner Technisch Beroepsonderwijs van Hogeschool Rotterdam, onder het nummer 010363. Deze opleidingen behoren tot onderstaande visitatiegroep.

Naam visitatiegroep:	HBO Tweedegraads Lerarenopleidingen groep 2
----------------------	---

De secretarissen van het auditpanel beschikken over nadere informatie over de samenstelling en expertise van de panelleden die in bovengenoemde visitatiegroep zijn ingezet.

In onderstaande tabel volgen korte functiebeschrijvingen van de panelleden die deelnamen aan het auditpanel van de in dit beoordelingsrapport beschreven opleidingen.

Kernpanel

Naam	Rol	Korte functiebeschrijvingen
Drs. R.B. van der Herberg	Voorzitter kernpanel en voorzitter cluster M&M	De heer Van der Herberg is ervaren en gecertificeerd lead auditor en was tot december 2018 partner bij Hobéon Groep te Den Haag. Daarvoor was hij rector van het Minkema College in Woerden. De heer Van der Herberg houdt zich bezig met audits in het hoger onderwijs en advisering van ho, mbo., vo en po op het gebied van kwaliteitszorg (o.a. INK), excellentie en duurzaamheidsvraagstukken.
Dr. B. Koster	Lid kernpanel en voorzitter cluster Talen	De heer Koster is werkzaam als Lector Meesterschap/Werkplekieren bij Fontys Lerarenopleiding en Lerarenopleider en is actief als trainer/opleider bij de onderneming met de naam Bob Koster Rondom Opleiden. De heer Koster is gepromoveerd in de Sociale Wetenschappen/Onderwijskunde aan de Universiteit Utrecht.
Drs. H.M. Claessen	Lid kernpanel en voorzitter cluster Exact	De heer Claessen is werkzaam als eigenaar van Harry Claessen Onderwijs Advies & Support; voorheen rector van Twents Carmelcollege. De heer Claessen behaalde zijn doctoraal in de scheikunde in '76 aan de katholieke Universiteit te Nijmegen. In 2008 voltooide hij de masteropleiding Management in Education bij Tias Nimbias.
D. Da Silva Valadares	Studentlid kernpanel en studentlid clusterpanel Talen en experiment leeruitkomsten Talen en TBO	De heer Da Silva Valadares is derdejaars student aan de lerarenopleiding Natuurkunde/Scheikunde van Fontys Tilburg.

Vakpanel

Naam	Rol	Korte functiebeschrijvingen
Drs. M.J.L. Stienen	Lid clusterpanel Talen (Nederlands)	Mevrouw Stienen is werkzaam als MT-lid bij de Faculteit Educatie en als Academiemanager van de Academie Educatie aan de HAN. Tot 2017 was zij opleidingscoördinator en lerarenopleider bij de tweedegraads lerarenopleiding Nederlands. Zij participeerde in diverse externe commissies en adviesorganen zoals het Landelijk Vakoverleg Coördinatoren lerarenopleidingen, 10 voor de Leraar: Vakcommissie (kennisbasistoets) en het Landelijk opleidersnetwerk.

A. Chermanne	Lid clusterpanel Talen (Frans en Engels)	Mevrouw Chermanne is werkzaam als lerarenopleider Frans aan Fontys Lerarenopleiding Tilburg. Mevrouw Chermanne behaalde in 2010 haar Master lerarenopleiding Frans.
J. Monheim	Lid clusterpanel Talen (Duits en Engels)	De heer Monheim is werkzaam als lerarenopleider en coördinator Lerarenopleiding Duits aan Fontys Lerarenopleiding Tilburg. De heer Monheim heeft de tweedegraads en eerstegraads lerarenopleiding Duits aan Fontys Tilburg afgerond.
Drs. T.M. Dias Pedro Gomes	Lid clusterpanel Exact (Biologie)	Mevrouw Dias Pedro Gomes is werkzaam als docent Biologie aan de Hogeschool Windesheim en als voorzitter van het landelijk overleg voor biologie docenten. Zij heeft haar Master of Science titel behaald aan een Portugese universiteit.
K.P.J. Langendonck	Lid clusterpanel Exact (Natuurkunde)	De heer Langendonck is werkzaam als docent Natuurkunde aan Fontys Lerarenopleiding Tilburg. De heer Langendonck heeft een natuurkunde-opleiding afgerond en is in het bezit van een eerstegraads bevoegdheid natuurkunde.
Dr. T. van den Bogaart	Lid clusterpanel Exact (Wiskunde)	De heer Van den Bogaart is werkzaam als hogeschoolhoofddocent bij de Lerarenopleiding Wiskunde aan de Hogeschool Utrecht. De heer Van den Bogaart is gepromoveerd wiskundige. Hij beschikt over zijn eerstegraads lesbevoegdheid wiskunde.
B. Vogelaar	Studentlid clusterpanel Exact	Mevrouw Vogelaar volgt de lerarenopleiding natuurkunde aan de Hogeschool Windesheim.
F. Hooghuis MEd	Lid clusterpanel M&M (Aardrijkskunde)	De heer Hooghuis is tot en met 2019 werkzaam geweest als vakdidacticus aardrijkskunde bij de universitaire lerarenopleiding aan de Radboud Universiteit. Momenteel is hij werkzaam als voorzitter van de vaststellingscommissie centrale examens aardrijkskunde VMBO. De heer Hooghuis heeft de eerste- en tweedegraads lerarenopleiding Aardrijkskunde afgerond en de tweedegraads lerarenopleiding geschiedenis.
J.K.W. Riksen	Lid clusterpanel M&M (Geschiedenis)	Mevrouw Riksen is werkzaam als vakdidacticus en lerarenopleider Geschiedenis en Staatsinrichting bij de Universitaire lerarenopleiding (ulo) aan de Vrije Universiteit (VU). Mevrouw Riksen heeft haar doctoraal Sociale en Economische Geschiedenis en de 1 ^{ste} graads lesbevoegdheid Geschiedenis en Staatsinrichting behaald aan de Radboud Universiteit Nijmegen.
J. Nieuwesteeg MEd	Lid clusterpanel M&M (Maatschappijleer)	Mevrouw Nieuwesteeg is werkzaam als docent lerarenopleiding Maatschappijleer aan de Hogeschool van Amsterdam. Mevrouw Nieuwesteeg heeft de HBO Master special educational needs (SEN) en de WO Master religiewetenschappen (specialisatie religie en samenleving) afgerond.
Dr. R.F. Grol	Lid clusterpanel M&M (Algemene Economie en Bedrijfseconomie)	De heer Grol is werkzaam als lerarenopleider (o.a. vakdidacticus en onderzoeksbegeleider) Economie aan de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen. Hij heeft zijn Master International Economics behaald aan de Radboud Universiteit (een lesbevoegdheid voor algemene economie en bedrijfseconomie) en hij is gepromoveerd aan de Faculteit der Managementwetenschappen van de Radboud Universiteit.

M. Laarman	Voorzitter Experiment leeruitkomsten	De heer Laarman is werkzaam als teamleider lerarenopleidingen beroepsonderwijs en contractonderwijs aan de Hogeschool van Amsterdam. De heer Laarman heeft aan de Pedagogische Hogeschool Nederland de tweedegraads lerarenopleiding Consumptieve technieken behaald. Ook heeft hij de Master SEN afgerond aan de Hogeschool Utrecht.
Dr. C.A. van Dorp	Vakdeskundig TBO flex	De heer Van Dorp is werkzaam als beleidsadviseur bij Fontys om kennis te creëren en te ontsluiten op het gebied van educatie, vakdidactiek en ICT/techniek in het onderwijs. De heer Van Dorp is vakdeskundig op het gebied van technisch beroepsonderwijs. Hij heeft een technische opleiding met specialisatie genoten aan de Hogere Technische School (HTS) in Den Haag. Daarnaast heeft hij een specialisatie Technologie en Beleid (T&B) vanuit de Technische Universiteit Eindhoven (TU/e) (opleiding Techniek en Maatschappij) afgerond. Tevens is hij gepromoveerd aan Information Technology Group aan Wageningen University & Research (WUR).
Drs. M. Scholman	Vakdeskundige Talen flex	Mevrouw Scholman is werkzaam als directeur Dienst Onderwijs en Onderzoekskwaliteit aan NHL Stenden en was daarvoor werkzaam als hoofd van de tweedegraads lerarenopleidingen aan NHL Stenden. Mevrouw Scholman heeft haar doctoraal Algemene Taalwetenschap behaald (specialisatie Taalontwikkelingsstoornissen) en de Master Applied Linguistics afgerond, beide aan de Rijksuniversiteit Groningen. Ook heeft ze haar master Leraar Nederlands behaald aan NHL Stenden.

Secretarissen

G.C. Versluis	Secretaris (kernpanel, cluster Talen en experiment leeruitkomsten talen en TBO)	Mevrouw Versluis is werkzaam als adviseur bij Hobéon en is NVAO-getraind secretaris.
G.W.M.C. Broers	Secretaris (cluster Exact)	De heer Broers is werkzaam als adviseur bij Hobéon en is NVAO-getraind secretaris.
S. Graves	Secretaris (cluster M&M)	Mevrouw Graves is werkzaam als adviseur bij Hobéon en is NVAO-getraind secretaris.

De door alle panelleden ondertekende onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaringen zijn in het bezit van Hobéon. In deze verklaring verklaren de panelleden gedurende ten minste vijf jaar voorafgaand aan de audit geen zakelijke noch persoonlijke binding te hebben gehad met de betrokken instelling - anders dan die in het kader van de werkzaamheden als lid van het auditpanel van het evaluatiebureau -, die een onafhankelijke oordeelvorming ten positieve of ten negatieve zou kunnen beïnvloeden.

Strategische dienstverlener voor kennisintensieve organisaties

Lange Voorhout 14
2514 ED Den Haag

T (070) 30 66 800

F (070) 30 66 870

E info@hobeon.nl

I www.hobeon.nl